

E-ISSN: 2717-7351

Cilt / Volume: 2

Yıl / Year: Mart / March 2021

Sayı / Issue: 1

Külliye

ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ
INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

kulliyedergisi@ybu.edu.tr

KÜLLİYE

Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi
International Journal of Social Sciences

Cilt/Volume 2 ▪ Sayı/Issue 1 ▪ Mart/March 2021

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ, İNSAN VE TOPLUM BİLİMLERİ FAKÜLTESİ
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT UNIVERSITY, FACULTY OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Külliyeye
Cilt/Volume: 2 ▪ Sayı/Issue: 1 ▪ 2021

KÜLLİYE

ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi tarafından yayımlanan **Külliye**, sosyal bilimler alanında makalelere yer veren, çift kör hakemli bir uluslararası dergidir.

Mart ve Eylül aylarında olmak üzere yılda iki sayı yayımlanır.

Külliye, published by Faculty of Humanities and Social Sciences at Ankara Yıldırım Beyazıt University, is a double-blind peer-reviewed international journal that publishes articles on humanities and social sciences.

It is published twice a year in March and September.

Külliye'nin tarandığı dizinler / Külliye is indexing by: MLA (Modern Language Association) International Bibliography, Index Copernicus, İdealonline Veri Tabanı, Research Bible, Asos İndeks, Google Scholar, Scilit.

Dergide yayımlanan yazıların, her türlü bilimsel, etik, imlâ ve hukukî sorumlulukları yazarlarına aittir. Yazıların yayın hakları Dergimize devredilmiş sayılır. Bu devir her türlü yayınlanmayı kapsar.

All scientific, ethical, spelling and legal responsibilities of the articles published in the journal belong to the authors. Publication rights of the articles are deemed to transfer to our Journal. This transfer covers all kinds of publications.

Soru, görüş ve önerileriniz için editörlerimizle iletişime geçebilirsiniz.

For questions, comments and suggestions you may contact with our editors.

Külliye

Cilt/Volume: 2 • Sayı/Issue: 1 • 2021

KÜLLİYE

Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi
International Journal of Social Sciences

DANIŞMA KURULU / ADVISORY BOARD*

- Dr. Adnan KADRİC (Bosna-Hersek Tarih Enstitüsü, Bosna-Hersek)
Dr. Adnan KARAİSMAİLOĞLU (Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale)
Dr. Ali TEMİZEL (Selçuk Üniversitesi, Konya)
Dr. Cem Şafak ÇUKUR (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara)
Dr. Cevat ÖZYURT (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara)
Dr. Erol KÜRKCÜOĞLU (Atatürk Üniversitesi, Erzurum)
Dr. Halil Rahman AÇAR (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara)
Dr. Hayri BOZGEYİK (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara)
Dr. Hüseyin ÇINAR (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara)
Dr. Hysen MATOSHİ (Albanoloji Enstitüsü, Kosova)
Dr. İrina YUHNova (Nijniy Novgorod Lobaçevskiy Ulusal Devlet Araştırma Üniversitesi, Rusya Federasyonu)
Dr. İsmail BAYER (Artvin Çoruh Üniversitesi, Artvin)
Dr. İsmail ÇAKIR (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara)
Dr. Kerima FİLAN (Sarayova Üniversitesi, Bosna-Hersek)
Dr. Larisa RATSİBURSKAYA (Nijniy Novgorod Lobaçevskiy Ulusal Devlet Araştırma Üniversitesi, Rusya Federasyonu)
Dr. Leon GOLDSMİTH (Otago Üniversitesi, Yeni Zelanda)
Dr. Marijan PREMOVİC (Karadağ Üniversitesi, Karadağ)
Dr. Mohammad AL-AHMAD (Georgetown Üniversitesi, ABD)
Dr. Murat DEMİRKOL (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara)
Dr. Musa Kazım ARICAN (Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Ankara)
Dr. Mustafa ERDOĞAN (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara)
Dr. Numan ARUÇ (Makedonya Bilimler ve Sanatlar Akademisi Üyesi, Makedonya)
Dr. Rahim AY (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara)
Dr. Rahman ADEMİ (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara)
Dr. Saeedeh DASTAMOOZ (Alzahra Üniversitesi, İran)
Dr. Sait UYLAŞ (Atatürk Üniversitesi, Erzurum)
Dr. Semra TUNÇ (Selçuk Üniversitesi, Konya)
Dr. Thomas PİERRET (Aix Marseille Üniversitesi, Fransa)
Dr. Yusuf ÖZ (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara)
Dr. Yusuf Ziya TAŞKAN (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara)

BU SAYININ HAKEMLERİ / REFEREES OF THIS ISSUE

- Dr. Abdullah ELCAN (Mersin Üniversitesi, Mersin)
Dr. Fatih ÖZDEMİR (Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Karaman)
Dr. Fatih ÖZTAŞ (Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş)
Dr. Fatma ŞENYÜZ (Dumlupınar Üniversitesi Kütahya)
Dr. Hasan Haluk ERDEM (Ankara Üniversitesi, Ankara)
Dr. Mehmet Fatih ELMAS (Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Karaman)
Dr. Musa ÖZTÜRK (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara)
Dr. Müfit Selim SARUHAN (Ankara Üniversitesi, Ankara)
Dr. Sengün M. ACAR KESKİN (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara)
Dr. Taylan ABİÇ (Ardahan Üniversitesi, Ardahan)
Dr. Yeşim ÇAĞLAR (Namık Kemal Üniversitesi, Tekirdağ)
Dr. Zehra ERGEÇ (Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Kilis)
Sinem Öndeş (Çankırı Karatekin Üniversitesi, Çankırı)

* Bu sayıda yer alan Hakemler, Danışma ve Yayın Kurulu alfabetik olarak sıralanmıştır.

KÜLLİYE
Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi
International Journal of Social Sciences

Sahibi / Owner
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi,
İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi adına Dekan V.
Prof. Dr. Sait OKUMUŞ

Alan Editörleri / Field Editors
Dr. Arif BAKLA (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İngilizce Mütercim ve Tercümanlık Bölümü)
Dr. Hüdayar CİHAN (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Psikoloji Bölümü)
Dr. Mehmet VURAL (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Felsefe Bölümü)
Dr. Murat ÇELİK (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü)
Dr. Musa ÖZTÜRK (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü)
Dr. Münire Kevser BAŞ (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü)
Dr. Nuri SALIK (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Tarih Bölümü)
Dr. Sefer KALAMAN (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Medya ve İletişim Bölümü)

Baş Editör / Editor-in Chief
Dr. Reşat ŞAKAR

Editör Yardımcıları / Co-Editors
Dr. Yahya AYDIN
Dr. Kamil KARASU

Adres / Address
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi,
İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi,
Esenboğa Külliyesi, Dumlupınar Mah.
06760, Çubuk / ANKARA

İletişim / Contact
Dr. Reşat ŞAKAR 03129061425
Dr. Kamil KARASU 03129061441

Yayın Türü / Publication Type
Sürelî Yayın / Periodical
Yılda İki Sayı Çıkar / Published Twice a Year
E-ISSN: 2717-7351

Yayınlanma Tarihi / Publication Date
Mart / March 2021

Dergi Tasarım / Journal Design
Dr. Kamil KARASU

Kapak Tasarım / Cover Design
Cem İPEK

SUNUŞ

Değerli bilim insanları, kıymetli okuyucular,

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi bünyesinde çıkardığımız **Külliy**e dergisinin altı aylık bir aranın ardından üçüncü sayısını sizlerle buluşturmanın mutluluğu içerisindeyiz. **Külliy**e dergisi olarak bilim dünyasına nitelikli yayın sunma arzusu ve uluslararası standartlarda yayın yapma gayreti içerisindeyiz. Bu bağlamda, küreselleşen dünyada yerelden evrensel doğru yayılan ve insan faktörünü temel alan, niteliği önceleyen, alanında kuram ve yöntem çerçevesinde sosyal bilimlere katkı sağlayacak bir dergi olmayı önemsiyoruz. **Külliy**e'nin ilk sayısından itibaren olduğu gibi, tarafımıza gelen çalışmalara titiz ve nesnel bir şekilde yaklaşarak, alanında uzman hakemlerin incelemesi sonucunda 4 araştırma makalesi ve 1 kitap incelemesini okurlarımızın istifadesine sunuyoruz.

Dergimizin üçüncü sayısının çıkarılma aşamasında önemli desteklerini gördüğümüz dergi yayın kuruluna, editöryal süreci azami dikkatle takip eden editör ekibine, yazarlarımıza, hakem olarak katkıda bulunan değerli akademisyenlerimize ve DergiPark'a, kısacası gayret gösteren, katkı sunan herkese teşekkür eder saygılar sunarım.

Dr. Reşat ŞAKAR

*Külliy*e Dergisi Editörü

KÜLLİYE

Cilt/Volume 2 ▪ Sayı/Issue 1 ▪ Mart/March 2021

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

1. Araştırma Makaleleri / Research Articles

Muhafazakârlığa Yönelik İki Yaklaşım: Ana Temalar Ekseninde Siyasî ve Durumsal Muhafazakârlık [1-17]

Two Approaches to Conservatism: Political and Situational Conservatism in the Axis of Main Themes

Fatma Zehra LALEOĞLU

Sait Faik Abasıyanık'ın "Köprü" Şiirinin Söz Dizimi Açısından İncelenmesi [18-41]

An Examination of Sait Faik Abasıyanık's "Köprü" Poem in Terms of Word

Nazan ÇİFTÇİ TOMBAL

Korku ve Biyoterörizm Ekseninde Covid-19'u Anlamak [42-58]

Understanding Covid-19 on the Axis of Fear and Bioterrorism

Halim TALAY

Bir "Örnek Okur" Tahlili Olarak Oğuz Atay'ın "Beyaz Mantolu Adam" Hikâyesi [59-72]

As an Analysis of "Model Reader" "Beyaz Mantolu Adam" Story Written by Oğuz Atay

Ferhat YÖNER

2. Kitap İncelemesi / Book Review

İki Dünya Bir Aile 'Sosyolojik Bir Değerlendirme' [73-80]

Two Worlds One Family 'A Sociological Evaluation'

Yusuf YARALIOĞLU

Yayın İlkeleri [81-95]

Publishing Principles

DergiPark
AKADEMİK

<https://dergipark.org.tr/tr/>

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, *Küllîye*'nin dijitalleştirilmesi, korunması ve erişimi için DergiPark'tan altyapı desteği almaktadır.

Ankara Yıldırım Beyazıt University, Faculty of Humanities and Social Sciences receives infrastructure support from DergiPark for the digitization, protection and access to the Külliye.

Küllîye

Cilt/Volume: 2 ▪ Sayı/Issue: 1 ▪ 2021

Muhafazakârlığa Yönelik İki Yaklaşım: Ana Temalar Ekseninde Siyasî ve Durumsal Muhafazakârlık

Fatma Zehra LALEOĞLU*

Öz

Muhafazakârlık tanımları iki temel yaklaşım üzerinden yapılmaktadır. Bu yaklaşımların ilki “siyasî muhafazakârlık”, ikincisi ise “durumsal muhafazakârlık” olarak adlandırılmaktadır. Bu makalede öncelikle mezkur iki yaklaşım üzerinden “muhafazakarlık” tartışması gerçekleştirilmektedir. İkinci olarak ise gelenek, değişim, din, aile ve toplum, devlet ve otorite, mülkiyet, ahlaki düzen temaları değerlendirilmiştir. Bu temalar üzerinden siyasî ve durumsal muhafazakârlığın ortak ve farklı yönleri ele incelenmiş; siyasî ve durumsal muhafazakârlığın bu temalara yaklaşımının büyük ölçüde örtüştüğü görülmüştür. Bununla birlikte iki yaklaşım arasında bazı nüanslar da mevcuttur. Örneğin siyasî muhafazakârlıkta gelenek daha ziyade dini kurumlar, kulüpler, üniversiteler, vakıflar ve diğer benzeri kurumları temsil eden somut bir gerçeklik olarak addedilmektedir. Durumsal muhafazakârlığa bakıldığında gelenek, tutum ve davranışları şekillendiren norm ve değerler olarak ön plana çıkmaktadır. Değişim özelinde ele alındığında ise durumsal muhafazakârlık diğer ideolojilere eklenilebilmekte ve bu ideolojilerin koruyucusu olabilmektedir. Bu haliyle siyasî muhafazakârlıktan farklı olarak ideolojiler üstü bir konuma erişmektedir. Öte yandan otorite bağlamında değerlendirildiğinde siyasî muhafazakârlığın kimi zaman otoriter kimi zaman da paternalist olarak değerlendirildiği görülmektedir. Bu tür değerlendirmelerin en önemli sebebi muhafazakârlığın otorite vurgusudur. Genel olarak bakıldığında ise durumsal muhafazakârlığın daha bireysel bir tavır alışı; siyasî muhafazakârlığın ise daha kurumsallaşmış bir düşünce sistemini ifade ettiğini söyleyememiz mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Siyasî Muhafazakârlık, Durumsal Muhafazakârlık, Gelenek, Değişim, Din, Otorite.

Two Approaches to Conservatism: Political and Situational Conservatism in the Axis of Main Themes

Abstract

Definitions of conservatism are made on two basic approaches. The first of these approaches is called “political conservatism” and the second is called “situational conservatism”. In this article, first of all, the discussion of “conservatism” is made over these two approaches. Secondly, the themes of tradition, change, religion, family and society, state and authority, property, and moral order are evaluated. The common and different aspects of political and situational conservatism have been examined through these themes. The approach of political and situational conservatism to these themes mostly similar. However, there are some differences between the approaches. For instance, in political conservatism, tradition is instead viewed as a concrete reality representing institutions. On the other hand, situational conservatism considers tradition as norms and values that shape attitudes. When it was considered in the context of change, situational conservatism can be articulated to other ideologies and protect them. Besides, when approaches are compared in the context of authority, it is seen that political conservatism is sometimes evaluated as authoritarian or paternalist. As a result, situational conservatism has a more individual attitude. However, political conservatism represents a more institutionalized system of thought.

Keywords: Political Conservatism, Situational Conservatism, Tradition, Change, Religion, Authority.

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe Ana Bilim Dalı, Ankara / Türkiye, e-mail: laleogluzehra@gmail.com.

ORCID : <https://orcid.org/0000-0003-3777-5494>.

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz / To cite this article (APA):

Laleoğlu, Fatma Zehra (2021). “Muhafazakârlığa Yönelik İki Yaklaşım: Ana Temalar Ekseninde Siyasî ve Durumsal Muhafazakârlık”. *Küllüye*, 2 (1): 1-17. DOI: 10.48139/aybukulluye.858322.

Makale Bilgisi / Article Information

Geliş / Received	Kabul / Accepted	Türü / Type	Sayfa / Page
12 Ocak 2021	17 Şubat 2021	Araştırma Makalesi	1-17
12 January 2021	17 February 2021	Research Article	

Extended Abstract

Definition of conservatism is the subject of a long-standing debate. This issue has remained on the agenda for so long because of difficulties and diversity of the concept. There are two basic approaches to conservatism, and these approaches also shape the definitions. The first one accepts conservatism as an ideology that emerged immediately after the French Revolution. According to this approach, conservatism emerged as an opposition to the modern principles brought by the Revolution. It has been defined as the third primary ideology besides liberalism and socialism. Edmund Burke's *Reflections on the Revolution in France* (1790), in which he seriously criticized the Revolution, has been accepted as the main text of political conservatism. The second approach, called situational conservatism, defines conservatism as a general and behavioural attitude towards life. The most defining point of this attitude is the distance to modernity and changes, and preference of the existing against the new. In this form, conservatism expresses a general attitude that exists in different ways in every society.

However, both approaches have their dilemmas. Conservatism, as an ideology, unlike others, does not offer a utopia to people. Besides, it does not have strict lines like other ideologies such as liberalism, socialism and fascism, and every country and society could have their different variant of conservatism. Therefore, it creates some complexity to conservatism as an ideology. On the other hand, when conservatism accepted as an attitude, it is possible to create confusion about actions and behaviours. In this context, firstly, the definition of conservatism and its two approaches are examined by using the literature review method. In the second part of the article, themes such as tradition, religion, state, authority, family, society and morality accepted and discussed as the main themes of conservatism. Political and situational conservatism is common and differentiated regarding how these main themes evaluated to contribute to the literature.

Tradition, which is the first of the main themes, is accepted as the essential reference for both approaches. Tradition, first of all, expresses the identity of society. Hence, tradition has vital importance for both political and situational conservatism. However, in political conservatism, tradition is mostly related to religious institutions, foundations etc. and considered concrete reality for representations. On the other hand, in situational conservatism, tradition stands out as norms and values that shape attitudes, actions and behaviours.

As another issue, the caution towards change is the main character of conservatism. However, especially situational conservatism defined by the attitude against change. Thus, considering that every ideology has definite principles and tried to be protected themselves to other ideologies. It can also be the protector of the current doctrines of articulated ideologies. So, unlike political conservatism, it reaches a position above ideologies.

In conservatism, the concepts of state, authority and hierarchy are dealt with concerning each other. In conservative thought, the authority has a vital role in determining the relations between individuals, institutions and the state. Both in political and situational conservatism, social classes are seen as the natural outcome of understanding authority. Conservatism defends that social classes and hierarchal structure are the outcomes of society's nature, because of this reason, social equality accepted as an unachievable ideal. This approach has led to the evaluation of political conservatism as "aristocrat ideology". On the other hand, the emphasis on authority has caused political conservatism, sometimes, authoritarian or paternalist.

In both conservatism approaches, property rights are considered freedom and protection of the private property as guaranteeing freedoms. However, political conservatism put right to property against expropriation. As other main themes, family, society and morality are equally crucial in political and situational conservatism. For both approaches, the family accepted as a vital base of society. Also, society is evaluated as an organic entity, not as a made up of individuals, and the individual exists in society. Finally, both in political and situational conservatism, god, the universe, nature and politics are all built on moral order and created a necessity of a moral positioning.

Giriş

Muhafazakârlığın ne olduğu sorusu, uzun zamandır süregelen bir tartışmanın konusudur. Konunun bu kadar uzun süre gündemde kalmasının, kavramın tanım güçlüğünden ve çeşitliliğinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu çeşitliliğe rağmen muhafazakârlık söz konusu olduğunda iki temel yaklaşımın ön plana çıktığı görülmektedir. İlk yaklaşımda muhafazakârlık, siyasî bir ideoloji olarak değerlendirilmektedir. Bu yaklaşıma göre muhafazakârlık, 1789'da yaşanan Fransız Devrimi'ne ve devrimin getirdiği modern ilkelere karşı çıkan bir ideoloji olarak teşekkül etmiştir. Edmund Burke'ün devrimi ciddi bir şekilde eleştirdiği *Fransız Devrimi Üzerine Düşünceler* (1790) isimli eseri de siyasî muhafazakârlığın ana metni olarak kabul görmüştür.

İkinci yaklaşımda muhafazakârlık, bir tutum olarak değerlendirilmektedir. Bu tutumun en belirleyici özelliği yeniliklere ve değişimlere karşı mesafeli olunması; mevcut olanın yeni olana tercih edilmesidir. Bu anlamıyla muhafazakârlık her toplumda var olan ve ne zaman ortaya çıktığı tam olarak belirlenemeyen bir tutumdur. Muhafazakârlık tanımları genel olarak bu iki yaklaşım üzerinden yapılmaktadır. Açıkçası muhafazakârlığın bir ideoloji mi yoksa bir tutum mu olduğu meselesi de hala üzerinde uzlaşmış bir konu değildir. Bu bağlamda konuyla ilgili mevcut literatüre katkıda bulunma amacıyla kaleme alınan bu çalışmada ilk olarak muhafazakârlık tanımlamalarındaki güçlükler incelenmiş; mevcut tanımların öne çıkanları aktarılmıştır. Daha sonra muhafazakârlığın ana temaları olarak kabul edilen gelenek, din, devlet, hiyerarşi ve otorite, aile ve toplum,

ahlaki düzen gibi unsurlar ele alınmış; siyasî ve durumsal muhafazakârlığın bu unsurlara yaklaşımındaki ortaklık ve farklılıklar ortaya konulmaya çalışılmıştır.

1. Muhafazakârlık Nedir?

Muhafazakârlık kavramı yazılı olarak ilk kez 1820’de Chateaubriand’ın Fransa’da yayınlanan *Le Conservateur* adlı dergisinde kullanılmıştır. Fakat muhafazakârlığın felsefi bir kavram olarak arka planı Edmund Burke’ün *Fransız Devrimi Üzerine Düşünceler* isimli çalışmasını kaleme aldığı 1790 yılına kadar dayandırılmaktadır (Akıncı 2009: 137). Burke’ün bu eseri muhafazakâr düşüncenin ana metni olarak kabul edilmektedir. Bu eserinde Burke, “muhafazakârlık” kavramını kullanmış olmasa da sık sık “muhafaza etmek” ifadesini kullanmıştır (Yılmaz Ceylan 2007: 27). Burke, her ne kadar muhafazakâr düşüncenin kurucusu olarak kabul edilse de bir davranış biçimi olarak muhafazakârlığın daha öncesinde var olduğunu söylemek mümkündür. Bu tutumun köklerini klasik düşünceye kadar geri götüren Morton Auerbach, muhafazakârların arasına Cicero, Saint Augustin, Thomas More gibi isimleri de dâhil etmektedir (Beneton 1991: 6).

Muhafazakârlığı tanımlamanın güç bir iş olduğu belirtilmektedir. R.J. White, bu güçlüğün muhafazakârlığın tabiatından kaynaklandığını ifade etmiştir. Çünkü ona göre muhafazakârlık, politik bir doktrinden ziyade bir zihin alışkanlığı ve yaşam tarzıdır (Harries 2003: 29). Bununla birlikte muhafazakârların da muhafazakârlık tanımı üzerinde çok durmadığı, sıklıkla dile getirilen bir eleştiridir. Bu bağlamda Owen Harries, Avustralya’nın önde gelen muhafazakâr dergisi *Quadrant*’ı örnek göstererek bu dergide “muhafazakârlık nedir?” sorusuna yönelik kaleme alınmış herhangi bir makale olmadığını ifade etmektedir (2003: 29). Bu durum muhafazakârlık tanımlarının çeşitlenmesi ve farklılaşmasıyla sonuçlanmıştır. Örneğin Samuel Huntington muhafazakârlık tanımlarını üçe ayırmıştır. Bunların ilkinde göre muhafazakârlık, feodal ve aristokrat yapıların Fransız Devrimi’ne tepkisini içeren bir ideolojidir. İkinci tanıma göre muhafazakârlık; düzen, denge, ölçülülük gibi değerlere dayanan otonom bir sistemdir. Üçüncü tanımda ise muhafazakârlık, farklılaşma ve değişim karşılığında kaynaklanan bir unsur olarak ele alınmaktadır (Huntington 1957: 454-455). Bu tanımların birincisi “aristokratik tanımlama” olarak adlandırılmaktadır. Huntington’a göre bu tanım, muhafazakârlığı belirli bir toplumdaki belirli bir sosyal sınıfa özgüleyerek sınırlamaktadır. “Otonom sistem” tanımı, muhafazakârlığın herhangi bir tarihsel aşamada ortaya çıkabileceğini ifade etmektedir. Son tanım ise durumsal muhafazakârlığı nitelemektedir (Huntington 1957: 454-465).

Michael Oakeshott ise muhafazakârlığı belli biçimlerde düşünme ve davranma eğiliminde olmak, belirli davranışları diğerlerine tercih etmek, belirli seçimleri yapmaya meyyal olmak şeklinde tanımlamaktadır (1991: 168). Tanımda yer alan “belirli tür davranışlar” oldukça muğlak görünmekte ve bu tür davranışların nasıl tespit edileceği başlı başına bir sorunu ortaya çıkarmaktadır. Ancak Oakeshott, söz konusu davranışların niteliklerinin belirlenmesinin zor olmadığını ifade

etmektedir. Ona göre muhafazakârlık, sınırlıyı sınırlanmamış olana; aşına olunanı bilinmeyene, mevcut olanı muhtemel olana, yakını uzağa tercih etmektir (1991: 169). 20. yüzyılın önde gelen muhafazakâr düşünürlerinden biri olan Russell Kirk de muhafazakârlığın birtakım prensipleri olduğunu ve bu prensipler üzerinden tanımlanabileceğini söylemiştir. Söz konusu prensiplere göre muhafazakârlar aşkın bir düzene ve doğal hukukun varlığına inanan, geleneğe ve dine bağlı olan, değişime temkinli yaklaşan ve toplumsal sınıfların varlığını savunan insanlardır (Kirk 2005: 141-142).

1.1. Siyasî Muhafazakârlık

Siyasî ideoloji olarak ele alınan muhafazakârlık, sosyalizm ve liberalizm ile birlikte modern çağın üç büyük ideolojisi arasında yer almaktadır. Bununla birlikte siyasî muhafazakârlık genellikle “sağ ideoloji” olarak adlandırılmaktadır.

Robert Nisbet, Karl Mannheim, John Kekes gibi isimler, belirli bir sosyal duruma ve tarihe bağlı olmasını gerekçe göstererek muhafazakârlığı bir ideoloji olarak ele almıştır. Liberalizmi burjuva ideolojisine, sosyalizmi proleter ideolojisine bağlayan Mannheim, muhafazakârlığı aristokrat ideolojiye bağlamıştır (Huntington 1957: 454). Philippe Beneton ise muhafazakârlığın statükoya ve değişim korkusuna bağlı kalarak açıklanamayacağını belirtmektedir. Nitekim ona göre bu haliyle muhafazakârlık bütün zamanlara ait bir şey olup çok çeşitli bir hal alacaktır. Bu anlamda söz konusu mefhum, muhafaza edilmesi gereken şeylerin niteliği kökten farklı olsa bile Roma’dan Sovyet Rusya’ya kadar pek çok medeniyeti ve toplumu kapsayacaktır. Böylece Beneton’a göre kavram, siyasî fikirler tarihi açısından tahlile elverişli olmaktan çıkacaktır. Bu gerekçelerle Beneton, muhafazakârlığın modern zamanlarda doğan ve modernliğe karşı çıkan bir siyasî hareket olarak tanımlanması gerektiğini belirtmektedir (Beneton 1991: 10-11).

Nisbet, Mannheim, Kekes gibi isimlerin aksine bazı düşünürler muhafazakârlığın bir ideoloji olmadığını savunmaktadır. İdeolojinin tanımı konusunda her ne kadar fikir birliği olmasa da ideolojinin özellikleri arasında insanlara sunulan bir ütopyanın varlığı, üzerinde anlaşılmış bir konu olmuştur. Bilindiği gibi ütopya, var olan düzenden memnun olmayanların yeni bir yapı tasavvur etmesi, ideoloji ise bu yapı düzeninin aşkınlaştırılma biçimidir (Mannheim 2004). Muhafazakârlığı bir ideoloji olarak değerlendirmeyenler, bunun gerekçesi olarak genellikle onun ulaşmak için uğruna mücadele edilen bir ütopyasının olmamasını öne sürmektedir. Ancak muhafazakârlık bir düşünce üslubu olarak diğer ideolojilere eklenilebilmekte veya mevcut siyasî bir doktrinin koruyucusu haline gelebilmektedir. Böylece muhafazakârlık bir karşı ideoloji olarak da değerlendirilebilmektedir (Vural 2011: 47). Huntington da muhafazakârlıkta ideal bir toplum anlayışının ve tek bir muhafazakâr ütopyanın bulunmayışına dikkat çekmiştir (1957: 458). Bunun en önemli nedeni her toplumun muhafaza etmeyi hedeflediği düzenin farklılık göstermesidir. Bununla birlikte Huntington’a göre muhafazakârlık içerik ile ilgili değil; usul, değişim ve istikrarla ilgilidir. Dolayısıyla

liberalizmden sosyalizme kadar her türlü düzenin devamı ve savunması için kullanılabilir (Harries 2003: 35).

Diğer taraftan muhafazakârların pek çoğu, muhafazakârlığı “ideolojiler üstü” olarak değerlendirmektedir (Mollaer 2009: 35-36). Bu muhafazakârlar ideolojileri eksik kavrayışa sahip bir anlatım olarak değerlendirmektedir. Örneğin Cemil Meriç, ideolojileri insanların idraklerine giydirilmiş “deli gömlekleri” olarak nitelendirmiştir (Meriç 2015: 92). Meriç örneğinde de olduğu gibi muhafazakâr düşünürlerin ideolojik bir konumlanmadan kaçındığını söylememiz mümkündür. Ayrıca muhafazakâr düşünceye göre her ideoloji değişimi zorlamakta ve düzeni, ahengi bozmaktadır (Vural 2011: 47). Buna karşın muhafazakârlık değişimin kendisine mesafeli yaklaşmaktadır.

1.2. Durumsal Muhafazakârlık

Durumsal muhafazakârlık, daha ziyade meydana gelen köklü değişimlere karşı oluşan direnme eğilimini ifade etmektedir. Bu eğilim, kişinin gündelik davranışlarına yansımakta ve bir psikolojik tutumu ve tavır alışını nitelemektedir. Durumsal muhafazakârlığın en önemli özelliği geleneklere bağlılık, durağanlık, ait olduğu sınıfın diğer üyelerine benzemek için aşırı çaba ya da onlardan ayrı düşme endişesi, istikrar arayışı, olağandışı ve düzensiz olana karşı duyulan ölçülülük tür (Vural 2011: 42).

Muhafazakarlığı bir tavır ve tutum olarak değerlendiren Michael Oakeshott, muhafazakârlığı politik konteksinden ayrı olarak ele almış ve gündelik hayattaki pek çok davranışın, örneğin balık tutmanın, muhafazakâr bir eğilime sahip olduğunu söylemiştir. Zira o, temel amacın başarmak değil sadece yapılan işten zevk almak olduğu tüm faaliyetlerin muhafazakâr olma eğilimi taşıdığını belirtmiştir (Oakeshott 1991: 177-178). Oakeshott’un sözünü ettiği bu muhafazakârlık, “ontolojik muhafazakârlık” olarak da adlandırılmaktadır. Oakeshott’un yanı sıra Roger Scruton, Russel Kirk, Owen Harries gibi isimler de muhafazakârlığı bir ideoloji olarak değil, bir tutum olarak ele almaktadır. Scruton, muhafazakârlığın kendini genel ilkeler ve formüller biçiminde ortaya koymadığını, bu sebeple de esasının anlaşılmadığını savunmaktadır (Vural 2011: 44-45).

Muhafazakârlığı bir tutum olarak değerlendiren düşünürler onun her zaman ve her toplumda var olduğuna dikkat çekmektedirler. Ancak burada dikkat edilmesi gereken nokta, muhafazakârlığın her toplumda farklı şekillerde var olmasıdır. Nitekim korunması hedeflenen her durum ve değer toplumdaki topluma farklılık göstermektedir. Tüm toplumlarda homojenlik göstermemesi, muhafazakarlığı diğer ideolojilerden ayıran ve “tutum” olarak ele alınmasını sağlayan en önemli etkidir.

2. Ana Temalar

2.1. Gelenek

Geleneği bir toplumda saygı duyulan ve kuşaktan kuşağa aktarılan kültürel kalıntılar, alışkanlıklar ve bilgiler bütünü olarak tanımlamak mümkündür. Geleneğin en önemli işlevi, toplum içinde birtakım davranış kalıplarını üretmesi ve toplumun bu kalıplara göre davranmasına yönelik yaptırım gücünün olmasıdır.

Gelenekler muhafazakârlığın en temel referansıdır. Muhafazakârlar, yaşamlarını geleneklerine göre şekillendirmektedir. Ancak burada geleneğe sadece körü körüne bağlılık söz konusu değildir. Zira gelenek bir bilgi kaynağını, toplumsal tecrübelerin toplamını ve herhangi bir ideolojiden veya teoriden çok daha önemli bir yol göstericiyi ve sorun çözücüyü ifade etmektedir. Toplumsal tecrübelerin sonucu olan geleneksel bilgiler, insanın tek başına erişebileceği türden bilgiler değildir. Bu anlamda insan aklından çok daha derindir. Muhafazakârlara göre gelenekler, “zamanının imtihanlarını” geçmiştir. Bu sebeple de yaşayanların ve gelecek kuşakların menfaati için korunmalıdırlar (Şeyhanlıoğlu 2014: 86). Geleneğin korunması demek aynı zamanda onun sürekliliğinin sağlanmasıdır. Bu korumanın en önemli yollarından biri yasaların geleneklere dayandırılmasıdır.

Muhafazakâr düşüncede geleneğin sürekliliği toplumun kimliğinin omurgasını oluşturmaktadır. Gelenek, bireye aidiyet hissi vermekte, bireyin kendi kimliğinin bilincine varmasını sağlamakta ve onu köksüzlük duygusunun boşluğuna düşmekten korumaktadır (Erdoğan 2004: 5). Tecrübeyle kanıtlanmış yerleşik pratikleriyle kişileri her türlü değişikliğin ve yeniliğin yol açtığı belirsizlikten kurtarmaktadır. Bu pratikler insanların üzerine düşünüp inşa edebileceği türden pratikler değildir. Nesilden nesile tevarüs etmesi ve günümüze ulaşması pratiklerin en önemli özelliğidir.

Geleneğin muhafazakâr düşüncedeki önemi, zaman zaman muhafazakârlık ve gelenekçiliğin karıştırılmasına neden olmuştur. Mannheim, muhafazakârlığın bilinçli gelenekçilik olduğunu söyleyerek ikisi arasındaki farkı vurgulamıştır. Beneton ise muhafazakârlığın bir tür gelenekçilik olduğunu fakat gelenekçiliğin mutlaka muhafazakârlık olmadığını belirtmiştir (1991: 113). Bu açıklama, muhafazakârlık ve gelenekçilik arasındaki ayrımı anlamak için önemlidir.

Hem durumsal hem de siyasî muhafazakârlıkta geleneğe atfedilen anlam ve önem birbiriyle büyük ölçüde örtüşmektedir. Ancak daha derinlemesine bakıldığında ikisi arasında bazı nüanslar bulmak mümkündür. Örneğin siyasî muhafazakârlık için gelenek soyut bir şey değil aynı zamanda kurumlarla birlikte somutluk kazanan ve sosyal kurumları ifade eden bir gerçeklik alanıdır (Erdoğan 2004: 6). Toplum ve bireyler, bu kurumlar aracılığıyla devlet karşısında belirli bir ölçüde bağımsızlık elde etmektedir. Bununla birlikte siyasî muhafazakârlık için geleneğin, kurumların yanı sıra yönetim biçimiyle de somutlaştığını söylememiz mümkündür. Bilginin kaynağı kabul edilen gelenek, ideal yönetim biçimine dair bilgiyi de kendinde barındırmaktadır. Örneğin Maistre ve Burke, Ortaçağ'da neredeyse tüm Avrupa'ya egemen olan; monarşi, aristokrasi ve dinin sacayağını oluşturduğu yönetim şeklinin sürdürülmesi gerektiğini savunmuştur. Durumsal muhafazakârlıkta ise gelenekler özellikle norm ve değerler bağlamında değerlendirilmektedir. Son olarak durumsal muhafazakârlıkta geleneğin “toplumsal sürekliliği” ifade ettiğini, siyasî muhafazakârlıkta ise daha çok “siyasî istikrar”ın temeli olarak görüldüğünü ifade edebiliriz. Elbette siyaset ve toplumun birbirinden

ayrılmayan iki unsur olduğu düşünüldüğünde, toplumsal süreklilik ve siyasî istikrarın da birbiriyle sıkı bir ilişki içinde olduğu görülecektir.

2.2. Din

Muhafazakârlık çoğu zaman dindarlıkla özdeş olarak kullanılmaktadır. Fakat dindarlar için muhafaza edilmesi gereken din ve dine ilişkin değerler iken muhafazakârlık öncelikle üsluba ilişkin bir vurgudur (Mert 2002: 72). Bu anlamda dindarlık bir çeşit muhafazakârlık sayılabilir. Fakat muhafazakârlık dindarlıktan çok daha geniş bir anlam ufkuna sahiptir. Onu dine ve dindarlığa indirgemek yanıltıcı olacaktır. Muhafazakârlık, değişimin toplumsal ortam ve yapı üzerinde yaratacağı yıkıma karşı mevcut olanın korunmasıdır. Fakat bu tavır değişime karşı köklü bir ret değildir. Toplumsal hiyerarşiler, kurumlar, kültürel değerler korunduğu sürece, bu unsurlar çerçevesinde değişim mümkündür (Mert 2002: 72). Dinde ise böyle bir değişim söz konusu değildir. Bununla birlikte muhafazakârların dindar olduğu yanılgısına da düşmemek gerekir. Oakeshott ve Hume gibi dindar olmayan pek çok muhafazakâr bulunmaktadır. Ancak söz konusu isimler buna karşın dinin bir istikrar unsuru olduğunu kabul etmektedirler.

Toplumsal birlikteliği ve istikrarı sağlaması bakımından din, gerek siyasî muhafazakârlık için gerekse durumsal muhafazakârlık için eşit derecede önemlidir. Fakat siyasî muhafazakârlıkta dinin “birey ve devlet arasındaki tampon kurum” olması ile öne çıktığını; durumsal muhafazakârlıkta ise toplumu ayakta tutan ve birleştiren unsur olarak ön plana çıktığını söylememiz mümkündür. İlk haliyle din, devletin gücü ve keyfî yetkisi üzerinde bir otorite kurarak devletin otoritesini sınırlamakta ve bireyi devlete karşı korumaktadır. İkinci haliyle ise din, insanları kanaatkâr yapmak suretiyle disiplinli bir toplum yaratılmasına katkı sağlamakta, bireyin otokontrol sağlamasına yardımcı olmakta ve toplumun birlikteliğini sağlamaktadır (Şeyhanlıoğlu 2014: 97). Bununla birlikte siyasî muhafazakârlıkta sık sık din ve devletin birbirinin alanını işgal etmemesi gerektiği de vurgulanmıştır. Nasıl ki devrim yoluyla bir topluma müdahale edilemeyeceği savunuluyorsa, aynı şekilde dinin de siyasî bir dönüştürücü araç olarak kullanılmayacağı ifade edilmiştir. Muhafazakâr düşünür T. S. Eliot’un “ulusal bir kilisenin ulusalcı bir hale getirilemeyeceğini” ifade etmesi bu durumu açıklamaktadır (Şeyhanlıoğlu 2014: 98).

Bu bağlamda din, çalışmamıza konu olan her iki muhafazakârlık için de vazgeçilmez bir unsurdur. Her ideolojinin kendi doğrularını hakikat olarak kabul ettiği ve bu “hakikati” hâkim kılmaya çalıştığı bilinen bir gerçektir. Bu bağlamda muhafazakârlık bir ideoloji olarak ele alındığında bir dinin kabulüne ilişkin toplum üzerinde baskı oluşturacağı düşüncesi akla gelebilir. Ancak siyasî muhafazakârlıkta böyle bir baskı oluşturulması söz konusu değildir. Siyasî muhafazakârlığın hedeflediği şey toplum tarafından benimsenen dinin gerek bireylerin gerekse devletin hiçbir müdahalesiyle karşılaşmamasıdır.

2.3. Değişim

Değişime karşı tutum, muhafazakâr düşüncenin en önemli özelliklerinden biridir. Değişim, muhafazakârların genellikle karşısında direnç gösterdiği bir unsurdur. Öyle ki Oakeshott'a göre muhafazakâr için değişim kimliğe tehdittir ve yok oluşun bir göstergesidir (1991: 170-171). Bu sebeple muhafazakâr biri değişimlere kayıtsız kalamayacaktır. Elbette bu, değişimin tümünden reddi anlamına gelmemektedir. Nitekim muhafazakârlığı düzeni yıkmaya yönelik her tür girişime karşı mevcut düzeni savunan düşünce sistemi olarak tanımlayan Huntington, bu durumu değişim karşıtlığı olarak değerlendirmemektedir. Aksine siyasî ve toplumsal düzenin sağlanması ve temel unsurlarının korunması için pek çok ikincil konuda değişimin kabullenilmesinin zorunlu olduğunu belirtmiştir (Duman 2017a: 810). Ancak bir değişim olacaksa, muhafazakâr kişi bunun tedricen gerçekleşmesini tercih edecektir. Diğer taraftan muhafazakâr için temel problemin değişim değil, hâkim sınıfların altüst olması ve üst tabaka hayatının sarsılması olduğunu belirten kişiler de mevcuttur (Mert 2002: 73). Diğer bir deyişle muhafazakârlar; toplumsal hiyerarşiler, kurumlar, değerler vb. unsurların sarsılmasını istememekte, bu yüzden de değişime karşı tedbirli bir tavır almaktadırlar.

Russell Kirk de muhafazakârların değişim ve ilerleme karşıtı olduğu düşüncesine katılmamaktadır. Süreklilik ve değişim mefhumlarına vurgu yapan Kirk, süreklilikle topluma istikrar ve devam sağlayan inançları, yani geleneği ifade etmektedir (2005b: 12). Ona göre sürekliliğin olmaması durumunda toplum anarşiye sürüklenecektir. Fakat Kirk, toplumda gelişmenin de gerekli olduğunu belirtmektedir. Gelişme ise halkı reforma teşvik eden anlayış ve çıkarların varlığıdır. Bu gelişmenin olmaması durumunda halk durgunlaşacak ve John Stuart Mill'in dediği gibi uyuşuklaşacaktır.¹ Dolayısıyla Kirk, muhafazakâr kişinin makul ve ılımlı ilerlemeyi destekleyeceğini söylemektedir (2005b: 12-13). Tüm bunların yanında Kirk, sürekliliğin gelişimden önce geldiğinin de altını çizmektedir. Çünkü eski ve denenmiş olanı, yeni ve denenmemiş olana tercih etmek her zaman için daha yeğdir. Burke'e göre de bazı değişim araçlarına sahip olamayan bir devlet, onu muhafaza etme araçlarından da yoksun olacaktır (Özipek 2011: 118-119).

Değişim, durumsal muhafazakârlığın en çok öne çıkan temasıdır. Öyle ki durumsal muhafazakârlık çoğu zaman değişime yönelik tutum üzerinden tanımlanmaktadır. Her ideolojinin kendi içinde değişmez ilkeleri vardır ve bu ilkelerin korunması için yoğun bir çaba harcanmaktadır. Bu anlamda siyasî muhafazakârlıktan farklı olarak durumsal muhafazakârlık, diğer ideolojilere eklenilebilmekte ve bu ideolojilerin mevcut doktrinlerinin koruyucusu

¹ “Değişime yönelik tutum” muhafazakârlık ve liberallik kıyaslamasında ön plana çıkmış ve iki sistem arasındaki farklılığın belirleyicilerinden biri olmuştur. Zira muhafazakârların aksine liberaller var olan düzenin değişimini arzulamaktadır. Bunun doğal bir sonucu olarak da liberaller, muhafazakârlardan daha aktiftir. Bu sebeple John Stuart Mill, muhafazakârları “uyuşuk kesim” olarak değerlendirmektedir (Kirk 2005b: 12).

olabilmektedir. Zira durumsal muhafazakârlıkta esas olan şey içerikten ziyade biçimdir. Bu bağlamda sosyalist öğretilerin korunmasına yönelik tutum da muhafazakârlık olarak değerlendirilebilir. Çünkü durumsal muhafazakârlık, esas olarak muhafaza etmeyi ifade etmektedir; neyin muhafaza edildiğini değil. Bu haliyle durumsal muhafazakârlık, ideolojiler üstü bir konuma erişmektedir.

2.4. Devlet ve Otorite

Muhafazakârlığın devletin kökenine ve meşruiyetine ilişkin olarak modern dönemde gündeme getirilen ve çeşitli düşünürler tarafından farklı şekillerde ifade edilen “toplum sözleşmesi” anlayışına mesafeli durduğunu söylemek mümkündür (Duman 2017b: 152). Toplum sözleşmesi devleti bir sözleşmeyle temellendirirken sözleşme öncesi bir “doğal hâl”in var olduğunu da göstermektedir. Muhafazakârlara göre ise tarihsel ve toplumsal özelliklerden sıyrılmış bir “soyut insan” veya “doğa durumu” mevcut değildir. Zira insan farklı şekillerde de olsa her zaman için belirli bir toplumsallık içinde yaşamıştır. Dolayısıyla devleti bireysel iradelere ve akılcı ilkelere dayanan kurucu bir sözleşme fikrinden hareket ederek ifade etmek hem topluma hem de devlete ilişkin bir tür yapaylık algısı yaratarak toplumsal ve siyasî düzeni mekanik bir basitlikte çözümlenmeye çalışmak anlamına gelmektedir (Duman 2011: 46). Bununla birlikte devlet, bireysel iradenin üzerinde yükselmiş değildir. O süreklilik taşıyan organik toplumsal düzenin en önemli parçalarından biridir.

Fransız Devrimi ile birlikte modern devlet, birey ve devlet arasında tampon görevi gören aile, kilise, lonca vb. gibi kurumları zayıflatmıştır. Bu durum bireyin devletle aracısız bir şekilde karşı karşıya kalmasına sebep olmuş, birey devletin otoritesini çıplak bir şekilde hissetmiştir. Böylece modern devletle birlikte insanların içinde bağımsız bir şekilde hareket ettiği kurumlar, devlet otoritesinin baskısı altında kalmaya başlamıştır. Muhafazakârlara göre modern dönemde yaşanan toplumsal ve siyasî sorunların çoğunun temelinde devletin gittikçe artan ve totaliter bir şekil alan müdahaleciliği ve tampon kurumların iktidarını gasp etmesi yatmaktadır (Duman 2011: 49-50). Muhafazakârların Fransız Devrimi’ne şiddetle karşı çıkmalarının en temel sebebi de devrimin söz konusu tampon kurumları yıkmaya yönelik olmasıdır. Böylelikle bireyler, devlet karşısında korunması ve savunmasız kalmıştır. Bu sebeple muhafazakâr düşüncede “modern devletin” sınırlanmasına yönelik argümanlarla karşılaşmak mümkündür. İktidar ise ancak bir başka iktidarla sınırlandırılabilir. Devletin iktidarını sınırlayacak diğer iktidar ise bahsedilen tampon kurumlardır.

Muhafazakârların siyasî aygıt olarak devlet anlayışına bakıldığında insan hakları, demokrasi, eşitlik vb. gibi ideallere uzak durdukları görülmektedir. Onlar için önemli ve öncelikli olan şey birey, tampon kurumlar ve devlet arasındaki ilişkidir. Devlet bireysel iradelerin belirleyiciliğinden koparılmış, tarihsel-toplumsal sürecin doğal bir ürünü olan gelenekler ve teamüllerle ilişkilendirilmiş; çeşitli tampon kurumlarla da iktidarı sınırlandırılmıştır (Duman 2011: 50-53). Bir başka deyişle muhafazakârlara göre insan doğasının ve toplumun kusurlu yapısı

sebebiyle toplumsal hayatta zorunlu olarak farklı düzeylerde otoriteler oluşmuştur. Gerçekten de toplum, muhafazakârların gözünde kırılğan bir şeydir ve anarşik çöküşlerin etkisi altına girmeye müsaittir. Bu bağlamda otorite, anarşiye karşı bir güvencedir. Bununla birlikte siyasî otorite, bireyi ve toplumu yutmamalı, onları kendi alanlarında hareket etmekte serbest bırakmalıdır. Bu durum ise ancak siyasî otoritenin başka bir otorite ile dengelenmesiyle mümkün olacaktır. Muhafazakâr düşüncede otorite; birey, tampon kurumlar ve devletin birbiriyle olan ilişkilerini belirlemede önemli bir role sahiptir. Otoritenin, söz konusu üç unsur arasında paylaşılmaması durumunda tiranlaşma riski mevcuttur. Bu sebeple sivil toplum, cemaatler, loncalar gibi kurum veya kuruluşlar, tiranlaşma riski bulunan otoriteyi ve iktidarı frenleme mekanizması olarak görülmektedir. Bir toplumda sivil örgütlerin zayıf olması durumunda iktidar yozlaşabilecek, bu yozlaşma ise sosyo-politik düzeni yıkabilecektir.

Hem siyasî hem de durumsal muhafazakârlıkta toplumsal sınıfların, otorite anlayışının doğal bir sonucu olduğu görülmektedir. Zorunlu ve faydalı olduğuna inanılan otoritenin toplumun doğasında köklendiği düşünülmektedir. Bir başka deyişle otorite, okullarda öğretmen tarafından, iş yerinde işveren tarafından kullanılmaktadır. Bu aynı zamanda insanlara ne yapmaları ve ne yapmamaları gerektiğini söylemekte, sorumlulukların da sınırlarını çizmektedir. Bu anlamda düzenin vazgeçilmez bir parçasını oluşturmaktadır. Aynı zamanda bir itaati kendinde barındıran otorite, hiyerarşiyi de beraberinde getirmektedir. Zira otorite, emir veren ve itaat eden, talep eden ve talebi yerine getiren sınıfları doğurmaktadır. Otoritenin zorunluluğunu savunan muhafazakâr düşünceye göre toplum doğası gereği hiyerarşik bir yapıya sahiptir. Bu sebeple sosyal eşitlik, başarılabilir bir ideal olarak görülmektedir. Bu yaklaşım ideoloji olarak ele alınan muhafazakârlığın “aristokrasi ideolojisi” olarak değerlendirilmesine sebep olmuştur.

Siyasi bir ideoloji olarak ele alındığında muhafazakârlığın otorite vurgusu onun kimi zaman otoriter kimi zaman da paternalist olarak değerlendirilmesine sebep olmuştur. Paternalizm, otoritenin zararı engelleme ve fayda sağlama amacıyla diğerleri üzerinde kullanılmasını ifade etmektedir. Joel Feinberg, kendi kendilerine zarar vermelerini engellemek, kendi iyilerini oluşturabilmek için insanlara rehberlik etmek ve “daddy knows best” (baba en iyisini bilir) görüşüyle otoriteye uyum sağlamanın, paternalizmin temel ilkeleri olduğunu ifade etmektedir (Feinberg 1971: 105-125). Muhafazakârlık içinde bu tür çeşitliliklere (otoriteryen, paternalist) rastlamak mümkündür. Ancak otoriter muhafazakârlık kadar otoriteryen siyasete karşı çıkan ve demokrasiyi daha sağlam ve güçlü kılmaya çalışan gelenekler de mevcuttur. Anglo-Amerikan muhafazakâr geleneği bu geleneğin temsilcilerinden kabul edilmektedir.

2.5. Aile ve Toplum

Hem siyasî muhafazakârlıkta hem de durumsal muhafazakârlıkta aile ve toplum büyük öneme sahiptir. Muhafazakâr düşüncede toplum, bireylerden oluşan

bir bütün olarak değil; organik bir varlık olarak değerlendirilmektedir. Zira bireysel akıl; tarih, tecrübe ve aşkın olanla sınırlandırılmıştır. Bunun bir sonucu olarak da toplumun inşa edicisi olarak değil, parçası olarak kabul edilmektedir. Birey, toplumu var etmemekle birlikte toplum içinde var olmaktadır. İnsanlar güvenlik arayışında olan bağımlı varlıklardır. Toplum bu ihtiyaçları karşılamaktadır. Toplumdan koparılamayan birey, onu besleyen sosyal grupların(aile, arkadaşlar, meslektaşlar, vb.) bir parçası olmak durumundadır.

Maistre, Lammenais, Müller gibi düşünürler, insan bedeni ile toplum arasında bir benzeşim kurmuştur. Buna göre insanın organları arasında bir iş bölümü vardır ve bu işleyiş toplumda da mevcuttur. Toplumun içindeki parçalar arasındaki ilişki çatışmacı bir ilişki değildir. Burada uzlaşmacı, uyumlu bir bağlılık ve ilişki söz konusudur. Toplum, içinde sınıfları ve bazı sosyal grupları barındırmaktadır. Bu sınıflar veya sosyal gruplardan bir olmaksızın diğeri işlevini yerine getiremeyecektir. Muhafazakâr öğretiyeye göre insanın içinde bulunduğu dünya ve düzen, mümkün olanların en iyisidir. Bu sebeple toplumsal yapıdaki eşitsizlikler, sınıflar ve çeşitlilikler bu düzenin bir parçası olarak görülmekte ve bunları yok etmeye veya değiştirmeye yönelik herhangi bir eylemde bulunulmamaktadır. Toplum anlayışı hiyerarşi, otorite, devlet anlayışıyla iç içe geçmiş vaziyettedir. Söz konusu ilişki ağında devlet ikincil konuma alınırken toplumsal kurumlar ön plana çıkarılmıştır. Burke'ün sivil toplum kuruluşlarını ve gönüllü kuruluşları "küçük müfrezeler" olarak tanımlaması bu bağlamda anlamlıdır (Özipek 2011: 99).

Aile ise toplumun temel unsuru olarak görülmektedir. Sağlıklı bir aile, toplumun istikrarı için gereklidir. Bu sebeple aile korunmalı ve gerek duyulursa güçlendirilmelidir. Aile de organik bir yapı olmakla birlikte aşk, sorumluluk, paylaşım gibi doğal dürtülerin bir ürünü olarak değerlendirilmektedir. Aynı zamanda toplumsal değerlerin aktarımı, nesillerin devamı, sosyalleşme gibi toplumun önemli işlevlerini yerine getirmesi bakımından da önem taşımaktadır. Aile, aynı çatı altında yaşamak demek değildir; karşılıklı kan bağıyla kurulan, inançla gelişen, sevgi ile güçlenen ideal bir kurumdur. Bu sebeple muhafazakârlar pornografî, kürtaj, ötenazi vb. gibi durumlara karşı çıkmakta; evliliğin teşvik edilmesi ve ailenin korunmasını talep etmektedir (Vural 2011: 64).

2.6. Mülkiyet

Mülkiyet, muhafazakâr düşünürlerin üzerinde uzlaştığı konuların başında gelmektedir. Hemen hepsine göre mülkiyet edinme ve onu koruma hakkı, iyi bir toplum tanımının ilk şartıdır. Mülkiyet toplumsal hayatta insana bir statü tesis etmekte ve toplumun bazı üyelerinin kendilerini geliştirerek toplumu yönetecek seviyeye gelmesine olanak sağlamaktadır. Burke'ün düşüncesinde mülkiyetin korunması, sivil toplum hedeflerinin arasında yer almaktadır. 1772'de parlamentoda yaptığı bir konuşmada Burke, "İnsanlardan, toplumun onların korunması için kurulduğu yaşamlarını, özgürlüklerini veya mülklerini almak büyük

zorluk ve müsamaha gösterilemez bir tiranlıktır” diyerek, mülkiyeti toplumun hedefi olarak belirlemiştir (Canavan 2011: 12).

Nisbet, muhafazakâr mülkiyet teorisinde güçlü bir Roma karakteristiği olduğunu belirtmektedir. Buna göre mülkiyet, insan ihtiyacının cansız hizmetçisidir ve her şeyin üzerinde insaniyetin bütün doğa üzerindeki üstünlüğünün koşuludur (Nisbet 2011: 80). Muhafazakârların mülkiyete bakış açısı, yardıma muhtaç olanlara ve fakirlere karşı kayıtsız kaldıkları anlamına gelmemelidir. Onlara göre aile, mahalle, kilise vb. şeyleri de içine alan gruplar, aynı zamanda yardımlaşma için vardır. Buradaki yardım bürokratik bir yardım değildir. Zira Burke’e göre yardım devletin değil, tampon kurumların görevidir (Nisbet 2011: 82). Nitekim bu kurumlar bireye devletten çok daha yakındır onu daha iyi anlamaktadır. Fakat söz konusu yardımlar sınıfları bertaraf etmeye yönelik değildir.

Mülkiyet aynı zamanda insanlarda mülk edinme ve bunun için çalışma hırsını beraberinde getirmektedir. Mülk sahibi olduğu oranda da başkalarına bağımlılığı azalmakta ve daha özgür bir hale gelmektedir. Toplumsal eşitlik gibi ekonomik eşitlik de muhafazakârlar için gerçekçi ve kabul edilebilir bir söylem değildir. Özel mülkiyet, aynı zamanda devlete karşı bireyin kendi bağımsızlığını ve güvenliğini sağlama alması da ifade etmektedir. Muhafazakârlar için meşruiyetin tek kaynağı devlet değildir. Toplum hayatında geleneklerin, içtihat hukukunun ve yerleşmiş olan mülkiyet haklarının önemli bir değeri vardır (Aktan 2007: 53).

Gerek siyasî muhafazakârlıkta gerekse durumsal muhafazakârlıkta mülkiyet hakkı, özgürlükle birlikte değerlendirilmektedir. Özel mülkiyetin korunması özgürlüklerin güvence altına alınması olarak yorumlanmaktadır. Diğer taraftan siyasî muhafazakârlık için mülkiyet hakkının varlığı, devletleşme yerine sivilleşmenin artırılması anlamını taşımaktadır. Bu bağlamda siyasî muhafazakârlık, kamulaştırmanın karşısında yer almaktadır. Devletin müdahalesi ise ancak mülkiyetin bireyler tarafından diğerleri üzerinde bir baskı aracı olarak kullanılması durumunda meşru görülmektedir. Bir ideoloji olarak değerlendirildiğinde muhafazakârlığın mülkiyete yönelik yaklaşımı, diğer önemli ideolojilerden biri olan klasik liberalizm ile ortaklık göstermektedir. Fakat klasik liberallerin aksine, mülkiyet hakkı bireyci mülkiyet hakkı teorisine dayanmamaktadır; özel mülkiyetin önemi sosyal dengeye yaptığı katkıya dayanmaktadır (Aktan 2007: 53). Bu durumu muhafazakârların “mülkiyet hak değil sorumluluktur” ilkesi net bir şekilde açıklamaktadır. Bu ilkeye göre mülkiyet hakkı, kişinin kendine ait olanla dilediğini yapabileceği bir hak değildir; bilakis toplumun ihtiyaçlarıyla sınırlıdır (Aktan 2007: 53).

2.7. Ahlaki Düzen

Hem siyasî hem de durumsal muhafazakârlıkta ahlak vurgusu büyük bir önem taşımaktadır. Muhafazakârlıkta ahlaka atfedilen önem o kadar büyüktür ki muhafazakârlığı ahlak ve ahlaki olanın geri çağrılışı olarak betimleyenler dahi olmuştur (Genç-Coşkun 2015: 34). Dolayısıyla muhafazakâr olmanın aynı zamanda

ahlaki bir konumlanması da beraberinde getirdiğini söylememiz mümkündür. Söz konusu ahlaki konumlanış ise kendini tarihsel süreç içinde toplumsal varoluş formlarında açığa çıkarmaktadır.

Aydınlanma ile birlikte insan merkezi konuma getirilmiş ve düzenin yaratıcısı olarak tasarlanmıştır. Burke, Aydınlanma'nın rasyonalist ahlak anlayışına şiddetle karşı çıkmış ve insan aklının yetersizliğine, insanın kusurlu bir varlık olduğuna dikkat çekmiştir. Ona göre mevcut düzen, insan aklının ve becerisinin çok üstündedir. Bu sebeple insan, hiçbir zaman tam olarak çözemeyeceği esrarlı geçek karşısında mütevazı olmak durumundadır (Burke 1977: 63'ten aktaran; Duman 2009: 17-18). Dolayısıyla Burke'e göre rasyonalist bir ahlak anlayışı söz konusu değildir; bu doğrultuda akıl ahlaki ilkelere müdahalede bulunmamalıdır. Başka bir deyişle ahlaki normlar, bilinçli bir yapıyı değil doğal bir oluşumu ifade etmektedir. Söz konusu "doğal anayasalar" muhafazakârlık çeşitlerinde farklı temellendirilmekle birlikte ortak bir vurguyu oluşturmaktadır. Maistre, doğal anayasanın yazılı yasalardan üstün olduğunu belirtmiştir. Ona göre her anayasa bir yaratıştır ve her yaratış insan kudretinin ötesindedir (Özipek 2011: 103-104).

Sonuç

Muhafazakârlık, geleneksel ve sosyal etmenlerin muhafaza edilmesini savunan politik bir bakış açısını ve bireysel bir tavır alışı ifade etmektedir. Üzerinde uzlaşılmış bir tanım olamamakla birlikte muhafazakârlık, iki temel yaklaşım üzerinden ele alınmaktadır. Bunların ilki muhafazakârlığı bir siyasî ideoloji olarak değerlendirirken, ikincisi davranışlar dizisi, tavır ve tutum olarak kabul etmektedir. Birinci yaklaşımda muhafazakârlık, Fransız Devrimi'nden sonra teşekkül eden ve devrimin getirmiş olduğu modern ilkelere karşı çıkan bir ideoloji olarak kabul edilmektedir. İkinci yaklaşımda ise muhafazakârlık, katı doktriner içeriğe sahip olmayan davranış veya dünyayı algılama biçimini ifade etmektedir.

Her iki yaklaşımın da kendi içerisinde bazı çıkmazları mevcuttur. Zira her ne kadar tanım üzerinde görüş birliği bulunmasa da ideolojinin özellikleri arasında insanlara sunulan bir ütopyanın varlığı, üzerinde anlaşılabilir bir konudur. Fakat muhafazakârlığın insanlara sunduğu bir ütopyası yoktur. Nitekim bazı düşünürler, bir ütopyası olmadığı için muhafazakârlığın ideoloji olarak kabul edilemeyeceğini belirtmiştir. Ayrıca muhafazakârlık; liberalizm, sosyalizm veya faşizm gibi ideolojilerde var olan keskin çizgelere sahip değildir. Her ülkede veya toplumda farklı muhafazakârlık varyasyonlarına rastlamak mümkündür. Bu durum muhafazakârlığın ideoloji olarak ele alınmasını güçleştirmektedir. Diğer taraftan muhafazakârlığı bir tutum veya davranış olarak ele almak onu her toplumda var olan ve tam olarak ne zaman ortaya çıktığı belirlenemeyen bir unsur haline getirecektir. Bununla birlikte tutum ve davranışlar, içerisinde pek çok gündelik eylemi de barındırmaktadır. Böylece hangi davranışların muhafazakâr olup hangilerinin olmadığı bir sorun oluşturacak; bu da muhafazakârlığın tespitini daha zor hale getirecektir. Bu bağlamda muhafazakârlığın ana temaları, muhafazakârlığı

anlama noktasında kilit bir rol oynamaktadır. Gelenek, değişim, din, devlet, otorite, aile, toplum, mülkiyet ve ahlaki düzen muhafazakârlığın en önemli temalarını oluşturmaktadır. Siyasî ve durumsal muhafazakârlığın bu temalara yaklaşımı büyük ölçüde örtüşse de arada bazı küçük farklılıklar bulunmaktadır.

Gelenek, her şeyden önce toplumun kimliğini ifade etmektedir. Bu bağlamda hem siyasî hem durumsal muhafazakârlık için gelenek hayati bir öneme sahiptir. Ancak siyasî muhafazakârlıkta gelenek, daha ziyade sosyal veya siyasi kurumları temsil etmektedir. Durumsal muhafazakârlıkta ise gelenek, daha çok toplumsal norm ve değerler olarak ön plana çıkmaktadır.

Değişime karşı ihtiyatlı tutum, muhafazakârlığın temel karakteridir. Fakat özellikle durumsal muhafazakârlık, değişime yönelik tutum üzerinden açıklanmaktadır. Bu doğrultuda her ideolojinin kesin ilkeleri olduğu ve bu ilkelerin korunmaya çalışıldığı düşünülüğünde durumsal muhafazakârlık diğer ideolojilere eklemlenebilmektedir. Başka bir deyişle siyasî muhafazakârlık bir ideolojiyi ifade ederken durumsal muhafazakârlık herhangi bir ideolojinin korunmasını ifade etmektedir. Bu haliyle durumsal muhafazakârlık söz konusu olduğunda sosyalist bir şahıs da kapitalist bir şahıs da muhafazakâr olarak adlandırılabilir.

Muhafazakârlıkta devlet, otorite ve hiyerarşi kavramları birbiriyle ilintili şekilde ele alınmaktadır. Muhafazakâr düşüncede otorite; birey, tampon kurumlar ve devletin birbiriyle olan ilişkilerini belirlemede önemli bir role sahiptir. Hem siyasî hem de durumsal muhafazakârlıkta toplumsal sınıflar, otoritenin sonucu olarak görülmektedir. Otoritenin zorunluluğunu savunan muhafazakâr düşünceye göre toplum doğası gereği hiyerarşik bir yapıya sahiptir. Bu sebeple sosyal eşitlik, başarılabilir bir ideal olarak görülmektedir. Bu yaklaşım, siyasî muhafazakârlığın “aristokrasi ideolojisi” olarak değerlendirilmesine sebep olmuştur. Diğer taraftan otorite vurgusu, siyasî muhafazakârlığın otoriter veya paternalist olarak değerlendirilmesine yol açmıştır.

Gerek siyasî muhafazakârlıkta gerekse durumsal muhafazakârlıkta mülkiyet hakkı, özgürlükle birlikte değerlendirilmektedir. Özel mülkiyetin korunması özgürlüklerin güvence altına alınması olarak yorumlanmaktadır. Diğer taraftan siyasî muhafazakârlık için mülkiyet hakkının varlığı, devletleşme yerine sivilleşmenin artırılması anlamını taşımaktadır. Bu bağlamda siyasî muhafazakârlık, kamulaştırmanın karşısında yer almaktadır.

Aile, toplum ve ahlaki düzen hem durumsal hem siyasî muhafazakârlıkta eşit derece öneme sahiptir. Her iki yaklaşım için de aile, toplumun yapı taşı değerlendirilmekte; toplum ise bireylerden oluşan bir bütün olarak değil organik bir varlık olarak görülmektedir. Her iki yaklaşımda da birey, toplum içinde var olmaktadır. Son olarak gerek siyasî gerek durumsal muhafazakârlıkta Tanrı, evren, doğa, siyaset gibi alanların hepsi ahlaki bir düzen üzerine inşa edilmiş ve ahlaki bir konumlanması gerektirmiştir.

Genel olarak bakıldığında ise durumsal muhafazakârlığın daha bireysel bir tavır alışı; siyasî muhafazakârlığın ise daha kurumsallaşmış bir düşünce sistemini ifade ettiğini söylememiz mümkündür. Diğer taraftan durumsal muhafazakârlık, esasında her toplumda var olan korumacı bir dürtüyü ifade etmektedir. Bu anlamda Fransız Devrimi ile ortaya çıkan siyasî muhafazakârlıktan çok daha eskiye dayandığı açıktır. Bu durumda siyasî muhafazakârlığı, zaten her toplumda farklı şekillerde mevcut olan muhafazakâr tutumun Fransız Devrimi ile birlikte, devrime karşı, örgütlü bir hal alması şeklinde değerlendirmek mümkündür. Böylece durumsal muhafazakârlık, siyasî muhafazakârlığın temel ve kavramsal çerçevesini oluşturan unsur halini alacaktır.

Kaynakça

- Akıncı, Mehmet (2009). “Değişime Direniş mi Yoksa İhtiyatlı Değişimi Savunmak mı?” *Aksaray Üniversitesi İİBF Dergisi*, 1 (1): 133-148.
- Bakan, Selahaddin-Arapacı, Işıl (2013). “Liberal Değişim Sürecinde Dönüşen ve Dönüştüren Muhafazakârlık”. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İİBF Dergisi*. 2(2): 131-141.
- Beneton, Philippe (1991). *Muhafazakârlık*. Çev. Cüneyt Akalın. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Canavan, Francis (2011). “Edmund Burke’de Mülkiyet ve Hükümet”. Çev. Celaleddin Güngör. *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*. 7(27): 11-38.
- Duman, Fatih (2009). “Evrensellik ve Tarihsellik Arasında Edmund Burke: Ahlakın/Siyasetin Felsefî Temelleri”. *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*. 5(19-20): 9-34.
- Duman, Fatih (2011). “Muhafazakâr Düşünce Devlet Kavramı Üzerine Eleştirel Bir Değerlendirme”. *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*. 7(28): 33-63.
- Duman, Fatih (2017a). “Durumsal Muhafazakârlık Anlayışı Üzerine Teorik ve Eleştirel Bir Değerlendirme”. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 10(2): 797-818.
- Duman, Fatih (2017b). “Muhafazakâr Düşünce ‘Otorite’ Anlayışı”. *Milel ve Nihal Dergisi*. 14(1): 135-159.
- Erdoğan, Mustafa (2004). “Muhafazakârlıkta Ana Temalar”. *Liberal Düşünce*. 34: 5-9.
- Ergil, Doğu (1986). *İdeoloji*. Ankara: S Yayınları.
- Feinberg, J. (1971). “Legal Paternalism”. *Canadian Journal Of Philosophy*, 1(1): 105-125.

- Genç, Ernur-Coşkun, Tuba (2015). “Muhafazakârlık ve Türkiye Muhafazakârlıklarının Bazı Halleri”. *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*. 8(1): 27-40.
- Harrries, Owen (2003). “What It Mean To Be Conservative”. *Policy Magazine*. 19(2): 28-38.
- Heywood, Andrew (2013). *Siyasi İdeolojiler*. Çev. Ahmet Kemal Bayram, Özgür Tüfekçi, Hüsamettin İnaç, Şeyma Akın, Buğra Kalkan. Ankara: Adres Yayınları.
- Huntington, Samuel P (1957). “Conservatism as an Ideology”. *The American Political Science Review*, 51(2): 454-473.
- Kirk, Russel (2005a). “Muhafazakârlık Fikri”. Çev. Bengül Güngörmez. *Liberal Düşünce*, 10(37): 137-143.
- Kirk, Russel (2005b). “Süreklilik ve Değişim”. Çev. Faruk Çakır. *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, 1(4): 11-26.
- Mannheim, Karl (2004). *İdeoloji ve Ütopya*. Çev. M. Okyavuz. Ankara: Epos Yayınları.
- Meriç, Cemil (2015). *Bu Ülke*. Ankara: İletişim Yayınları.
- Mert, Nuray (2002). “Muhafazakârlar Neyi Muhafaza Etmeye Çalışır?”. *Tezkire*, 11(27-28): 72-77.
- Mollaer, Fırat (2009). *Muhafazakârlığın İki Yüzü*. İstanbul: Dergah.
- Nisbet, Robert (2011). “Mülkiyet ve Hayat”. Çev. Fatih Serenli ve Kudret Bülbül. *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*. 7(27): 80-93.
- Oakeshott, Michael J (1991). “On Being Conservative”. *Rationalism in Politics and Other Essays*. ed. Timothy Fuller. London: Liberty Press.
- Özipek, Bekir Berat (2011). *Muhafazakârlık: Akıl, Toplum, Siyaset*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Şeyhanlıoğlu, Hüseyin (2014). “Siyasî Muhafazakârlığın Temel İlkeleri”. *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*. 10(40): 80-107.
- Vural, Mehmet (2011). *Siyaset Felsefesi Açısından Muhafazakârlık*. Ankara: Elis Yayınları.
- Yılmaz Ceylan, Ayşe (2007). “Edmund Burke’ün Muhafazakâr Düşüncesinde İyi Devrim Kötü Devrim Ayrımı”. *Muhafazakâr Düşünce*. 3 (11): 23-43.

Sait Faik Abasıyanık'ın “Köprü” Şiirinin Söz Dizimi Açısından İncelenmesi

Nazan ÇİFTÇİ TOMBAL*

Öz

Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatının en önemli hikâye yazarlarından Sait Faik Abasıyanık'ın şairlik yönü öykücülük yanı kadar bilinmese de sanatçının pek çok şiiri bulunmaktadır. Çalışmamızın konusu, İstanbul öykücüsü olarak bilinen Sait Faik Abasıyanık'ın öykü üslubuyla ve serbest ölçüyle yazmış olduğu “Köprü” şiirinin söz dizimi açısından incelenmesidir. Söz dizimini meydana getiren öğelerin arasındaki bağın biliniyor olması cümlelerin anlaşılması için gereklidir. Söz dizimi; cümleyi oluşturan dizgeleri araştıran bir bilim dalıdır ve cümledeki sözcük öbeklerinin yapılarını, işlevlerini ve sözcüklerin birbiriyle olan bağını araştırır. Ayrıca cümle ve öğelerinin oluşumlarını, cümlelerin niteliklerini ve cümle türlerini inceler. Bu çalışmada; İstanbul öykücüsü olarak bilinen Sait Faik Abasıyanık'ın İstanbul'u ve Galata Köprüsü'nü esas alan, günlük yaşamdaki sıradan insanları anlattığı Köprü şiiri üzerinde durulmuştur. Yirmi üç cümleden oluşan Köprü şiiri; cümlelerin öğeleri, kelime grupları ve cümle çeşitleri yönünden incelenmiş ve söz dizimi açısından değerlendirilmiştir. Böylece şiirin anlamının daha da güçlendirilmesi, pekiştirilmesi ve anlaşılır kılınması amaçlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Sait Faik Abasıyanık, Köprü, şiir, dil bilgisi, söz dizimi.

An Examination of Sait Faik Abasıyanık's “Kopru” Poem in Terms of Syntax

Abstract

Although the poetry aspect of Sait Faik Abasıyanık, one of the most important story writers of the Republican era Turkish literature, is not known as much as his short story writing, the artist has many poems. The subject of this study is the study of the poem "Köprü", which was written by Sait Faik Abasıyanık, known as the Istanbul short story writer, with the narrative style and in free measure. Knowing the connection between the elements that make up the syntax is necessary to understand the sentence. Syntax is a science that studies the strings that make up the sentence, and it studies the structures and functions of the word groups in the sentence and the relationships between words. Besides, it examines the formation of sentences and their elements, the sentence's features and the sentence types. In this study, the poem Köprü, in which Sait Faik Abasıyanık, known as the Istanbul short story writer, tells about ordinary people in daily life, based on Istanbul and Galata Bridge, is emphasized. Köprü poem consists of twenty-three sentences. The sentence elements were examined in terms of word groups and sentence types and evaluated in syntax. Thus, the meaning of poetry is aimed to be strengthened, reinforced and understandable.

Key words: Sait Faik Abasıyanık, Köprü, poem, grammar, syntax.

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili Bölümü, İstanbul / Türkiye, e-mail: nazan_ciftci@hotmail.com

ORCID : <https://orcid.org/0000-0002-8074-3562>.

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz / To cite this article (APA):

Çiftçi Tombal, Nazan (2021). “Sait Faik Abasıyanık'ın “Köprü” Şiirinin Söz Dizimi Açısından İncelenmesi”. *Küllüye*, 2 (1): 18-41. DOI: 10.48139/aybukullu.865141.

Makale Bilgisi / Article Information

Geliş / Received	Kabul / Accepted	Türü / Type	Sayfa / Page
20 Ocak 2021	03 Mart 2021	Araştırma Makalesi	18-41
20 January 2021	03 March 2021	Research Article	

Extended Abstract

Sait Faik Abasıyanık is one of our artists who worked in Turkish literature in the Republican era. Being one of the most important representatives of situation storytelling in Turkish literature, the artist frequently dealt with the joy of life and people's love in his works. Known as the "Istanbul short story writer", the author has produced works in the genre of poetry and his stories. Like his stories, his poems are about his love for human beings and his desire to live. The artist's first and only poetry book was published in 1953 called "Şimdi Sevişme Vakti". The poems in this book are the product of a plain language understanding.

"Köprü" in the poetry book "Şimdi Sevişme Vakti" is the subject of our study. Sait Faik Abasıyanık wrote this poem using the narrative style. Istanbul and Galata Bridge are the basis of this poem. Sait Faik Abasıyanık watched people on Galata Bridge and poetry his impressions of these people. On Galata Bridge, fishers, bagel makers, pickpockets, and other ordinary people made up the poem's personal staff. The artist has adopted a descriptive style, drawing a human landscape in this way.

The poem "Köprü", which is the subject of the study, consists of twenty-three sentences. This poem was written with a simple understanding of language and free measure. In the study, the sentences in the poem were examined in terms of syntax. Syntax investigates the structures and functions of phrases, word groups, and the link between words. Besides, it examines the formation of sentences and their elements, the sentence's properties, and the sentence types.

"Köprü" poem has a rich vocabulary. A word group collects words that come together under certain principles to meet an entity, concept, quality, situation or action. One hundred and twelve groups of words are used in this poem of Sait Faik Abasıyanık. Artist has created a rich and different vocabulary repertoire using forty-seven adjective phrases, eleven preposition groups, seven noun phrases, six noun phrases, thirteen adjective-verb groups, ten binding groups, one abbreviation group, one title group, four belonging groups, six compound verbs, four adverb-verb groups and two noun-verb groups. Poet used especially adjective clauses and adjective-verb groups more. This situation is related to the artist's adoption of the descriptive style. The poetry very rich structure in terms of sentence types and elements. A sentence is a group of words describing a feeling or thought, action or event as a judgment. In the study, twenty-three sentences in the poem were examined in terms of its elements and types. When the sentences in the poem are examined in terms of structure, it is seen that nine simple sentences, two conditional compounds, two nested compounds, two connected, six dependent order, two independent ordered sentences are used in the poem. When the poem is examined according to the type of predicate, it is seen that eighteen verbs and seven noun phrases are used in the poem. There are seven transpose and sixteen regular

sentences according to the location of the predicate. According to its meaning, twenty-one positive, two negatives and one question, meaningful sentences were used.

When the poem is examined in terms of the sentence elements, it is seen that a total of thirty-five verbs, twenty-six subjects, twenty place clauses, fifteen adverbial complements, twelve objects with signs, five objects without symptoms are used in twenty-three sentences. In addition, six non-sentence elements are used in the poem.

The poem "Köprü" is a work in which Sait Faik Abasıyanık's poetry and storytelling are intertwined. When examined in terms of syntax, it is seen that it does not have uniform examples. This poem, which has different word groups, sentence types, and sentence elements, is important in reflecting the poet's understanding of art.

Giriş

Sait Faik Abasıyanık'ın Yaşamı, Edebi Kişiliği ve Şiir Anlayışı

1906 senesinde Adapazarı'nda doğan Sait Faik Abasıyanık'ın çocukluğu burada geçmiştir. Onuncu sınıfa kadar İstanbul Erkek Lisesinde okumuş, on arkadaşıyla birlikte Arapça hocası Salih Bey'in mindesine şaka amaçlı iğne koyduğundan dolayı Bursa Erkek Lisesine sürgün edilmiştir (Alangu 1956: 12). Liseyi bitirdikten sonra İstanbul'a dönüp İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesine girmiş, bir süre Edebiyat Fakültesinde okuduktan sonra babasının isteği üzerine ekonomi eğitimi almak amacıyla İsviçre'ye gitmiştir. Ardından Fransa'ya geçip üç sene orada yaşamış ve Türkiye'ye dönünce ticaretle ilgilendiyse de muvaffak olamamıştır. Bir süre Türkçe öğretmenliği yapan sanatçı, ömrünün çoğu zamanını Burgaz Ada'daki köşklerinde geçirmiştir. 11 Mayıs 1954 tarihinde siroz hastalığı sebebiyle hayatını kaybetmesinden sonra evi, müze haline getirilmiştir (Alangu 1956: 13).

Sait Faik Abasıyanık, Çehov tarzı olarak bilinen ve bir kesiti ele alan durum hikâyeciliğimizin edebiyatımızdaki önemli ismidir. İlk hikâyelerini, Bursa'da lisede okurken yazmıştır.

Yaşama sevinci ve insan sevgisi, sanatçının öykülerinde sıklıkla işlediği konulardır. İnsandan başlayarak doğanın bütün unsurlarına sirayet eden sevgi, eserlerine hâkimdir ve sanatçının dünya görüşünü anlatır (Enginün 2005: 304). Öykülerinin odağında insan ve insan sevgisi vardır. Şair, insan sevgisini şu şekilde ifade eder: "*Sevmek, bir insanı sevmekle başlar her şey*" (Abasıyanık 1954: 25).

Köprü altlarında yaşayan insanlar, balıkçılar, simitçiler, hamallar, işi olmayanlar ya da yoksul ve emekçiler onun eserlerinde en sık işlediği insan tipleridir. Toplumdaki küçük insanları konu edinen sanatçı, eserlerini yazarken gözlemlerinden ve izlenimlerinden faydalanır. Ama onun bu gözlemleri,

gördüklerini olduğu gibi aktarmak için değildir. Sanatçı, bu gözlemleri adeta bir ipucu olarak kullanır. Bu şekilde etrafı ve şahısları, kendi hayal dünyasına göre, yeniden kurmak ister. Yani yapmış olduğu gözlemleri kendi hayal süzgecinden geçirerek okuyucusuna sunar (Kudret 1990:94).

Yalın, sade ve gösterişten uzak bir üslubu olan ve öykülerinde yaşama arzusunu ifade eden sanatçı; genellikle İstanbul'u mekân olarak kullandığından "İstanbul öykücüsü" olarak bilinir. Behçet Necatigil, bu durumla ilgili şöyle der: "*Hikâyelerinde konu ve olaydan çok, şiire ve etkiye en uygun zaman parçaları üzerinde durmasını seven, bu dramatik anları incelemekte büyük başarı gösteren bir İstanbul hikâyecisidir*" (1985: 15).

Durum öykücülüğünün temsilcilerinden kabul edilen Abasıyanık, edebiyat hayatına şiir yazarak başlamış; daha sonra öyküde karar kılmıştır. Öykülerini oluştururken şiir yazmaya da devam eden sanatçı, 1953 yılında şiirlerini "Şimdi Sevişme Vakti" adıyla yayımlamıştır. Mehmet Kaplan, onun aslında şair huylu bir şahıs olduğunu ve bu özelliğinin hikâyelerinde de görüldüğünü söyleyerek şiirlerinin güzelliğini belirtir (Yalçın 2001: 5).

Hikâyelerinde olduğu gibi şiirlerinde de insanı konu edinen sanatçı, şiirlerini yalın bir dil anlayışıyla yazmıştır. İnsana duyduğu sevgi ve yaşama arzusu şiirlerinin temel konusudur.

Bazı şiirlerinde, öykücülüğü ve şairliğinin iç içe geçtiği görülür. Sanatçı bu durumla ilgili şöyle der: "*Hikâyelerimde şiir kokusu var diyorsunuz. Bir iki tane de şiir yazdım, içinde hikâye kokusu var dediler. Demek ki ben ne hikâyeciğim ne de bir şair. İki ortası acayip bir şey. Ne yapalım beni de böyle kabul edin*" (Abasıyanık 2003: 97).

İnsanı çok seven ve insan sevgisini hem öykülerinde hem şiirlerinde anlatan sanatçı şiir ve insan sevgisini birbirine paralel tutar. Sanatçı; şiirin olmadığı yerde insan sevgisinin de az olduğunu, şiirin insanı insana sevdirdiğini ve yaklaştırdığını, şiirsizliğin savaş ve cinayetlere yol açtığını düşünür (Abasıyanık 2009:1402).

Şiir ve insana dair düşüncelerini bu şekilde ifade eden ve halkın rahatça anlayabileceği bir dil anlayışıyla şiirlerini yazan Sait Faik, insan sevgisi ve şiiri bir kümede buluşturmuştur.

Köprü Şiirinin İncelenmesi

İstanbul'a eserlerinde sıklıkla yer veren sanatçının Köprü şiirinin temelinde yine İstanbul vardır. İstanbul'u şiirinin merkezine koyan Abasıyanık, Galata Köprüsü'nde gözlemlediklerini ve izlenimlerini; kişileştirme, benzetme ve soru sorma gibi söz sanatlarından da faydalanarak şiirleştirmiştir.

Sanatçı, bir öykücü üslubuyla yazdığı şiirinde hikâyesi olan insanlara dair izlenimlerini aktarmaktadır. Öykülerinde sıklıkla görülen sıradan insanlara, bu şiirde de rastlanır. Ortak duygu, düşünce, kültüre sahip olan güzel ve iyi

insanlardan, yufkacılardan, şekercilerden bahseder. Bu insanlar; balıkçıları izleyen, balıkçıların yakaladığı toriklere onlardan çok sevinen, simit yemekten hoşlanan, küçük şeylerle mutlu olan sıradan insanlardır.

Sanatçı, bu şiirde bol miktarda sıfat ve sıfat-fiil kullanarak betimleyici bir üslup benimsemiştir. Betimleyici üslubuyla adeta insan manzarası çizen şair, Köprü şiirinde sade ve samimi bir dil kullanmıştır.

Mehmet Kaplan, bu şiirle ilgili görüşlerini şu şekilde ifade eder: “*Bu şiir, adeta Sait Faik’in hikâyelerinin bir özeti gibidir. Onlarda bulunan bir asli unsur, hayatın gerçek teferruatı ile şiir duygusu burada da iç içe ve yan yanadır. Böyle bir görüş için, insanın Sait Faik gibi, kalbi şiir duygusu ile dolu büyük bir hikâyeci olması lazımdır*” (2009: 129).

Köprü Şiirinin Söz Dizimi Bakımından İncelenmesi

Çalışmamızda, serbest ölçüyle yazılan ve 23 cümleden oluşan Köprü şiiri söz dizimi açısından incelenmiştir. “Köprü”, hikâyecilik yönüyle ön plana çıkan Sait Faik Abasıyanık’ın şiirlerinin de hikâyeye üslubuyla yazıldığını kanıtlar niteliktedir. Köprü şiiri, Sait Faik Abasıyanık’ın sanat görüşünü yansıttığı ve söz dizimi açısından farklı öğeleri barındırdığı için tercih edilmiştir. İncelemeye konu olan bu şiir; çeşitli cümle tipleri, zengin ve birbirinden farklı kelime grupları barındırmaktadır.

Söz dizimi, sözcük öbeklerinin yani kelime gruplarının yapılarını, işlevlerini, kelimelerin birbiriyle olan bağına araştırır. Ayrıca cümle ve öğelerinin oluşumlarını, cümlelerin niteliklerini ve cümle türlerini inceler. Söz dizimi, konuşmada sözcüklerin sıralanma ve bağlanmalarını anlatır (Banguoğlu 2011: 20).

Kavram, nitelik, durum, hareket ve varlıklar; Türkçede kelimelerle karşılanır. Tek bir kelime bunlardan birini karşılayamıyorsa o zaman kelime grupları kullanılır. Kelime grubu; bir varlığı, kavramı, niteliği, durumu ya da hareketi karşılamak üzere, belirli ilkeler dâhilinde bir araya gelmiş olan sözcükler topluluğudur (Karahan 1995: 39).

Cümle; bir duygu veya düşünceyi, hareketi ya da olayı bir hüküm halinde anlatan kelime grubudur. Cümle en tam, en geniş kelime grubudur (Ergin 2007: 398). Cümleler; yüklem türüne göre, yüklem yerine göre, anlamına göre ve yapısına göre cümleler olmak üzere dört başlıkta ele alınır.

Cümleler, yüklem türüne göre fiil cümlesi ve isim cümlesi olarak iki alt başlıkta incelenir. Yüklemi çekimli bir eylem olan cümleye fiil cümlesi, yüklemi bir isim veya isim soylu sözcük olan cümleye ise isim cümlesi denir (Banguoğlu 2011: 532, 535). Yüklem yerine göre cümleler ikiye ayrılır: Yüklem; cümle sonunda ise kurallı, cümle başı ya da ortasındaysa devrik cümle olur. Cümlelerin anlamına üç çeşit cümle tipi vardır: Bahsedilen eylemin yapıldığı ya da işin gerçekleştiğini bildiren cümleler olumlu cümle, eylemin yapılmadığı veya işin

gerçekleşmediğini bildiren cümleler olumsuz cümlelerdir. Soru manası taşıyan cümleler ise soru cümlesidir.

Farklı sınıflandırmalar olsa da cümleleri yapı bakımından dört gruba ayırmak mümkündür. Bunlar, basit, birleşik, sıralı ve bağlı cümlelerdir. Basit cümleler, yalnızca tek bir yargı bildirir. Bir temel cümle ile onu anlam bakımından tamamlayan bir ya da daha fazla yardımcı cümleden oluşan cümleler birleşik cümledir. Türkçede; şartlı birleşik, ki'li birleşik, iç içe birleşik cümle olmak üzere üç çeşit birleşik cümle tipinden söz etmemiz mümkündür (Ergin 2007: 404).

Temeli şart kipinin şart ifadesine dayanan şartlı birleşik cümlede önce yardımcı cümle, ardından temel cümle gelir. Ki'li birleşik cümle, Farsça asıllı "ki" ekiyle yapılı ve Türkçenin cümle yapısına çok uygun sayılmaz. İç içe birleşik cümle ise bir cümlenin başka bir cümlenin içine girmesi ile oluşur (Ergin 2007: 404-406).

Sıralı cümlelerde birden fazla cümle, virgül ya da noktalı virgülle birbirine bağlanır. Sıralı cümleler, aralarında ortak öge olup olmamasına göre ikiye ayrılır: Bunlar, bağımlı sıralı ve bağımsız sıralı cümlelerdir. Bağımlı sıralı cümlelerde öge ortaklığı mevcutken bağımsız sıralı cümleler arasında öge ortaklığı söz konusu değildir. Fakat her türlü iki cümle arasında mana bütünlüğü bulunur.

Birden fazla cümlenin birbirine bağlaçlarla bağlandığı cümle tipine ise bağlı cümle adı verilir. Bağlı cümlede, bağlaçlar cümle dışı unsur olarak geçer. Bazı kaynaklar, cümlelerin bağlaç ya da noktalama işaretiyle bağlanmasının bir fark oluşturmadığını düşünerek bağlı cümleleri sıralı cümlelerin içerisinde değerlendirir.

Duygu ve düşüncenin anlatılmasını sağlayan; ek, kelime ve kelime gruplarından meydana gelen bir yapı olan cümle, belli bölümlerden oluşur. Öge adı verilen bu bölümler, cümle içerisinde belli görevleri karşılar. Yüklem ve özne cümlenin esas ögesiyken nesne, yer tamlayıcısı ve zarf tümleci yardımcı ögelerdir. Cümlede yer alıp cümlenin herhangi bir ögesi olmayan ama cümlenin anlamına dolaylı olarak katkıda bulunan kelime ya da kelime gruplarına cümle dışı unsur adı verilir.

Yüklem, cümlenin esas ögesi durumundadır. Yüklem, fiil ya da isim soylu bir sözcük olabilir (Korkmaz 2009: 206). Yüklem, temel öge durumundadır. Yüklem gösterdiği kılış, oluş ve hareketi yapan veya durumu üzerine alan ögeye özne denir. Özne, fiil cümlelerinde yargı ya da haberin kendisine yöneltmiş olduğu varlık ya da nesnenin, isim cümlelerinde ise durumundaki varlık ya da nesnenin cümledeki görev ismidir (Dizdaroğlu 1976: 39).

Cümlede kimsenin yani öznenin, dolayısıyla yüklem etkilediği kişiyi veya şeyi temsil eden sözcüğe nesne denir. Nesne cümlenin üçüncü unsuru sayılır (Banguoğlu 2011: 527). Nesne, yalnızca geçişli fiillerin olduğu cümlelerde

bulunabilir. Nesne; “-i” belirtme durum ekini alırsa belirtili nesne, almazsa belirtisiz nesne olur. Yer tamlayıcısı, yüklem bildirdiği işi yer bakımından gösteren cümle unsurudur. Zarf ise fiilin muhtelif şartlarını, durumunu ve zamanını gösteren cümle unsuru olarak geçer (Ergin 2007: 400).

İnceleme

Çalışmada incelenen cümleler; numaralandırılarak, italik olarak ve tırnak işareti içerisinde verilmiştir. Cümleler, teker teker değerlendirilerek cümlenin ögeleri, cümlede yer alan kelime grupları ve cümle özellikleri bakımından sınıflandırılmış ve incelenmiştir. Söz dizimsel tahlil yöntemiyle yapılan incelemede, kelime gruplarına dair çeşitli dil bilgisi kitaplarından görüşlere yer verilmiştir.

1. “İnsanlar köprüden geçmediği zaman

Acaba köprü düşünür mü?

Çamaşır mandalını gözlerinde sallayan meczubun geçtiğini

Üsküdar iskelesinin kanepelerinde güneş banyosu yapanı

Üsküdar kıyılarının ötesindeki

Kastamonu, Sivas, Safranbolu... Erzurum’u”¹

Cümlenin Ögeleri:

düşünür mü: yüklem

köprü: özne

insanlar köprüden geçmediği zaman: zarf tümleci

acaba: zarf tümleci

çamaşır mandalını gözlerinde sallayan meczubun geçtiğini, Üsküdar iskelesinin kanepelerinde güneş banyosu yapanı, Üsküdar kıyılarının ötesindeki Kastamonu, Sivas, Safranbolu... Erzurumu: belirtili nesne

Kelime Grupları:

insanlar köprüden geçmediği zaman: sıfat tamlaması

köprüden geçmediği: sıfat-fiil grubu

çamaşır mandalını gözlerinde sallayan meczubun geçtiğini: sıfat-fiil grubu

çamaşır mandalını gözlerinde sallayan meczup: sıfat tamlaması

çamaşır mandalını gözlerinde sallayan: sıfat-fiil grubu

çamaşır mandalı: belirtisiz isim tamlaması

Üsküdar iskelesinin kanepelerinde güneş banyosu yapanı: sıfat-fiil grubu

¹ Köprü şiiri, Sait Faik Abasıyanık’ın 1953 yılında çıkarttığı ilk ve tek şiir kitabı olan *Şimdi Sevişme Vakti* adlı eserinin 45-50. sayfaları arasında yer almaktadır. Çalışmada, şiire ait bölümler italik olarak tırnak işareti içerisinde gösterilmiştir.

Üsküdar iskelesinin kanapeleri: belirtili isim tamlaması

güneş banyosu: belirtisiz isim tamlaması

Üsküdar kıyılarının ötesindeki Kastamonu, Sivas, Safranbolu... Erzurum: sıfat tamlaması

Üsküdar kıyılarının ötesindeki: aitlik grubu

Bir varlığı vasıflayan veya belirten kelimeye sıfat denir (Banguoğlu 2011: 341). İsmi vasıflayan ya da belirten kelimelerin isimlerle kurdukları kelime gruplarına ise sıfat tamlaması adı verilir. Sıfat tamlamalarında önce sıfat, ardından da isim gelir. Bu şiirde geçen “köprüden geçmediği zaman, çamaşır mandalını gözlerinde allayan meczup, Üsküdar kıyılarının ötesindeki Kastamonu, Sivas, Safranbolu... Erzurum” kelime grupları sıfat tamlamasına örnektir.

Bir sıfat-fiil ve ona bağlı tamlayıcı veya tamlayıcılardan oluşan sözcük gruplarına sıfat-fiil grubu denir. Bu sözcük grubu, söz dizimi içinde çeşitli görevler üstlenebilir (Karahan 2012: 53). Yukarıda geçen “köprüden geçmediği zaman” kelime grubundaki sıfat-fiilin görevi, sıfattır.

İsimler canlı, cansız tüm varlıkları ve kavramları karşılayan; varlıkların ve kavramların adları olan sözcüklerdir (Ergin 2007: 218). İyelik eki almış bir isim unsurunun, iyeliğin işaret ettiği bir başka isim unsuruyla kurduğu kelime gruplarına isim tamlaması denir (Altun 2011: 42). Belirtili isim tamlamasında tamlayanın sonuna ilgi durumu eki, tamlananın sonuna ise üçüncü şahıs iyelik eki getirilir.(Korkmaz 2009: 271). Şiirde geçen “Üsküdar kıyılarının ötesi” belirtili isim tamlamasına örnektir.

Belirtisiz isim tamlamasında, tamlayan durumundaki isim ek almaz yani yalın halde bulunur. Sadece tamlanan durumundaki isim, üçüncü şahıs iyelik eki almıştır. Şiirde geçen “güneş banyosu” belirtisiz isim tamlamasına örnektir. Tamlayan durumundaki “güneş” kelimesi herhangi bir ek almazken tamlanan durumundaki “banyosu” kelimesi iyelik eki almıştır.

Aitlik grubu, aitlik eki almış kelime ve ondan önce gelen en az bir kelimeyle kurulan kelime grubudur. Yukarıda geçen “onun yanındaki” kelime grubu aitlik grubuna örnektir.

Bu cümle; yapı bakımından basit, anlam bakımından soru anlamlı, yüklem yeri bakımından devrik, yüklem türü bakımından ise bir fiil cümlesidir. Bu cümle; cümlenin öğeleri açısından incelendiğinde yüklem, özne, zarf tümleci, zarf tümleci ve belirtili nesneden oluşmaktadır. Cümlede; üç sıfat tamlaması, dört sıfat- fiil grubu, iki belirtisiz isim tamlaması, bir belirtili isim tamlaması ve bir tane aitlik grubu olmak üzere toplamda on bir adet kelime grubu vardır.

2. “Burada insanların içinde büyük dürbünler,

Güller gibi açmıştır”.

Cümlenin Öğeleri:

- açmıştır: yüklem
- büyük dürbünler: özne
- burada insanların içinde: yer tamlayıcısı
- güller gibi: zarf tümleci

Kelime Grupları:

- insanların içi: belirtili isim tamlaması
- büyük dürbünler: sıfat tamlaması
- güller gibi: edat grubu

Tek başlarına manaları bulunmayan ve sadece manalı sözcüklerle kullanılarak ifade kazanıp gramer görevi yapacak duruma gelen kelimelere edat denir (Ergin 2007: 348). Kelime ya da kelime gruplarının sonuna edatların ilave edilmesiyle oluşturulan sözcük gruplarına ise edat grubu ismi verilir. Cümle içerisinde çoğunlukla zarf tümleci görevini üstlenirler (Altun 2011: 19). Edat grubunda edat tek kelimedenden oluşurken isim unsuru kelime ya da kelime grubundan oluşabilir. Şiirin bu bölümünde geçen “güller gibi” kelime grubu, edat grubuna örnektir ve zarf tümleci göreviyle kullanılmıştır.

Bu cümle; yapı bakımından basit, anlam bakımından olumlu anlamlı, yüklem yeri bakımından kurallı, yüklem türü bakımından ise bir fiil cümlesidir. Bu cümle; cümlenin öğeleri açısından incelendiğinde yüklem, özne, yer tamlayıcısı ve zarf tümlecinden oluşmaktadır. Cümlede; bir sıfat tamlaması, bir belirtili isim tamlaması ve bir tane edat grubu olmak üzere üç adet kelime grubu vardır.

3. *”Yufkacılar burada açarlar, koskocaman oklavalarla
-İçlerindeki hamurdan-
Şeffaf ve titrek memleket rüyalarını.”*

Cümlenin Öğeleri:

- açarlar: yüklem
- yufkacılar: özne
- burada: yer tamlayıcısı
- koskocaman oklavalarla: zarf tümleci
- içlerindeki hamurdan: yer tamlayıcısı
- şeffaf ve titrek memleket rüyalarını: belirtili nesne

Kelime Grupları:

- koskocaman oklavalarla(+ile): edat grubu
- koskocaman oklavalar: sıfat tamlaması
- içlerindeki hamur: sıfat tamlaması

şeffaf ve titrek memleket rüyaları: sıfat tamlaması

memleket rüyaları: belirtisiz isim tamlaması

şeffaf ve titrek: bağlama grubu

Kelime veya kelime gruplarının arasına bağlaçların getirilmesiyle oluşan sözcük gruplarına bağlama grubu denir (Altun 2011: 18). Yukarıdaki cümlede geçen “şeffaf ve titrek” kelime grubu, bağlama grubuna örnek oluşturur. Bu bağlama grubunda iki isim birbirine ve bağlacıyla bağlanmıştır.

Bu cümle; yapı bakımından basit, anlam bakımından olumlu anlamlı, yüklem yeri bakımından devrik, yüklem türü bakımından ise bir fiil cümlesidir. Bu cümle; cümlenin öğeleri açısından incelendiğinde yüklem, özne, yer tamlayıcısı, zarf tümleci, yer tamlayıcısı ve belirtili nesneden oluşmaktadır. Cümlede; üç sıfat tamlaması, bir belirtisiz isim tamlaması, bir edat grubu ve bir bağlama grubu olmak üzere altı adet kelime grubu vardır.

4. “Al yanaklı, beyaz, kalın şekerciler;

Akide ve bergamutlarını mermer tezgâhlara vurdukları zamanki kasvetsiz hallerini burada kaybeder, burada şairleşirler.”

1. Cümlenin Öğeleri:

kaybeder: yüklem

al yanaklı, beyaz, kalın şekerciler: özne

akide ve bergamutlarını mermer tezgâhlara vurdukları zamanki kasvetsiz hallerini: belirtili nesne

burada: yer tamlayıcısı

1. Cümlenin Kelime Grupları:

al yanaklı, beyaz, kalın şekerciler: sıfat tamlaması

akide ve bergamutlarını mermer tezgâhlara vurdukları zamanki kasvetsiz haller: sıfat tamlaması

akide ve bergamutlarını mermer tezgâhlara vurdukları zamanki: aitlik grubu

akide ve bergamutlarını mermer tezgâhlara vurdukları: sıfat-fiil grubu

mermer tezgahlar: sıfat tamlaması

kasvetsiz haller: sıfat tamlaması

akide ve bergamutlar: bağlama grubu

kaybeder: birleşik fiil

Bir hareketi karşılamak ya da bunu ayrıntılarıyla anlatmak için en az iki kelimenin bir araya gelmesi ile teşekkül eden eylemlere birleşik fiil adı verilir. Birleşik fiiller, bir isim ya da fiilin başka bir yardımcı fiil ile bir araya gelmesiyle oluşur. Tek başına kullanılmayan ya da kullanıldıkları zaman asıl biçimlerini kaybeden kimi isimler, yardımcı fiile bitişik yazılır (Karahan 2012: 74). Yukarıdaki

cümledeki “kaybeder” birleşik fiili buna örnektir. İsim durumunda bulunan “kayıp” kelimesi, “etmek” yardımcı fiiliyle bir araya gelmiş, asıl biçimini koruyamayarak ses düşmesine uğramış, bu sebeple de yardımcı fiile bitişik yazılmıştır.

2. Cümlelerin Öğeleri:

şairleşirler: yüklem

burada: yer tamlayıcısı

2. Cümlelerin Kelime Grupları: -

Bu cümle; yapı bakımından bağımlı, anlam bakımından olumlu anlamlı, yüklem yeri bakımından kurallı, yüklem türü bakımından ise bir fiil cümlesidir. Birinci cümle; cümlelerin öğeleri açısından incelendiğinde yüklem, özne, belirtili nesne ve yer tamlayıcısından oluşmaktadır. Birinci cümlede; dört sıfat tamlaması, bir sıfat-fiil grubu, bir aitlik grubu, bir bağlama grubu ve bir birleşik fiil olmak üzere sekiz adet kelime grubu vardır. İkinci cümle; cümlelerin öğeleri açısından incelendiğinde yüklem ve yer tamlayıcısından oluşmaktadır. İkinci cümlede kelime grubu yoktur.

5. *“Hışirtı ile ve kocaman bıçaklarla kesilen tahan helvalarının kokusu ellerinde*

Askerî müzedeki, balmumundan yeniçeri heykelleri gibi, güzel, büyük insanlar

Burada omuz omuza;

Kötü yağlarla yaptıkları börekten şişmanlamış, iyi insanlarla

Dalgıcı seyrederek.”

Cümlelerin Öğeleri:

seyrederek: yüklem

hışirtı ile ve kocaman bıçaklarla kesilen tahan helvalarının kokusu ellerinde askerî müzedeki, balmumundan yeniçeri heykelleri gibi, güzel, büyük insanlar: özne

burada: yer tamlayıcısı

omuz omuza: zarf tümleci

kötü yağlarla yaptıkları börekten şişmanlamış, iyi insanlarla: zarf tümleci

dalgıcı: belirtili nesne

Cümlelerin Kelime Grupları:

hışirtı ile ve kocaman bıçaklarla kesilen tahan helvalarının kokusu ellerinde askerî müzedeki, balmumundan yeniçeri heykelleri gibi, güzel, büyük insanlar: sıfat tamlaması

hışirtı ile ve kocaman bıçaklarla kesilen: sıfat-fiil grubu

tahan helvalarının kokusu: belirtili isim tamlaması

askerî müzedeki, balmumundan yeniçeri heykelleri gibi: edat grubu
askerî müzedeki, balmumundan yeniçeri heykelleri: sıfat tamlaması
balmumundan yeniçeri heykeller: sıfat tamlaması
yeniçeri heykelleri: belirtisiz isim tamlaması
askerî müzedeki: aitlik grubu
güzel, büyük insanlar: sıfat tamlaması
omuz omuza: kısaltma grubu
hışirtı ile: edat grubu
kocaman bıçaklar: sıfat tamlaması
kocaman bıçaklarla(+ile): edat grubu
hışirtı ile ve kocaman bıçaklarla: bağlama grubu
kötü yağlarla yaptıkları börekten şişmanlamış, iyi insanlarla: edat grubu
kötü yağlarla yaptıkları börekten şişmanlamış, iyi insanlar: sıfat tamlaması
kötü yağlarla yaptıkları börekten şişmanlamış: sıfat-fiil grubu
kötü yağlarla(+ile): edat grubu
kötü yağlar: sıfat tamlaması
kötü yağlarla yaptıkları börek: sıfat tamlaması
iyi insanlar: sıfat tamlaması
seyreder: birleşik fiil

Kelime gruplarının ve cümlelerin kısalması, yıpranması sonucu meydana gelen sözcük gruplarına kısaltma grupları denir (Ergin 2007: 396). Yukarıdaki cümlede geçen "omuz omuza" kelime grubu, bahsedilen kısaltma grubuna bir örnektir.

Bu cümle; yapı bakımından basit, anlam bakımından olumlu anlamlı, yüklem yeri bakımından kurallı, yüklem türü bakımından ise bir fiil cümlesidir. Bu cümle; cümlenin öğeleri açısından incelendiğinde yüklem, özne, yer tamlayıcısı, zarf tümleci, zarf tümleci ve belirtili nesneden oluşmaktadır. Bu cümlede; dokuz sıfat tamlaması, iki sıfat-fiil grubu, beş edat grubu, bir belirtili isim tamlaması, bir belirtisiz isim tamlaması, bir kısaltma grubu, bir aitlik grubu, bir bağlama grubu ve bir birleşik fiil olmak üzere yirmi iki adet kelime grubu vardır.

6. "Onlar ki küçük parmaklarını birbirine vermişlerdir."

Cümlenin Öğeleri:

vermişlerdir: yüklem
onlar :özne
küçük parmaklarını: belirtili nesne

birbirine: yer tamlayıcısı

ki: cümle dışı unsur

Kelime Grupları:

küçük parmaklar: sıfat tamlaması

Bu cümle; yapı bakımından basit, anlam bakımından olumlu anlamlı, yüklem yeri bakımından kurallı, yüklem türü bakımından ise bir fiil cümlesidir. Bu cümle; cümlenin öğeleri açısından incelendiğinde yüklem, özne, belirtili nesne, yer tamlayıcısı ve cümle dışı unsurdan oluşmaktadır. Cümlede kelime grubu olarak sadece bir adet sıfat tamlaması bulunmaktadır.

7. *“Onlar ki, sarı elbiselerinin içinde*

Kazsız köyün sıcak gecelerini

Kırağılı ve zelzeleleri, feyezanları ve harpleri görmüşlerdir;

Onlar ki yağsız ve köpüklü ayranlar içmiş, taşlı bulgur pilavı yemişlerdir;

Küçük parmaklarını birbirine vererek...

Bazan birdenbire sarası tutup düşerek...”

1. Cümlenin Öğeleri:

görmüşlerdir: yüklem

onlar: özne

sarı elbiselerinin içinde: yer tamlayıcısı

kazsız köyün sıcak gecelerini, kırağılı ve zelzeleleri, feyezanları ve harpleri: belirtili nesne

ki: cümle dışı unsur

1. Cümlenin Kelime Grupları:

sarı elbiselerinin içi: belirtili isim tamlaması

sarı elbiseler: sıfat tamlaması

kazsız köyün sıcak geceleri: belirtili isim tamlaması

kazsız köy: sıfat tamlaması

sıcak geceler: sıfat tamlaması

kırağılı ve zelzeleleri: bağlama grubu

feyezanları ve harpleri: bağlama grubu

Belirtili isim tamlamasında bazen tamlayan ya da tamlanan sıfat olabilir. Bu bölümde geçen “kazsız köyün sıcak gecelerini” isim tamlamasında tamlayan durumundaki “köyün” kelimesi “kazsız” sıfatını, tamlanan durumundaki “geceleri” kelimesi “sıcak” sıfatını almıştır.

2. Cümlenin Öğeleri:

içmiş: yüklem

onlar: özne

yağsız ve köpüklü ayranlar: belirtisiz nesne

ki: cümle dışı unsur

2. Cümlelerin Kelime Grupları:

yağsız ve köpüklü ayranlar: sıfat tamlaması

yağsız ve köpüklü: bağlama grubu

3. Cümlelerin Öğeleri:

yemişlerdir: yüklem

taşlı bulgur pilavı: belirtisiz nesne

küçük parmaklarını birbirine vererek bazan birdenbire sarası tutup düşerek:
zarf tümleci

3. Cümlelerin Kelime Grupları:

taşlı bulgur pilavı: sıfat tamlaması

bulgur pilavı: belirtisiz isim tamlaması

küçük parmaklar: sıfat tamlaması

küçük parmaklarını birbirine vererek: zarf-fiil grubu

bazan birdenbire sarası tutup düşerek: zarf-fiil grubu

Bir zarf-fiil ve bu zarf fiile bağlı tamlayıcı ya da tamlayıcılardan meydana gelen sözcük grubuna zarf-fiil grubu denir (Karahan 2012: 57). Şiirin yukarıdaki bölümünde geçen "küçük parmaklarını birbirine vererek" ve "bazan birdenbire sarası tutup düşerek" kelime grupları, zarf-fiil grubuna örnektir ve bu kelime grupları cümle içerisinde zarf tümleci göreviyle kullanılmıştır.

Bu cümle; yapı bakımından bağımlı sıralı, anlam bakımından olumlu anlamlı, yüklem yeri bakımından devrik, yüklem türü bakımından ise bir fiil cümlesidir. Birinci cümle; cümlelerin öğeleri açısından incelendiğinde yüklem, özne, yer tamlayıcısı, belirtili nesne ve cümle dışı unsurdan oluşmaktadır. Birinci cümlede; üç sıfat tamlaması, iki belirtili isim tamlaması, iki bağlama grubu olmak üzere yedi adet kelime grubu vardır. İkinci cümle; cümlelerin öğeleri açısından incelendiğinde yüklem, özne, belirtisiz nesne ve cümle dışı unsurdan oluşmaktadır. İkinci cümlede; bir sıfat tamlaması ve bir bağlama grubu olmak üzere iki adet kelime grubu vardır. Üçüncü cümle; cümlelerin öğeleri açısından incelendiğinde yüklem, belirtisiz nesne ve zarf tümlecinden oluşmaktadır. Üçüncü cümlede; iki sıfat tamlaması, bir belirtisiz isim tamlaması, iki zarf-fiil grubu olmak üzere beş adet kelime grubu vardır.

8. "Nereden gelir, nereye giderler

Küçük parmaklarını birbirine vererek?"

1. Cümlelerin Öğeleri:

gelir: yüklem
(onlar): özne
nereden: yer tamlayıcısı

1. Cümlelerin Kelime Grupları: -

2. Cümlelerin Öğeleri:

giderler: yüklem
nereye: yer tamlayıcısı
küçük parmaklarını birbirine vererek: zarf tümleci

2. Cümlelerin Kelime Grupları:

küçük parmaklarını birbirine vererek: zarf-fiil grubu
küçük parmaklar: sıfat tamlaması

Bu cümle; yapı bakımından bağımlı sıralı, anlam bakımından olumlu anlamlı, yüklem yeri bakımından devrik, yüklem türü bakımından ise bir fiil cümlesidir. Birinci cümle; cümlelerin öğeleri açısından incelendiğinde yüklem, özne ve yer tamlayıcısından oluşmaktadır. Birinci cümlede herhangi bir kelime grubu bulunmamaktadır. İkinci cümle; cümlelerin öğeleri açısından incelendiğinde yüklem, yer tamlayıcısı ve zarf tümlecinden oluşmaktadır. İkinci cümlede; bir sıfat tamlaması ve bir zarf-fiil grubu olmak üzere iki adet kelime grubu vardır.

9. “*Bunlardır köprünün sairfilmenamları*”

Cümlelerin Öğeleri:

bunlardır: yüklem
köprünün sairfilmenamları: özne

Cümlelerin Kelime Grupları:

köprünün sairfilmenamları: belirtili isim tamlaması

Bu cümle; yapı bakımından basit, anlam bakımından olumlu anlamlı, yüklem yeri bakımından devrik, yüklem türü bakımından ise bir isim cümlesidir. Bu cümle; cümlelerin öğeleri açısından incelendiğinde yüklem ve öznenen oluşmaktadır. Cümlede kelime grubu olarak sadece bir belirtili isim tamlaması bulunmaktadır.

10. “*Hepsi yirmişer, otuzar yaşında ihtiyar rüyaları görmüş;
Aşağıda İstanbul bıçkınlarının söğüştiği sandallarda,
Balıkçıların torik yakaladığına -onlardan daha çok memnun;
Çifti altmış paraya satılan bayat simitlerden hoşlanırlar.*”

1. Cümlelerin Öğeleri:

görmüş: yüklem

hepsi: özne

yirmiştir, otuzar yaşında: zarf tümleci

ihtiyar rüyaları: belirtisiz nesne

1. Cümlelerin Kelime Grupları:

yirmiştir, otuzar yaş: sıfat tamlaması

ihtiyar rüyaları: belirtisiz isim tamlaması

2. Cümlelerin Öğeleri:

memnun(dur): yüklem

onlardan daha çok: zarf tümleci

aşağıda İstanbul bıçkınlarının söğüştüğü sandallarda: yer tamlayıcısı

balıkçıların torik yakaladığına: yer tamlayıcısı

2. Cümlelerin Kelime Grupları:

İstanbul bıçkınlarının söğüştüğü sandallar: sıfat tamlaması

İstanbul bıçkınlarının söğüştüğü: sıfat-fiil grubu

İstanbul bıçkınları: belirtisiz isim tamlaması

balıkçıların torik yakaladığına: sıfat-fiil grubu

3. Cümlelerin Öğeleri:

hoşlanırlar: yüklem

çifti altmış paraya satılan bayat simitlerden: yer tamlayıcısı

3. Cümlelerin Kelime Grupları:

çifti altmış paraya satılan bayat simitler: sıfat tamlaması

çifti altmış paraya satılan: sıfat-fiil grubu

bayat simitler: sıfat tamlaması

altmış para: sıfat tamlaması

Bu cümle; bağımlı sıralı, olumlu ve kurallı bir cümledir. 1. ve 3. cümle fiil, 2. cümle isim cümlesidir. Birinci cümle; cümlelerin öğeleri açısından incelendiğinde yüklem, özne, zarf tümleci ve belirtisiz nesneden oluşmaktadır. Birinci cümlede; bir sıfat tamlaması ve bir belirtisiz isim tamlaması olmak üzere iki adet kelime grubu vardır. İkinci cümle; cümlelerin öğeleri açısından incelendiğinde yüklem, zarf tümleci, yer tamlayıcısı ve yer tamlayıcısından oluşmaktadır. İkinci cümlede; bir sıfat tamlaması, iki sıfat-fiil grubu ve bir belirtisiz isim tamlaması olmak üzere dört kelime grubu vardır. Üçüncü cümle; cümlelerin öğeleri açısından incelendiğinde yüklem ve yer tamlayıcısından oluşmaktadır. Üçüncü cümlede; üç sıfat tamlaması, bir sıfat-fiil grubu olmak üzere dört adet kelime grubu vardır.

11. "Onlarda her şey derin uykudadır

Kahramanlık, dostluk, sevgi ve müsamaha...

Bütün lüzumlar ve lâzımlar.”

Cümlenin Öğeleri:

derin uykudadır: yüklem

her şey: özne

onlarda: yer tamlayıcısı

kahramanlık, dostluk, sevgi ve müsamaha...Bütün lüzumlar ve lazımlar:
cümle dışı unsur

Cümlenin Kelime Grupları:

her şey: sıfat tamlaması

derin uyku: sıfat tamlaması

bütün lüzumlar ve lâzımlar: sıfat tamlaması

sevgi ve müsamaha: bağlama grubu

lüzumlar ve lâzımlar: bağlama grubu

Bu cümle; yapı bakımından basit, anlam bakımından olumlu anlamlı, yüklem yeri bakımından devrik, yüklem türü bakımından ise bir isim cümlesidir. Bu cümle; cümlenin öğeleri açısından incelendiğinde yüklem, özne, yer tamlayıcısı ve cümle dışı unsurdan oluşmaktadır. Cümlede üç sıfat tamlaması ve iki bağlama grubu olmak üzere beş kelime grubu bulunmaktadır.

12. “*Şu ensesi dümdüz ustura ile alınmış*

Saçları arkaya taranmış,

Bol elbiseli, altın bakışlı, sarışın uzun bacaklı adam

Kimdir biliyor musunuz?”

1. Cümlenin Öğeleri:

kimdir: yüklem

şu ensesi dümdüz ustura ile alınmış, saçları arkaya taranmış, bol elbiseli, altın bakışlı, sarışın uzun bacaklı adam: özne

1. Cümlenin Kelime Grupları:

şu ensesi dümdüz ustura ile alınmış, saçları arkaya taranmış, bol elbiseli, altın bakışlı, sarışın uzun bacaklı adam: sıfat tamlaması

ustura ile: edat grubu

ensesi dümdüz ustura ile alınmış: sıfat-fiil grubu

saçları arkaya taranmış: sıfat-fiil grubu

2. Cümlenin Öğeleri:

biliyor musunuz: yüklem

(siz) : özne

2. Cümlenin Kelime Grupları: -

Bu cümle; bağımsız sıralı, olumlu ve kurallı bir cümledir. 1. cümle isim, 2. cümle fiil cümlesidir. Birinci cümle; cümlenin ögeleri açısından incelendiğinde yüklem ve öznenen oluşmaktadır. Birinci cümlede; bir sıfat tamlaması, iki sıfat-fiil grubu ve bir edat grubu olmak üzere dört adet kelime grubu vardır. İkinci cümle; cümlenin ögeleri açısından incelendiğinde yüklem ve öznenen oluşmaktadır. İkinci cümlede herhangi bir kelime grubu bulunmamaktadır.

13. "*Onu köprüden başka, bir de eski polisler tanır:*"

Cümlenin Ögeleri:

tanır: yüklem

eski polisler: özne

onu: belirtili nesne

köprüden başka bir de: zarf tümleci

Cümlenin Kelime Grupları:

köprüden başka: edat grubu

eski polisler: sıfat tamlaması

Bu cümle; yapı bakımından basit, anlam bakımından olumlu anlamlı, yüklem yeri bakımından kurallı, yüklem türü bakımından ise bir fiil cümlesidir. Bu cümle; cümlenin ögeleri açısından incelendiğinde yüklem, özne, belirtili nesne ve zarf tümlecinden oluşmaktadır. Cümlede; bir sıfat tamlaması ve bir edat grubu olmak üzere iki adet kelime grubu vardır.

14. "*—Ulan sen yine burada mısın? Derler.*"

Cümlenin Ögeleri:

derler: yüklem

(onlar):özne

ulan sen yine burada mısın: belirtisiz nesne

Cümlenin Kelime Grupları: -

Bu cümle; yapı bakımından iç içe birleşik, anlam bakımından olumlu anlamlı, yüklem yeri bakımından kurallı, yüklem türü bakımından ise bir fiil cümlesidir. Bu cümle; cümlenin ögeleri açısından incelendiğinde yüklem, özne ve belirtisiz nesnenen oluşmaktadır. Cümlede herhangi bir kelime grubu bulunmamaktadır.

15. "*Omuzlarını kısar, ellerini cebinden çıkarır.*"

1. Cümlenin Ögeleri:

kısar: yüklem

(o): özne

omuzlarını: belirtili nesne

1. Cümlenin Kelime Grupları: -

2. Cümlenin Ögeleri:

çıkartır: yüklem
ellerini: belirtili nesne
cebinden: yer tamlayıcısı

2. Cümlelerin Kelime Grupları: –

Bu cümle; yapı bakımından bağımlı sıralı, anlam bakımından olumlu anlamlı, yüklem yeri bakımından kurallı, yüklem türü bakımından ise bir fiil cümlesidir. Birinci cümle; cümlelerin öğeleri açısından incelendiğinde yüklem, özne ve belirtili nesneden oluşmaktadır. Birinci cümlede herhangi bir kelime grubu bulunmamaktadır. İkinci cümle; cümlelerin öğeleri açısından incelendiğinde yüklem, belirtili nesne ve yer tamlayıcısından oluşmaktadır. İkinci cümlede herhangi bir kelime grubu bulunmamaktadır.

16. “*Atar ağzından sigarasını*”

Cümlelerin Öğeleri:

atar: yüklem
(o): özne
ağzından: yer tamlayıcısı
sigarasını: belirtili nesne

Cümlelerin Kelime Grupları: –

Bu cümle; yapı bakımından basit, anlam bakımından olumlu anlamlı, yüklem yeri bakımından devrik, yüklem türü bakımından ise bir fiil cümlesidir. Bu cümle; cümlelerin öğeleri açısından incelendiğinde yüklem, özne, yer tamlayıcısı ve belirtili nesneden oluşmaktadır. Cümlede herhangi bir kelime grubu bulunmamaktadır.

17. “—*Gidiyoruz be mâvin ağabey, der.*”

Cümlelerin Öğeleri:

der: yüklem
(o): özne
gidiyoruz be mâvin ağabey: belirtisiz nesne

Cümlelerin Kelime Grupları:

mâvin ağabey: unvan grubu

Bir şahıs adı ve bir unvan ya da akrabalık bildiren isimden oluşan sözcük grubuna unvan grubu denir (Karahana 2012: 68). Şiirde geçen “mâvin ağabey” unvan grubuna örnektir.

Bu cümle; yapı bakımından iç içe birleşik, anlam bakımından olumlu anlamlı, yüklem yeri bakımından kurallı, yüklem türü bakımından ise bir fiil cümlesidir. Bu cümle; cümlelerin öğeleri açısından incelendiğinde yüklem, özne ve belirtisiz nesneden oluşmaktadır. Cümlede kelime grubu olarak bir adet unvan grubu bulunmaktadır.

18. “*Bu meşhur yankesici, Yedikuleli İstavrodur*”

Ve hoş çocuktur."

1. Cümlelerin Öğeleri:

Yedikuleli İstavrodur: yüklem

bu meşhur yankesici: özne

1. Cümlelerin Kelime Grupları:

Yedikuleli İstavro: sıfat tamlaması

bu meşhur yankesici: sıfat tamlaması

2. Cümlelerin Öğeleri:

hoş çocuktur: yüklem

ve: cümle dışı unsur

2. Cümlelerin Kelime Grupları:

hoş çocuk: sıfat tamlaması

Bu cümle; yapı bakımından bağlı, anlam bakımından olumlu anlamlı, yüklem yeri bakımından kurallı, yüklem türü bakımından ise bir isim cümlesidir. Birinci cümle; cümlelerin öğeleri açısından incelendiğinde yüklem ve öznenen oluşmaktadır. Birinci cümlede kelime grubu olarak iki sıfat tamlaması bulunmaktadır. İkinci cümle; cümlelerin öğeleri açısından incelendiğinde yüklem ve cümle dışı unsurdan oluşmaktadır. İkinci cümlede kelime grubu olarak bir sıfat tamlaması bulunmaktadır.

19. *"Bir başkası gece saat ondan sonra vapurları ve ışıkları seyreder, güler."*

1. Cümlelerin Öğeleri:

seyreder: yüklem

bir başkası: özne

gece saat ondan sonra: zarf tümleci

vapurları ve ışıkları: belirtili nesne

1. Cümlelerin Kelime Grupları:

bir başkası: sıfat tamlaması

gece saat ondan sonra: edat grubu

vapurları ve ışıkları: bağlama grubu

seyreder: birleşik fiil

2. Cümlelerin Öğeleri:

güler: yüklem

2. Cümlelerin Kelime Grupları: -

Bu cümle; yapı bakımından bağımlı sıralı, anlam bakımından olumlu anlamlı, yüklem yeri bakımından kurallı, yüklem türü bakımından ise bir fiil cümlesidir.

Birinci cümle; cümlenin ögeleri açısından incelendiğinde yüklem, özne, zarf tümleci ve belirtili nesneden oluşmaktadır. Birinci cümlede; bir sıfat tamlaması, bir edat grubu, bir bağlama grubu ve bir birleşik fiil olmak üzere dört adet kelime grubu vardır. İkinci cümle; cümlenin ögeleri açısından incelendiğinde sadece yüklemden oluşmaktadır. İkinci cümlede herhangi bir kelime grubu bulunmamaktadır.

20. “Ah ona bir bilet alan olsa dünyayı dolaşmak işten değil”

Cümlenin Ögeleri:

işten değil: yüklem
dünyayı dolaşmak: özne
ona bir bilet alan olsa: zarf tümleci
ah: cümle dışı unsur

Cümlenin Kelime Grupları:

bir bilet: sıfat tamlaması
bir bilet alan: sıfat-fiil grubu
bir bilet alan olsa: birleşik fiil
dünyayı dolaşmak: isim-fiil grubu

Bir ad ve onu anlam bakımından tamamlayan bir isim fiilden oluşan kelime grubuna isim-fiil grubu denir. Yukarıda geçen “dünyayı dolaşmak” isim-fiil grubuna örnektir. “dünyayı” adı, “dolaşmak” isim-fiili ile bir araya gelerek isim-fiil grubunu oluşturmuştur.

Bu cümle; yapı bakımından şartlı birleşik, anlam bakımından olumsuz anlamlı, yüklem yeri bakımından kurallı, yüklem türü bakımından ise bir isim cümlesidir. Bu cümle; cümlenin ögeleri açısından incelendiğinde yüklem, özne, zarf tümleci ve cümle dışı unsurdan oluşmaktadır. Cümlede; bir sıfat tamlaması, bir sıfat-fiil grubu, bir birleşik fiil ve bir isim-fiil grubu olmak üzere dört kelime grubu bulunmaktadır.

21. “Onun yanındaki gitmemeyi, gitmek isteyerek düşünmekte

Yalnız bu sonuncuda her şey yalancı, hülya, ve melânkolidir.”

1. Cümlenin Ögeleri:

düşünmekte(dir): yüklem
onun yanındaki: özne
gitmemeyi: belirtili nesne
gitmek isteyerek: zarf tümleci

1. Cümlenin Kelime Grupları:

onun yanındaki: aitlik grubu
gitmek isteyerek: zarf-fiil grubu

2. Cümlenin Ögeleri:

yalancı, hülya ve melânkolidir: yüklem

her şey: özne

bu sonucuda: yer tamlayıcısı

yalnız: cümle dışı unsur

2. Cümlelerin Kelime Grupları:

bu sonuncu: sıfat tamlaması

her şey: sıfat tamlaması

hülya ve melânkoli: bağlama grubu

Bu cümle; yapı bakımından bağlı, anlam bakımından olumlu anlamlı, yüklem yeri bakımından kurallı, yüklem türü bakımından ise bir isim cümlesidir. Birinci cümle; cümlelerin öğeleri açısından incelendiğinde yüklem, özne, belirtili nesne ve zarf tümlecinden oluşmaktadır. Birinci cümlede; bir aitlik grubu ve bir zarf-fiil grubu olmak üzere iki adet kelime grubu bulunmaktadır. İkinci cümle; cümlelerin öğeleri açısından incelendiğinde yüklem, özne, yer tamlayıcısı ve cümle dışı unsurdan oluşmaktadır. İkinci cümlede, iki sıfat tamlaması ve bir bağlama grubu olmak üzere üç kelime grubu bulunmaktadır.

22. "Her kim ki bir arkadaş bulmak için dolanmakta ise

Ondan çekinmeli.."

Cümlelerin Öğeleri:

çekinmeli: yüklem

(o): özne

her kim ki bir arkadaş bulmak için dolanmakta ise: zarf tümleci

ondan: yer tamlayıcısı

Cümlelerin Kelime Grupları:

her kim: sıfat tamlaması

bir arkadaş bulmak için: edat grubu

bir arkadaş bulmak: isim-fiil grubu

bir arkadaş: sıfat tamlaması

Bu cümle; yapı bakımından şartlı birleşik, anlam bakımından olumlu anlamlı, yüklem yeri bakımından kurallı, yüklem türü bakımından ise bir fiil cümlesidir. Bu cümle; cümlelerin öğeleri açısından incelendiğinde yüklem, özne, zarf tümleci ve yer tamlayıcısından oluşmaktadır. Cümlede; iki sıfat tamlaması, bir edat grubu ve bir isim-fiil grubu olmak üzere dört adet kelime grubu bulunmaktadır.

23. "Köprüde arkadaş olunmaz;

Köprüden seyredilir."

1. Cümlelerin Öğeleri:

arkadaş olunmaz: yüklem

köprüde: yer tamlayıcısı

1. Cümlelerin Kelime Grupları:

arkadaş olunmaz: birleşik fiil

2. Cümlelerin Öğeleri:

seyredilir: yüklem

(o): özne

köprüden: yer tamlayıcısı

2. Cümlelerin Kelime Grupları: -

seyredilir: birleşik fiil

Bu cümle; bağımsız sıralı, kurallı bir fiil cümlesidir. Birinci cümle olumsuz, ikinci cümle olumludur. Birinci cümle; cümlelerin öğeleri açısından incelendiğinde yüklem ve yer tamlayıcısından oluşmaktadır. Birinci cümlede kelime grubu olarak bir birleşik fiil bulunmaktadır. İkinci cümle; cümlelerin öğeleri açısından incelendiğinde yüklem, özne ve yer tamlayıcısından oluşmaktadır. İkinci cümlede kelime grubu olarak bir birleşik fiil bulunmaktadır.

Sonuç

Serbest ölçüyle yazılan ve Galata Köprüsü'ne dair çeşitli insan manzaraları sunan Köprü şiirinde 23 cümle bulunmaktadır. Bu çalışmada bulunan 23 cümle; öğeleri, çeşitleri ve kelime grupları bakımından incelenmiştir. Bu cümlelerin bazıları basit, bazıları şartlı birleşik, bazıları iç içe birleşik, bazıları bağımlı sıralı, bazıları bağımsız sıralı ve bazıları ise bağlı cümlelerden oluşmaktadır.

Şiirdeki 23 cümle yapı bakımından incelendiğinde 9 basit, 2 şartlı birleşik, 2 iç içe birleşik, 2 bağlı, 6 bağımlı sıralı, 2 bağımsız sıralı cümle kullanıldığı görülür. Yüklem türüne göre şiirde 18 fiil, 7 isim cümlesi bulunmaktadır. Yüklem bulunduğu yere göre 7 devrik, 16 kurallı cümle vardır. Anlamına göre; 21 olumlu, 2 olumsuz ve 1 soru anlamlı cümle kullanılmıştır. Yaşama arzusuyla yüklü olan sanatçı, olumlu cümleleri kullanmayı tercih etmiştir.

23 cümlede, 10'u kelime grubundan olmak üzere toplamda 35 yüklem bulunmaktadır. 23 cümlede 26 özne bulunmaktadır. 26 öznenin 12 tanesi kelime grubundan oluşurken 8 tanesi gizli öznedir. Şiirde geçen 20 yer tamlayıcısının 7'si kelime grubundan meydana gelmiştir. Şiirdeki 15 zarf tümlecinin 14'ü kelime grubudur. 12 belirtili nesnenin 6'sı, 5 belirtisiz nesnenin ise 3'ü kelime grubundan oluşmaktadır. 6 cümle dışı ögenin 1 tanesi kelime grubudur.

Şiirin 23 cümlesinde 112 adet kelime grubu mevcuttur. Mevcut olan 112 kelime grubunun 47'si sıfat tamlaması, 11'i edat grubu, 7'si belirtisiz isim tamlaması, 6'sı belirtili isim tamlaması, 13'ü sıfat-fiil grubu, 10'u bağlama grubu, 1'i kısaltma grubu, 1'i unvan grubu, 4'ü aitlik grubu, 6'sı, birleşik fiil, 4'ü zarf-fiil grubu, 2 tanesi de isim-fiil grubudur.

Görüldüğü üzere şair, kelime gruplarından sıklıkla faydalanmıştır. Özellikle de sıfat tamlamaları ve sıfat-fiil gruplarından faydalanarak betimleyici anlatımını

güçlendirmiş ve kelimelerle manzara resmi çizmiştir. Böylece şiirin anlamını pekiştirmiş, ifadesini arttırmış ve kuvvetlendirmiştir.

Kaynakça

- Abasıyanık, Sait Faik (1988). *Şimdi Sevişme Vakti*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Abasıyanık, Sait Faik (2001). *Sarıncı*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Abasıyanık, Sait Faik (2003). *Karganı Bağışla*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Abasıyanık, Sait Faik (2009). *Bütün Eserleri*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Abasıyanık, Sait Faik (2016). *Alemdağ'da Var Bir Yılan*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Alangu, Tahir (1956). Sait Faik İçin. İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- Altun, Mustafa (2011). *Türkçede Kelime Grupları Çözümlemeleri-Türk Romanlarından Örneklerle*. İstanbul: MVT Yayıncılık.
- Banguoğlu, Tahsin (2011). *Türkçenin Grameri*. Ankara: TDK Yayınları.
- Dizdaroğlu, Hikmet (1976). *Tümce Bilgisi*. Ankara: TDK Yayınları.
- Enginün, İnci (2005). *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Ergin, Muharrem (2007). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Basım Yayım.
- Kaplan, Mehmet (2009). *Şiir Tahlilleri 2: Cumhuriyet Devri Türk Şiiri*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Karahan, Leyla (1999). *Türkçede Söz Dizimi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Korkmaz, Zeynep (2009). *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*. Ankara: TDK Yayınları.
- Kudret, Cevdet (1990). *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman III*. İstanbul: İnkılap Kitapevi.
- Necatigil, Behçet (1985). *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Özkan, Abdurrahman-Aşçı, Ufuk Deniz vd. (2016). *Türkiye Türkçesi Söz Dizimi*. Konya: Palet Yayınları.
- Topaloğlu, Ahmet (1989). *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (2008). *Büyük Türkçe Sözlük*. Ankara: TDK Yayınları.
- Yalçın, Murat (2001). *Abasıyanık, Sait Faik. Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi (I, 1. Baskı, s. 5)*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Korku ve Biyoterörizm Ekseninde Covid-19'u Anlamak

Halim TALAY*

Özet

Dünya tarihinde bazı önemli olaylar bıraktıkları izler bakımından oldukça ses getirir. 2020 yılı ve meydana gelen Covid-19 salgını da bu noktada oldukça dikkatimizi celp etmektedir. Çin'de başlayan ve aşama aşama dünyaya yayılarak birçok insanın ölümüne sebebiyet veren salgının, dünya üzerinde önemli noktalarda yıkıcı etkileri olduğu müşahede edilmektedir. İnsanlığın ilk başlarda korku, panik ve ölüm korkusu ile karşıladığı mevcut durumda yumuşamalar olsa da tehlike halen devam etmektedir. Salgını kontrol altına alma adına devlet yönetimlerinin atmış olduğu adımlar, ekonomik ve siyasi kararlar sonrasında yaşanan gerilim ve kaoslar, konu üzerinde çeşitli teoriler oluşturulmasına yol açmıştır. Virüsün Çin'in Wuhan şehrinde bir hayvan pazarından ya da oraya yakın viral araştırma laboratuvarından çıkmış olma söylentileri akıllara ilk olarak biyolojik silah ya da biyoterör ihtimalini getirmiştir. Meselenin hangi ekseninde anlamlandırılacağı da halen tartışılmaktadır.

Bu çalışma Covid-19 ekseninde yaşanan tartışmalara ışık tutma amacı taşımaktadır. Özellikle, konuya biyoterör ve korku cephesinden yaklaşılarak, felsefi bir perspektif sunulmaya çalışılmıştır. Kavramların etimolojik kökeninden yola çıkarak bir anlama çabasında bulunmak da bu noktada mihenk taşlarından birini oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, Biyoterörizm, Korku, Biyolojik Silah, İnsanlık

Understanding Covid-19 on the Axis of Fear and Bioterrorism

Abstract

Some important events in the world's history make quite a sound in terms of the traces they left. The year 2020 and the resulting Covid-19 outbreak also attract our attention at this point. The epidemic, which started in China and gradually spread to the world, causing many people's death, has devastating effects on important points in the world. Although humanity initially worried about fear, panic and fear of death and the danger continues. State administrations took steps to control the epidemic, tension and chaos after economic and political decisions have led to various theories on the subject. The virus originated in an animal market or a viral research lab near Wuhan in China. First brought to mind the possibility of biological weapons or bioterrorists. The axis on which the issue will be interpreted is still under discussion.

This study aims to shed light on the discussions on the Covid-19 axis. Especially, the subject was approached from the bioterrorist and fear front, and a philosophical perspective was tried to be presented. Making an effort to understand based on the etymological origin of the concepts constitutes an important dimension at this point.

Key Words: Covid-19, Bioterrorism, Fear, Biological Weapon, Humanity

* Doktora Öğrencisi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe Ana Bilim Dalı, Ankara / Türkiye, e-mail: halimtalay@gmail.com

ORCID : <https://orcid.org/0000-0001-6989-3677>.

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz / To cite this article (APA):

Talay, Halim (2021). "Korku ve Biyoterörizm Ekseninde Covid-19'u Anlamak". *Küllüye*, 2 (1): 42-58. DOI: 10.48139/aybukulluye.869058.

Makale Bilgisi / Article Information

Geliş / Received	Kabul / Accepted	Türü / Type	Sayfa / Page
26 Ocak 2021	25 Mart 2021	Araştırma Makalesi	42-58
26 January 2021	25 March 2021	Research Article	

Extended Abstract

The Covid-19 outbreak caused a significant global crisis. The virus, which started in China and spread gradually, took the world under its influence quickly. This unorthodox process has raised different questions and theories. The fear and panic created by an invisible danger brought to mind the possibility of a biological attack at the first stage. The Livestock Market and Viral Research Laboratory in Wuhan, China, has been an important factor.

Now, it seems difficult to prove that the epidemic is a biological attack or a bioterrorist organization. But examining the changes it causes gives us important clues for today and the future. Although the prospect of a bioterrorist attack seems unlikely, fear and chaos, one of the most important targets of terrorism, are strongly against us. Fears in areas such as economy, politics, social life and health offer important signs for the future. Trying to explain Covid-19 with conspiracy theories is an extremely erroneous approach. Addressing the issue based on certain concepts and questions will create a more accurate and qualified way.

In this study, the Covid-19 outbreak was examined with an interdisciplinary perspective. The focus has been on the effects and changes it has left on the world rather than the possibility of a bioterrorist attack. The effects and changes we encounter tell us that we need to pursue new pursuits in many life areas. However, fears caused by uncertainty and hopelessness about the future will live in humanity for a long time. It is predicted that biological and genetic studies, which have an important place in scientific development, will cause more fear and anxiety in the future. The reservations about the implementation of biological weapons production programs in secret may deepen over time. The epidemic faced by humanity will bring about significant transformations in our thoughts, feelings, actions and perspective on life. It is not yet clear when we will survive this situation. But it is a reality that life continues despite it. Although it is difficult, it is inevitable for humanity to continue its daily life according to certain principles and rules.

Starting from the concept of bioterrorism, we have sought answers to three basic questions in the issue we analyzed.

1. Is Covid-19 a Reflection of the China-US Economic Tension?
2. Is Covid-19 the Product of a New Order Attempt?
3. Is Covid-19 a Weapon Revealed as a Result of Biogenetic Research?

After the discussions on these questions, a general evaluation was made. As a result, it seems unlikely that Covid-19 is a biological attack. The atmosphere of fear and chaos keeps this thought alive. Humanity needs to turn this crisis into an opportunity and focus on important issues. An opportunity has arisen for humanity to seek new and take into account itself. Fears and concerns about biogenetic studies

and biological weapons may deepen gradually. Only time will tell what kind of developments or chaos can be experienced after the epidemic.

Giriş

Aralık 2019'da Çin'in Hubei Eyaleti Wuhan şehrinde Canlı Hayvan ve Deniz Ürünleri Toptan Satış Pazarı'nda ortaya çıktığı düşünülen Covid-19 virüsü, kısa süre içerisinde etkisini göstermeye başlamıştır. İlk etapta Çin'deki hastalar incelenmiş ve yapılan araştırmalar sonucunda mevcut virüsün daha önce görülen virüslerden daha farklı bir etki ve yapıda olduğu saptanmıştır. Solunum yollarına önemli ölçüde zarar vererek birçok insanın ölümüne sebebiyet veren virüsün hava damlacığı yoluyla daha çabuk bulaşması, enfekte olan insan sayısını günden güne artırmış ve mevcut durumun bir pandemiye dönüşmesine neden olmuştur. Yaşanan bu küresel pandemik kriz, sağlıkla birlikte sosyal, eğitimsel, politik, ekonomik, ahlaki ve daha birçok alanda yeni arayış ve tartışmalar doğurmuştur. Burada özellikle devletlerin sağlık ve ekonomi gibi alt yapılarının yetersizliği ile birlikte virüs konusunda yeterince bilgi paylaşımının ilk başlarda sağlanamaması ve Çin'in kararsız tavırları meseleyi daha da zor ve yıkıcı boyutlara taşımıştır (Üstün-Özçiftçi 2020: 143-144).

Dünyanın yeni tanıştığı virüse karşı mücadele oldukça çetin bir vaziyette başlamış ve birçok devleti hazırlıksız yakalamıştır. Yayılım hızı, tedavi süreçlerinin uzun sürmesi, tedavi süreçlerinde sağlık sistemine binen yük ve özellikle belli risk gruplarının tedavisinde yaşanan zorluk ve ölümler devlet yönetimlerini sıkı tedbirler almaya sevk etmiştir. Dünyanın değişik ülkelerinde tedbirler ve yaklaşımlar konusunda farklılıklar olsa da evde kalmanın sokakta olmaktan ve hastalığa yakalanmaktan daha makul olacağı fikri, çoğu devlet yönetimi tarafından kabul görmüştür. Bu bağlamda sokağa çıkma yasağı, iş yeri ve sosyal mekânların kapatılması, eğitim kurumlarının uzaktan eğitim ile devam etmesi, bazı meslek personelinin işlerini evlerinde yapması gibi uygulamalar karşımıza çıkmıştır.

Küreselleşen, ekonomik ve siyasi rekabetlerin hız kesmeden devam ettiği ve gerilimlerin hiç bitmediği dünyamızda bu yeni kaosun yeri ne olmalıydı? Yaşanan değişim ve virüsün salmış olduğu korku atmosferi göz önüne alındığında ilk etapta, insanlığın düşünce dünyasında biyolojik silah ve biyoterör kavramları uyanmıştır. Gözle görülmesi mümkün olmayan ve binlerce insanı yavaş yavaş ölümüne sürükleyebilen biyolojik tehlike karşısında duyulan çaresizlik ve korku, burada önemli ayrıntılardan birini oluşturmaktadır. Virüs neden çıkmış olabilir, salgın ne zaman son bulacak, dünyada yeni güç dengeleri oluşturmak için mi üretildi, korku ile sindirilen ve şekillendirilen bir toplum modelinin ön çalışması mı, kaç kişinin daha hayatına mal olacak? gibi sorular, zihinlerde canlı bir şekilde çözüm bekleyen meseleler olarak durmaktadır.

Soruları cevaplamanın kolay olmayacağı açıktır. Daha da önemlisi salgını, biyoterörist bir saldırı kabul edip tek düzlemde yorumlamaya çalışmak oldukça

eksik bir yaklaşım olacaktır. Onun dünya üzerinde bıraktığı etkiyi okuyarak yola çıkmak bu noktada ayrı bir ehemmiyet taşımaktadır. Virüsün bizzat terörizm aracı olarak bir devlet ya da örgüt tarafından ortaya çıkarılmış olma hususu henüz netlik kazanmamıştır. Dünya üzerinde oluşan korku imparatorluğu ise terörizmin her daim ulaşmak istediği neticeyi vermiştir. Oluşan bu ilginç denklemde, kavramlardan yola çıkarak belli başlı meselelerin tahlil edilmesini doğru bulmaktayız ve düşünsel temelde bize fayda sağlayacağını öngörmekteyiz.

1. Terör ve Terörizme Bir Bakış

Latince “*terrere*” kelimesinden türemiş olan terör kavramı yıldırma, korkutma ve insanları dehşete düşürmek gibi anlamlara gelmektedir (Kartal 2018: 42). Birçok farklı düşünür ve disiplin tarafından çeşitli şekillerde tanımlanan terör, köken olarak insanlık tarihi kadar eski kabul edilmekle birlikte insan var oldukça devam edecek olgulardan biri olarak görülmektedir. Bazı kaynaklarca irrasyonel hareketler dizisi olarak kabul edilse de terör, aslında zayıf olan politik bir örgütlenmenin kendisinden daha kuvvetli olan politik örgütlenmeye taleplerini kabul ettirmek için, bir mantık silsilesi çerçevesinde geliştirdiği şiddet olaylarının bütünüdür. Demokratik zeminde anlaşma vasıtalarını dışlayarak ve şiddet uygulayarak toplumsal korkuyu, endişeyi, yılgınlığı ve karşıdaki gücün siyasi ve askeri zeminde mağlup olmasını hedefleyen bir strateji olarak yorumlanmaktadır (Albayrak-Çapcıoğlu 2005: 275-276). Kaos, insan hak ve özgürlüklerinin yok sayıldığı bir durum olarak terör, görünürde kendisine meşruiyet arar. Onun bu zeminde akıl, sağduyu ve adaletten uzak bir şekilde kaynağında korku, çaresizlik ve yıkıcılık taşıdığı görülebilir (Saruhan 2005: 306).

Terör ile aynı kökten gelen terörizmin ise çeşitli tanımlamalarını görmek mümkündür. Politik bir hedefe varmak için birey, halk ya da devlete yönelik sistemli şiddet faaliyetlerine başvurma olarak tanımlandığına bazı kaynaklarda rastlamaktayız (Ana Britannica 1999: 549). Onu terör kavramından ayıran husus Abdurrahmanlı'ya göre siyasi hedefler doğrultusunda, terörü sistemli bir şekilde amaç ve hedefleri olarak kabullenen ve kullanan politik bir yönelim şekli olmasıdır (2019: 96). Zafer'e göre ise siyasi ve felsefi düşünceler gibi “izm” eki ile anılmakta olsa da terörizm, bir sistemi ve ideolojiyi içermemektedir. Varılmak istenen amaca yönelik bir strateji, araç ve hareket tarzıdır (1999: 3). Tanımlamalar her ne kadar farklılık sergilese de terör ve terörizmin ağırlıklı, siyasi hedefler ekseninde şiddet kullanımını kendine hak gördüğü ve bu noktada faaliyetlere giriştiği görülmektedir (Türköz 2011: 56). Girişmiş olduğu bombalama, suikast, saldırı gibi eylemler okunduğunda aslında terörizmin, ses getirme, kendini güçlü hissettirme, gücü ile bir yerlere mesaj verme ve korku faktörünü dinç tutarak toplumları yıldırma gibi amaçlara dönük tutumları okunabilmektedir. Dünyada gelişen şartlar, küreselleşme ve değişim eksenli incelemeler yaptığımızda terörün de kendini mevcut şartlara uyarlayan; statik değil dinamik bir yapı sergileyen organizasyon olduğu görülmektedir. Daha da önemlisi terörizmin tek bir boyutla sınırlı kalmadığı,

zamanla kendini farklı vasıtalarla ifade ettiği görülmektedir. Bu noktada siber terör, biyoterör, dini terör, psikolojik terör, ekolojik terör vb. gibi yeni kavramlar gün yüzüne çıkmaktadır.

2. Gizli Bir Tehlike: Biyoterörizm

Biyoterörizm, bio (canlı) ve terrorism (terörizm) sözcüklerinin bir araya gelmesi ile oluşan bir kavramdır. Toplumların alışılmış gündelik yaşamlarını sekteye uğratmak ya da ideolojik cephede rakiplerine karşı avantaj elde etmek amacı ile zararlı biyolojik varlıkların kasıtlı olarak grup veya kitlelerde korku, hastalık ve panik yaratma amacı ile kullanılmasıdır (Yenen-Doğanay 2020: 95-96). Daha kapsamlı bir surette açıklamak gerekirse biyoterörizm, devlet yönetimleri, gruplar ya da şahıslar tarafından gerek ideolojik gerekse politik veya finansal kazanç sağlamak amacıyla hastalık yaratıcı mikroorganizma veya ürünlerinin (biyolojik silahların) insanlarda, hayvanlarda ve bitkilerde hastalık oluşturmak ve/veya ölüme neden olmak amacıyla açık veya gizli şekilde yayılması şeklinde tanımlanabilir (Kılıç 2006: 2). Biyolojik bir saldırıda hayvan, insan veya bitkileri öldürme ya da hasta etmeye yönelik kullanılan organizmalara ve onların ürettiği toksin maddelere de “biyolojik ajan” denmektedir (Kırçiçek-Arsıntaş vd. 2020: 28).

Tarihte görülen çeşitli hadiseleri incelediğimiz zaman, mücadele içinde olan toplumların rakibini alt etme adına hastalıklardan ve mikroplardan istifade ettiği, onları biyolojik bir silah olarak kullandığı müşahede edilebilir. Hastalıklı hayvan ölümlerini sulara bırakarak suyu zehirlenme ve düşmana kayıplar verdirme bilinen eski taktiklerden biridir. Asurlular’ın çürümüş çavdar üzerinde biten mantarları kullanarak düşman unsurlarını zehirlenmeleri, Kaffa Limanı’nı kuşatıp ele geçirmek isteyen Tatarların vebalı cesetleri mancınıkla düşman kalesine atıp salgın çıkarmaya çalışmaları, 15. yüzyılda Latin Amerika’nın ele geçirilmesi sırasında Pizarro’nun yerli halka çiçek virüsü bulaşmış elbiseler armağan ederek kolay zafer kazanması, biyolojik saldırı konusunda tarihe düşülecek notlardan birkaçıdır (Yüksel-Erdem 2016: 205-206).

İkinci Dünya Savaşı ve sonrasında gelişen Soğuk Savaş döneminde birçok ülkenin biyolojik silah konusunda önemli bir yol kat ettikleri ve bu alanda endişe verici çalışmalara ulaştığı tarihi kaynaklardan anlaşılmaktadır. Birkaç örnek vermek gerekirse; Japonya’nın 731. Birim adı ile anılan kimyasal ve biyolojik silah üretim birimi, Mançurya’da binlerce Çinlinin ölümüne sebebiyet vermiştir. ABD, 1942 yılında kendi biyolojik silah programını başlatmış ve 1969 yılında mevcut durumu sonlandırdığını ifade etmiştir. SSCB de ideolojik çatışmaların yoğun yaşandığı dönemde boş durmamış, 60.000 çalışanı ile dünya üzerinde en fazla biyolojik silah araştırmacısı ve bilim adamını himaye eden Sverdlovsk Üretim Merkezi’ni kurmuştur (Kiremitçi 2014: 36-37).

Uluslarda görülen bu rekabet ve silahlanma yarışı aslında dikkatlerimizi bir yöne odaklamaktadır. Her ne kadar dünyada diğer uluslarla, komşu devletlerle barış içinde yaşama düşüncesi makul görülse de ekonomik, siyasi, askeri, coğrafi ve daha nice alanda yaşanan çıkar çatışmaları ve güvensiz tutumlar gerilimleri artırmaktadır. Artan gerilimler de üstün olma yarışında kullanılan vasıtaları çeşitlendirmektedir. Savaş esnasında kendi güç kaybını en aza indirme ve karşı tarafı yoğun bir şekilde yıpratma, imha etme ve teslim alma stratejisi, daha güçlü silahların meydana getirilmesinde önemli rol oynamıştır. Nitekim ilk defa II. Dünya Savaşı'nda denenilen, binlerce insanın ölümüne sebep olan ve Japonya'yı teslim olmaya zorlayan atom bombası bunun en güçlü kanıtıdır (Gölçek 2019: 290-291). Bakteri, virüs, mantar hücresi gibi mikro biyolojik canlıların da bulaşıcı hastalıklara ve salgınlara sebebiyet vererek binlerce insanı öldürmesi, üretim maliyeti olarak diğer silahlar gibi maddi kaynağı çok fazla gerektirmemesi, üzerlerinde çalışılıp yoğunlaşılmasına neden olmuştur denebilir.

Çatışma ve terörizm çerçevesinde meseleyi ele aldığımızda devletlerin biyolojik silahlara yönelmesinin özünde, güvensizlik ve korku barındıran bir yaklaşımın da ayak izlerini bulmamız mümkündür. Coğrafi konum ve tarihi hafıza, çoğu zaman komşularla ilişkiler iyi olsa bile onlara şüphe ve çekince ile yaklaşmayı gerektirir. Kendisine ait olanı, komşusunun istila etme ve ele geçirme duygusuna kapılacağı inancı bu noktada önemli bir köşe taşıdır. Etrafında yaşamakta olan komşu devletlerin bu yönde bir niyete sahip olacağı düşüncesi, devlet yönetimlerini doğal olarak korku temelli bir savunma durumuna geçirmektedir ve karşıdan gelebilecek ataklara karşı kendilerini hazırlamalarına önayak olmaktadır (Passig 2010: 62-63).

İlk olarak devletlerarası rekabet ve savaşlarda öne çıkan biyolojik silahların, zaman içerisinde terör örgütlerini de cezbediği görülmektedir. Örneğin El-Kaide'nin mücadelesinde KİS kullanımını meşru sayması ve bazı bilim adamlarını kiralayarak 1990'lı yılların sonuna doğru şarbon üretimine yönelmesi bu bağlamda zikredilebilir. 2001 yılında 11 Eylül Saldırısı sonrası yaşanan şarbonlu mektup eylemleri de bu hususta önemli ayrıntılardan biridir (Kiremitçi 2014: 38-41). Küreselleşme ile birlikte gelişen ve değişen dünyaya ayak uydurmaya çalışan örgütler, aslında başvurdukları yeni silah ve mücadele yollarıyla statik değil dinamik bir yapıda olduklarını ve amaçlarına ulaşmak için her yolu deneyebileceklerini bizlere göstermektedir. Bu da onlardan gelebilecek saldırılara karşı daha temkinli ve uyanık olmayı gerektirir. Biyoterörizmin terör örgütleri eli ile değil de onları destekleyen ya da terör ruhunu taşıyan devlet yönetimlerince yapılması, içinden çıkılması zor bir denklemi karşımıza çıkarmaktadır. Daha da önemlisi salgın ve biyolojik saldırıların meydana getirdiği korku ve paniğin teröre hizmet edebilme potansiyeli, akıllarda yeni soru işaretlerini doğurmaktadır. Meseleyi daha iyi anlama adına, Covid-19 salgınının tesirlerinin tahliline başlamak bu noktada elzem gözükmektedir.

3. Dijital Çağın Korkunç Salgını: Covid-19

2019 yılı Aralık ayında Çin'in Hubei Eyaleti'ne bağlı Wuhan şehrinde ortaya çıkan virüs, hasta bazı kişilerin benzer belirtileri vermesi ve giderek ağırlaşması neticesinde yapılan araştırmalar sonucu tanımlanmıştır. Kısa bir süre içerisinde mevcut şehri etkisi altına alan virüs, hızlı bir yayılım göstermiş ve şehir karantinaya alınmıştır. Her ne kadar, şehrin dış dünya ile bağlantısı kesilmeye, tedbirler alınmaya çalışılmış da virüs diğer şehirlere sıçramış ve öncelikle Çin üzerinde bir korku dalgası başlatmıştır. İlerleyen günlerde virüsün etkilerinin diğer ülkelerde de görülmeye başlanması, Dünya Sağlık Örgütü'nü pandemik bir süreç konusunda alarm durumuna geçirmiştir (Budak-Korkmaz 2020: 62).

İnsanların maske ile sokaklarda dolaştığı, hasta olmamak için evlerine kapandığı, uluslararası hareketliliğin bir müddet aksadığı, en yakınından virüs kapma korkusunun hakim olduğu bir atmosfer, ilk başlarda ancak bilim kurgu filmlerinde görülebilecek cinsten olsa da sonunda realite olarak karşımızdadır. Böyle bir ana tanık olma daha önce bizlere sorulsaydı muhtemelen gülüp geçmiş olurduk. Geline nokta ise durumun ciddiyetini tahlil etme açısından adeta şapkayı önümüze koyup düşünmeye başlamamız gerektiğimizin mesajını vermektedir. Binlerce insanın ölümüne sebep olan, bedenlere zarar veren, iş yerlerinin kapısına kilit vurduran, ekonomileri durma noktasına getiren, istediğimiz yerde gönlümüzce eğlenmeyi ve gezmeyi kısıtlayan ve gündelik rutinleri özgürce yapabilmeyi dahi etkileyen bu korku atmosferi nasıl okunmalıydı? Meseleye hangi cepheden bakılmalıydı? Siyasi ve ekonomik rekabet mi, biyolojik kötülük peşinde olanlar mı, sindirilmiş ve kapanmış bir toplum deneyimi isteyen küresel efendiler mi, dünya nüfusunu hastalık ile azaltma projesi peşinde koşanlar mı ya da yeni bir güç dengesi oluşturmak isteyen Çin Halk Cumhuriyeti mi buna sebep olmuştu? Mevcut sorular derin bir girdap oluşturuyor olsa da, olayın komplo teorisi boyutları ortaya çıksa da insanlığın yaşamış olduğu korku ve salgının meçhuliyeti canlılığını korumaktadır.

Bu konuda ortaya çıkan birkaç teori üzerinden meseleyi analiz etmeye çalışmak, fikir sunması açısından ehemmiyet arz etmektedir. Şimdi ilgili noktalara değinerek meseleyi tahlil etmeye başlayalım.

3.1. Covid-19 Çin-ABD Ekonomik Geriliminin Bir Yansıması mı?

Dünya üzerinde ekonomik güç ve rekabet dengelerini okuduğumuzda, son yıllarda Çin ve ABD arasında yaşanan gerilim ve mücadeleleri görmemek neredeyse imkânsızdır. 2018 yılından itibaren iki ülkenin birbirine karşı giriştikleri ticari hamleler ve restleşmeler adeta bir ticaret savaşına dönmüş ve dünya ekonomisinin liderliğine sahip olma çabası, iki ülkenin kavgasını motive eden ana unsurlardan biri olarak önümüzde yer almıştır (Kaya 2019: 22).

Salgından kısa bir süre sonra Amerikan yönetiminin Çin'i, salgını örtbas edip dünyadan gizlemekle suçlaması ve Dünya Sağlık Örgütü'nü de onların kuklası olmakla yargılaması dikkatimizi çekmektedir (Coronavirus: Trump accuses...

2020). Salgınla birlikte yaşanan ekonomik yavaşlama ve kapanma, şüphesiz dünya ekonomisinin başını çeken ABD üzerinde önemli bir sarsıntı oluşturmuştur. Bu duruma sebep olan salgının kaynağının Çin olması ise politik manada kullanılmaya müsait bir malzemenin oluştuğunu düşündürmektedir. ABD'nin tavır ve tutumlarına karşı refleks geliştiren Çin yönetimi ise açık ve şeffaf davrandıklarını belirterek Dünya Sağlık Örgütü'ne düzenli bir şekilde eldeki verileri sunduklarını, dünyaya karşı sorumluluklarının bilincinde olarak üzerine düşeni yaptıklarını dile getirmektedir (China's defense at... 2020).

Çin'in dışındaki ülkelere de salgının yayılması dünya pazar ve piyasalarında ciddi endişeler doğurmuş, belirsizlikler yaratmış ve yatırımcılar açısından büyük bir düşüş ve açmaz oluşturmuştur (Sansa 2020: 30-32). Ekonomilerde yaşanan belirsizlik ve krizin hem devlet yönetimleri hem de fertler açısından oluşturacağı riskler dikkate alındığında, dünyanın süper gücü ve finans merkezi Amerika'nın mevcut duruma sert reaksiyon göstermesi bulunduğu konum itibari ile makul görülebilir. Salgın konusunu öne sürerek mevcut ABD yönetiminin ekonomide görülen bazı istikrarsızlıkları "kötü düşman" algısı ile örtbas etmeye çalıştığı da düşünülebilir. Hatta bazı ülkelerin ekonomilerinde var olan ve daha da derinleşen problemleri salgına yüklediği de ihtimal olarak karşımıza çıkabilir.

Çin yönetimi gerçekten rekabet içerisinde olduğu dünyaya karşı bir virüs üretmiş olabilir miydi? Bu soruya ilk etapta "evet" cevabını verebilmek oldukça güçtür. Nitekim salgının ilk ağır dalgasını yaşayanların kendileri olması bu konuda onlara iyi niyetle bakmamız gerektiği yönünde bir kanaat uyandırmaktadır. Diğer yönden ise salgını büyük oranda kontrol altına almaları, hastalık tanı kitlerini oluşturup dünya ülkelere satmaları, hastalığın tedavisinde etkili olan anti viral ilaçları pazarlamaları ve ilk aşığı geliştiren ülkelere biri olarak dünyaya sunmaları akıllarda soru işaretleri meydana getirmektedir. Bu soru işaretleri sebebiyle Çin'in, salgın konusundaki rol ve pozisyonu uzun yıllar tartışılacak bir vaziyet sergilemektedir.

Dünya ekonomisinde yaşanan belirsizlik ve kaosla birlikte, kitlelerin yaşadığı gelir elde etme zorluğu ve aç kalma korkusu bu açıdan önemli endişe kaynaklarından biri olarak belirmektedir. Yönetimlerin salgının kontrolü için özellikle ekonomi çarkında önemli yer tutan iş mekânlarını kapatması ve halkına bu süreç içerisinde ihtiyaçlarını gördürecek kadar destek sunamaması yeni gerilimlerin de habercisi olarak karşımızda yer almaktadır. Açlık ve yokluk yaşayan kitlelerin ise ilerleyen zamanlarda nasıl davranacaklarını hesaplamak zor olmayacaktır. Nitekim ABD'de yaşanan yağma olayları ve buna karşın alınan tedbirler önemli bir ipucu olarak karşımızdadır (Covid-19: New York... 2020). Biyolojik bir felaketin neticesi olarak ortaya çıkan yokluk ve yoksulluğun, bireyleri terörize etme ve anarşist eylemlere yönlendirme olasılığı akıllarda önemli sorular doğurmaktadır. Terörize olan veya anarşizme kayan kitlelerin ortaya çıkması, güvenlik ve gelecek temelinde daha derin korkular yaratacaktır ve yaşanan krizi

daha da derinleştirecektir. Güvenlik meselesini çözmede aciz kalan yönetimler şüphesiz, toplum nezdinde hem samimiyetlerini hem de otoritelerini kaybedebilirler. Yağma olaylarının yoğun bir şekilde görüldüğü ABD’yi bu noktada iyi takip etmek ve zaman içerisinde yaşayacaklarını gözlemlemek oldukça önem arz etmektedir.

3.2. Covid-19 Yeni Bir Düzen Denemesinin Ürünü mü?

Salgın sonrası, dünyanın durumuna göz attığımızda önemli toplumsal değişimlerin yaşandığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Virüsün özellikle hava damlacığı yolu ile bulaşması netleşince, mücadelede en etkili yolun kapanma olduğu Dünya Sağlık Örgütü’nce ifade edilmiştir. Kapanma ile birlikte insanların gündemine, fiziksel temastan uzak olma, evde kalma, mecbur kalmadıkça sokağa çıkmama, maske ile dolaşma, hijyene azami özen gösterme gibi kavramlar girmiştir. Özellikle insanların sosyal hafızalarında önemli bir yarılma oluşturan salgın, insanı bir yandan yaşadıkları ile yüzleştirip gerçekler dünyasını kavratmaya çalıştırırken diğer yandan adeta bir simülasyon içindeymiş gibi terennüm ettirmektedir (Karakaş 2020: 552). Dünya Sağlık Örgütü Avrupa Bölgesi Direktörü’nün fiziksel iyi oluş kadar ruhsal iyi oluşun önemine vurgu yapması da salgının sosyolojik etkilerinin yanı sıra psikolojik etkilerinin de önemli bir cephe oluşturduğuna işaret etmektedir (Dünya Sağlık Örgütü... 2020).

Psikolojik ve sosyolojik etkilerinin yanı sıra, karantina günlerinde eve hapsolmuş bireylerin düşünce dünyalarında özellikle ekonomik anlamda yaşanan kaygıların ve belirsizliklerin önemli bir yer işgal ettiğini daha önce ifade etmiştik. Devletlerin baş edemediği ve halkına sahip çıkamadığı bir kriz sonrası acaba dünya üzerinde yeni bir ekonomik model mi kurulmalıydı? Ya da soruyu değiştirip soralım. Virüs, neoliberalizm ve onun tıkandığı noktaları aşıkâr edip yeni bir yol çizmemizi mi söylüyor? Kapitalizmin yaşadığı kriz bu salgın süreci ile daha da mı netleşti? Özellikle sosyalist cephenin bu noktada, tıkanan ekonomi, açlık ve temel ihtiyaçları temin etmekten uzak kalan yönetim tezlerinden hareketle yeni bir düzenin oluşması gerektiği yönünde yaklaşım sergilediği anlaşılmaktadır (Somay 2020: 44). Yönetim şekillerini değiştirmese de salgın, sosyal dayanışmayı arttırabilir ve daha cömert sosyal refah programlarının yönetimlerce ele alınmasını sağlayabilir (Gökten 2020: 24).

Meselenin ilerleyen kısmında, önümüzde bir başka problem daha belirlemektedir. Özellikle elden ele dolaşan ve virüsün yayılımında önemli bir amil olduğu düşünülen kâğıt ve metal paraların durumu oldukça tartışmalı bir boyut teşkil etmiştir. Hasta olmama düşüncesi ile paradan olabildiğince uzak durmaya çalışmanın e- ticareti ne ölçüde arttırmış olduğu hem rakamlardan hem de gözlemlerden anlaşılmaktadır. Sanal boyutta gerçekleşen banka ve ödeme işlemlerinin giderek yaygınlaşması, kripto para yaklaşımının ilerleyen zamanlarda daha da önem kazanacağını düşündürmektedir (Demirdöğmez-Yaş vd. 2020: 137-

139). Ekonomik bir öngörü olsa da konunun bu boyutlarda tartışılmaya başlanması, gelecek adına önemli sinyaller vermektedir. Kâğıt veya metal paranın olmadığı bir düzene insanlığın ne ölçüde uyum sağlayabileceği ise tamamen meçhul gözükmektedir. Alanı uzmanı olmayanların sürekli maruz kalacağı bu rakamlar, tablolar, grafik ve istatistikler, salgın ve sonrasına dair algımızı “sembolik” ve “sanal” bir algıya dönüştürme tehlikesini barındırmaktadır (Doğan 2020: 229).

Eğitim ile ilgili yaşanan gelişmelere baktığımızda, mekân kavramının ortadan kaldırıldığı, birebir ilişkilerin olmadığı, öğretmen ve öğrenci münasebetlerinin sanal âlem üzerinden kurulmaya çalışıldığı uzaktan eğitim yaklaşımı önemli bir köşe taşı olarak karşımıza çıkmaktadır. Salgının gelecek ve eğitim üzerindeki tesirleri yeni bir tartışmanın fitilini ateşleyebilir. Endişeler ve belirsizlik ekseninde meseleyi okuduğumuzda, okulsuz bir eğitimin mümkün olup olmadığı sorusu akıllarda yer etmektedir. Daha da önemlisi, uzaktan yürütülmeye çalışılan eğitim ve öğretimin ne ölçüde başarı sağlayacağı meçhul bir durum arz etmektedir. Ölçme ve değerlendirme süreçlerinin askıya alındığı, fırsat eşitliğinin herkese sunulmadığı, sorunları yüz yüze çözüme imkânının kalmadığı, öğrencilerin sosyal çevreden ve arkadaş grubundan soyutlandığı eğitim yaklaşımı, ileride doğabilecek sorunlar için bir yol haritası çizilmesini zorunlu kılmaktadır. Krizin eğitimde bir sorgulama ve dönüşüm için fırsat olup olmadığı da ele alınmalı, eğitim konusunda acil durumlar için bir eylem planı oluşturmanın önemi dikkatle tetkik edilmelidir (Özdemir 2020: 240). Değerlerin aktarımında aileden sonra en büyük rolü oynayan okulların saf dışı olması, belki de bazı temel değerlerin kuşaklara kavratılıp aktarılmasını zor ve imkânsız hale getirecektir. Okulsuz ve değerlerden uzak bir anlayış, öğretim boyutunu karşılarsa da eğitim boyutunu tam manası ile karşılamakta zorlanacaktır. Bireye kendi gerçekliğini ve içinde yaşamış olduğu toplum gerçekliğini kavratan rehberin yani öğretmenin, öğrencisinin yanında olamayışı, duyguları ile ona yol gösteremeyişi, bazen sözden daha etkili olan bakış ve dokunuştan yoksun oluşu, önemli eğitim sorunlarını doğuracak gibidir (Özdemir 2020: 239). Bu hususun eğitimde açacağı yaraları ancak ilerleyen zamanlarda normale dönüş yaşandığında tahlil etme imkânı bulacağımız öngörülmektedir. Mekân ve eğitimciden uzak bir şekilde yaşatılmaya çalışılan eğitimin, salgın nedeni ile bu halde devam etmesi makul görülse de yeni bir model oluşmuştur ve bu da haklı olarak “okulsuz bir eğitim denemesi için fırsat mı doğdu?” sorusunu akıllara getirmektedir.

Salgın ve hastalık korkusunun özellikle dönüşüme neden olduğu konulardan biri de çalışma tarzları ve meslekler üzerindeki etkisidir. Kamu kurumları ve özel kuruluşlarda esnek çalışma kavramı ile iş yerine gitmeden, mesleğini evinden icra etme yaklaşımı daha da öne çıkmıştır (Günay-Torgalöz 2020: 406). Olumlu ve olumsuz boyutları ile karşılaşılsa da bu durum, özellikle bilgisayar ve web tabanlı hizmet verebilmeye müsait meslekler üzerinde önemli tesirler yaratmıştır. En önemli iş toplantılarının ve görüşmelerin dahi web programları aracılığıyla

yapılmaya başlandığı, mekâna bağlılığın büyük oranda azaldığı bir yol açılmış durumdadır. Mekândan ve toplumdaki uzaklaşmanın, bizleri sanal âlemin içine daha çok çekmiş olması ayrı bir tartışma konusu olarak kenarda durmaktadır.

Yıllar önce, internetin geleceği hakkında ortaya atılan fütürist fikirleri makul bulmayan şu eleştirileri gözden geçirmeyi ehemmiyetli bulmaktayız.

“Bazıları da insansız şehirler tasavvur etti. Fütüristler, internet üzerinden yapılacak telekonferansın yüz yüze iş toplantılarını gereksiz kılacağını ve böylece evden ofise gidip gelmelere gerek kalmayacağını tahmin ettiler. Hatta insanlar ofislerinde değil de evlerinde çalışacaklarından, şehirler büyük ölçüde boşalacak, hayalet kasabalar haline geleceklerdi. Benzer şekilde, bütün günlerini kanepelerinde uzanarak geçiren, bilgisayarlarındaki internet üzerinden dünyayı dolaşan, turistik yerleri seyreden miskinlerin, yani siber-turistlerin arttığını görecektik. Ayrıca, alışveriş işini bilgisayar farelerine bırakan " siber-alışverişçiler" görecektik; büyük alışveriş merkezleri iflas edeceklerdi. Siber-öğrenciler tüm üniversite derslerini, gizlice video oyunları oynarken ve bira içerken, internette alacaklardı. Üniversiteler ilgi eksikliğinden kapanacaklardı” (Kaku 2011: 15).

Gerçekleşmesi birçok insan için makul görülmeyen ve hayal ürünü olarak nitelendirilebilecek meseleler, Kaku tarafından eleştirilmiştir. Bugün gelinen noktada ise paragrafta belirtilen olaylardan bir kısmının gerçekleştiğine şahit olunmaktadır. İnternetin ilerlemesinin değil de salgının bunlara sebep olması belki de bizleri en çok şaşırtan noktadır. İlgi eksikliğinden olmasa da okullar kapanmış ve siber âlemde eğitim almaya çalışan öğrenciler karşımızda yer almıştır. Eşyaya fazla temas etmenin hasta olma korkusunu artırması internet üzerinden alışverişini yoğunlaştırmıştır. Toplantılar için, çok mecbur kalınmadıkça insanların bir araya gelmediği bir yaklaşım sergilenmeye başlanmıştır. Salgının ilk zamanlarında ise sokağa çıkma yasakları ile birlikte şehirler adeta bir hayaletleşmiştir.

Bütün bunlar birlikte okunduğunda geleceğe dair korku ve endişelerimizin yersiz olmadığı görülmektedir. İstemsiz bir şekilde kendimizi içinde bulduğumuz bu kriz, haklı olarak yeni bir düzenin oyuncularını olup olmadığımızı sorgulamayı gerektirmektedir. Maruz kaldığımız durumun insan benliğindeki etkilerini algılayabilmek ve meydana getirdiği tahribatları düzeltebilmek uzun bir zaman alacak gibi durmaktadır.

3.3. Covid-19 Biyogenetik Çalışmalar Neticesinde Ortaya Çıkan Bir Silah mı?

Yüzden fazla ülkenin bir araya gelerek imzalamış olduğu, 1972 yılında üzerinde anlaşmaya varılan Biyolojik Silahlar Sözleşmesi (BWC), dünya üzerinde biyolojik silah mücadelesini kontrol altına almak için planlanmıştır. Birçok ülkenin bu anlaşmaya uyarak biyolojik silah üretimini, onları bulundurmamayı ve stoklamayı yürürlükten kaldırmış olduğu düşünülmektedir. Ülkelerin mevcut silah üretim

laboratuvar ve tesislerini daha sonra saldırı yerine savunma amaçlı tedbirler için kullandığı bu noktada ihtimal dâhilinde değerlendirilebilir. Anlaşmanın denetim hükmünün oldukça zayıf olması ise bu alanda yapılan çalışmaların gizlice yürütüldüğüne dair şüpheleri canlı tutmaktadır (Kaya 2020: 253-254). Dünya devletlerinin biyolojik çalışmalarını silaha dönüştürme çaba ve niyetlerinin olup olmadığı halen daha net bir şekilde cevap bulamamıştır.

Salgının ilk olarak Çin'in Wuhan şehrinde bir hayvan pazarından çıkmış olma ihtimalinin değerlendirilmesi ve viral araştırma laboratuvarının bu bölgede olması akıllarda bazı soru işaretleri doğurmaktadır. Virüs gerçekten mutasyonun mu bir ürünüydü, araştırma laboratuvarında üretilip bilinçli bir şekilde dünyaya salınan biyolojik bir silah mıydı, üzerinde çalışılan bir virüsün istemsiz şekilde laboratuvardan dışarı sızması mıydı, dünya nüfusunu azaltmaya çalışan derin bir projenin ayağı mıydı? gibi sorular ilk etapta insanlığın aklına gelenlerden bazılarıdır. Özellikle ABD'nin ve bazı medya organlarının yargılayıcı tavrına baktığımızda kafa karışıklığının önemli bir boyutta olduğu anlaşılmaktadır. Virüsün viroloji laboratuvarında üretildiğine dair iddialar ve bu ekseninde gerçekleşen tartışmalar önemli bir köşe taşı teşkil etmektedir (Inside the Chinese... 2020).

Küresel mücadelede önemli bir güç ve aktör konumunda olan Çin'in biyolojik silah niyeti ile bu işe sarılmasının makul bir açıklamasını bulmak zor görünmektedir. Öncelikle silah olarak üretilen biyolojik ajanların, ülkelerin kendi topraklarından ziyade düşman topraklarında yayılması önemli ve gereklidir. Çin'in bunu öncelikle düşman gördüklerine karşı kullanması gerekirdi. Nitekim bir savaşta sizden önce karşınızdaki düşmanların zayıflaması elzemdir. Ama süreç önce Çin'i, ardından dünyanın geri kalanını etkilemeye başlamıştır. Yani ilk yıkıcı ve sarsıcı darbeler Çin'i vurmuştur. Mutasyon veya üzerinde çalışılan bir virüsün sızma ihtimali bu noktada ağır basan seçenekler olarak öne çıkmaktadır. Virüsler üzerinde yapılan çalışmaların ise etik, genetik ya da kötülük boyutu henüz bizlere net değildir. Baskıcı ve koruyucu bir tutum sergileyen Çin yönetiminin tavrı, bu noktada bazı ayrıntıların aydınlatılmasını zorlaştırıyor gibi görünmektedir.

Virüsün üzerinde en çok etki göstermiş olduğu yaş grubuna baktığımızda, yaşlı ve kronik hastalığı bulunan nüfusun ön planda olduğu görülmektedir (Altın 2020: 50-52). Yaşlı ölümleri ve tedavi süreçlerinde yaşanan zorluklar göz önüne alındığında, nüfus patlamasını önlemek veya yaşlı nüfus artışını engellemek için planlanmış bir kurgu karşımızda olabilir miydi? Son yıllarda artan dünya nüfusu, birçok ülkenin dinamik nüfusunun azalıp yaşlı nüfusunun oransal olarak artması, gelecek adına bir kaygı oluşturmaktadır. Hem sosyal hizmetler, hem ekonomi hem de üretim sahaları ve kaynaklar konusunda yaşanan tedirginlikler gün geçtikçe devletlerin demografik konulara daha da eğilmesine sebep olmaktadır. Nüfus artış hızı düşse de ortalama ömür süresi uzamakta ve nüfus da kademeli olarak artmaktadır. Dünyanın yoğun bir şekilde kaynaklarını tükettiği günümüzde,

kaynakların tüm insanlığa önümüzdeki on yıllarda yetip yetmeyeceği bir kaygı konusudur ve önemli korkular doğurmaktadır (Friedman 2009: 81-85). Bu korkunun yansması olarak özellikle, yaşlı nüfusu hastalıkla azaltacak bir plan ne kadar mantıklı durmaktadır? Kronik rahatsızlığı olsun veya olmasın genç nüfustan da ölümler yaşanması bu tezi zayıflatmaktadır. Genetik bilimi ve hastalıklar üzerinde yapılan çalışmalar her ne kadar ileri gitmiş, bazı genler izole edilmiş ve öldürücü mikro organizmaların üretimi kolaylaşmış olsa da belli bir yaş grubunu hedef alıp öldüren virüs türlerinin üretilme ihtimali zayıf görünmektedir.

Hastalığın tedavi sürecinde önemli bir ayak olan aşı meselesi de güncel tartışmaların önemli bir boyutunu teşkil etmektedir. Birçok ülke tarafından aşilar geliştirilmekle birlikte hangisinin en güvenilir olduğu konusu belirsizliğini korumaktadır. Daha da önemlisi aşının genetik yapılarımızda bir değişim ve dönüşüme yol açacağı korkusu ve de çip içererek insanların takip ve kontrol edilmesini kolaylaştıracağı söylentileri kaotik bir zihin süreci oluşturmaktadır. Henüz mikro çipli aşiların üretildiğine dair somut veriler elde mevcut olmamakla birlikte, birçok tıp ve genetik uzmanınca bu durum bir komplo teorisi olarak algılanmaktadır. Her insana çip takılmasını mümkün kabul etsek bile maliyet boyutu ayrıca düşünüldüğünde, böyle bir olayın makul olmadığı öngörülebilir (Aşı ile insanlara... 2020). Bilim kurgu filmlerini aratmayacak tezlerin öne sürülmesi, teknoloji çağındaki gelişmeler karşısında duymuş olduğumuz endişelerin bir dış yansması gibi gözükmektedir. Hastalığın son bulması için kilit bir noktada duran aşilama süreci de bu komplo teorisi nedeniyle çeşitli engellere takılmaktadır (Dünya bunu konuşuyor... 2020). Aşı karşıtlarınca da kendisine destek bulan teori uzun müddet gündemde kalacak gibi görünmektedir.

Sonuç

Çin'den başlayarak dünyaya yayılan Covid-19 virüsünün dünya ve geleceğimiz adına doğurmuş olduğu tartışmalar halen canlı bir şekilde sürmektedir. Neden, nasıl ve niçin soruları ekseninde yaşanan kafa karışıklıklarını çözümlenmek oldukça güç bir vaziyet sergilemektedir. Günümüzde teknolojik ve bilimsel anlamda yaşamış olduğumuz ileri seviye ve bilgi edinme süreçlerindeki yoğunluk, korku teması ile bütünleştiğinde ortaya karışık bir denklem çıkmaktadır. Bilgilerdeki yoğunluk, karmaşıklık ve çarpıtma gibi hususlar da denklemin çözümünü zorlaştırmaktadır. Denklem her ne kadar zor olsa da süresini bilemeyeceğimiz bir salgın ve ölüm korkusunun gölgesinde yaşamaya mahkûm olduğumuz bir yaşam tarzı apaçık ortadadır.

Psikolojik, sosyolojik, ekonomik, siyasi ve daha nice alanda etkisini uzun süre üzerimizden atamayacağımız bu atmosferin, bir biyoterör saldırısı olarak ortaya çıkmış olma ihtimali güç görünse de vermiş olduğu neticeler okunduğunda terörün önemli beslenme kaynaklarından biri olan korkuyu ortaya çıkardığı görülmektedir. Ölüm korkusu, hastalanma korkusu, işini ve mesleğini kaybedip aç

kalma korkusu, özgürce dilediklerini yapamama korkusu, ekonomik kayıplar yaşama korkusu ve gelecek korkusu bunlardan bazılarıdır. Korku tesiri ile toplumun bir kesiminin terörize olma durumu ise ihtimal dâhilindedir. Bazı ülkelerde yağma faaliyetlerinin görülmüş olması, salgını kontrol altına alma adına sıkı tedbirlere yönelen hükümetlerin protesto edilişlerinde büyük sokak eylemlerinin baş vermesi önemli birer ipucu olarak karşımızdadır.

Yaşanan salgın, küresel yeni bir düzeni beraberinde getirecek mi? sorusunu cevaplamak şu an için kolay gözükmemektedir. Hayatın birçok alanında değişim yaşansa da salgın dönemindeki uygulamaların bir kısmının salgından sonra rafa kalkacağı rahatlıkla söylenebilir. Burada asıl önemli olan nokta ise salgının sebep olduğu krizin, bir sorgulama ve güncellemeye bizleri yönlendirmesidir. Günlük hayatın ve iş düzeninin kökten sarsıldığı salgında özellikle ekonomik konularda yaşanan zorluklar, hem devletlerin kriz karşısındaki önlem ve tutumlarının hem de mevcut kapitalist ekonomi anlayışının sorgulanmasını zaruri kılmıştır. İnsanların daha önce çok fazla önemsemediği günlük rutinlerin dahi salgından sonra bir özlem şekline dönmesi, insanlık üzerinde bir iç muhasebe yapmanın yolunu açacaktır. Sağlıklı ve özgür bir şekilde günlük hayatı yaşamanın, rekabet ve ekonomik kazançlardan daha evla olduğu insanların benlik ve şuurunda önemli ölçüde yer bulacaktır. Düzenin değişip değişmeyeceğini ise afaki komplo teorileri değil zaman ve hastalığın tedavi sürecinde yaşanan gelişmeler belirleyecektir.

Salgının sonrası yaşanan korku, gerilim ve kaygılar, biyolojik ve biyogenetik çalışmaları tekrar sorgulamamızı gerekli kılmaktadır. Devletlerin ya da araştırmacıların etik ilkelere ne ölçüde uydukları ve bu konuda ne kadar şeffaf oldukları tekrar gözden geçirilmeyi beklemektedir. Mikrobiyolojik araştırmalara ve genetik çalışmalara öncü olan laboratuvarların ne ölçüde güvenliğe sahip olduğu da dünyanın gündeminde yer etmeye başlayacaktır. Ülkelerin biyolojik silah üretim çabasında bulunup bulunmadıklarına dair kafa karışıklığı tekrar gün yüzüne çıkmıştır ve bu durum yarınlar için endişeleri artıracaktır. Çin, sadece bir başlangıç olarak sahnede yerini almıştır fakat ilerleyen zamanlarda benzer salgınların başka ülkelere başlayarak dünyaya dalga dalga yayılması ihtimal dâhilindedir. Biyolojik tehdit ve korkuların ise uzun bir müddet zihinlerimizden silinmeyeceği, sosyolojik, psikolojik ve daha nice alanda bizlere olan etkilerinin devam edeceği öngörülmektedir.

Kaynakça

- Abdurrahmanlı, Elvin (2019). “Küreselleşme Olgusuyla Birlikte Büyüyen Terörizm”. *Anadolu Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (1): 93-118.
- Albayrak, Ali-Çapcıoğlu, İhsan (2005). “Güvenlik-Özgürlük İkileminde Teröre Yönelik Tutumlar”. *Dinî Araştırmalar Dergisi*, 7 (20): 275-290.
- Altın, Zeynep (2020). “Covid-19 Pandemisinde Yaşlılar”. *Tepecik Eğitim ve Araştırma Hastanesi Dergisi*, 30: 49-57.

Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi (1999). İstanbul: Hürriyet Matbaacılık.

Aşı ile insanlara çip takmak mümkün mü? Bill Gates insanlara neden çip taksın? (2020). Kronos34. <https://kronos34.news/tr/asi-ile-insanlara-cip-takmak-mumkun-mu-bill-gates-insanlara-neden-cip-taksin/> [28.12.2020].

Budak, Fatih-Korkmaz, Şerif (2020). “Covid-19 Pandemi Sürecine Yönelik Genel Bir Değerlendirme: Türkiye Örneği”. *Sosyal Araştırmalar ve Yönetim Dergisi*, 1: 62-79.

China's defense at WHO: ‘Virus doesn’t respect borders’ (2020). Anadolu Agency. <https://www.aa.com.tr/en/asia-pacific/chinas-defense-at-who-virus-doesn-t-respect-borders-/1845316> [20.12.2020].

Coronavirus: Trump accuses WHO of being a 'puppet of China' (2020). BBC. <https://www.bbc.com/news/health-52679329> [20.12.2020].

Covid-19: New York'ta mağazalar yağmalamaya karşı önlem alıyor (2020). Euro News. <https://tr.euronews.com/2020/03/30/covid-19-olenlerin-sayisinin-bine-yaklastigi-new-york-ta-magazalar-yagmalamaya-karsi-onlem> [23.12.2020].

Demirdöğmez, Mehmet-Taş, H. Yunus vd. (2020). “Koronavirüs’ ün (Covid-19) E-Ticarete Etkileri”. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16 (29): 125-145.

Doğan, Mehtap (2020). “Coronavirüs Bunalımı ve Makineleşme Kaygısı”, *Corona Sonrası Dünyaya Bakış*. ed. H. Haluk Erdem. Bursa: Sentez Yayıncılık.

Dünya bunu konuşuyor! Koronavirüs aşısıyla çip... (2020). Milliyet. <https://www.milliyet.com.tr/galeri/son-dakika-dunya-bunu-konusuyor-koronavirus-asisiyla-cip-6380172/1> [28.12.2020].

Dünya Sağlık Örgütü uyardı: Salgınla mücadelede akıl ve ruh sağlığınıza dikkat edin (2020). Euro News. <https://tr.euronews.com/2020/03/26/dunya-saglik-orgutu-uyardi-salginla-mucadelede-akil-ruh-sagligina-dikkat-edin-bagisiklik> [22.12.2020].

Friedman, George (2009). *Gelecek 100 Yıl*. çev. İbrahim Şener, Enver Günsel. İstanbul: Pegasus Yayınları.

Gökten, Yeliz (2020). “Covid-19 Sonrası Dünya Sistemi: Yeni Bir Hegemonik Çevrim (mi?)”. *Ticari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4 (2): 19-32.

Gölçek, Şeyda (2019). “Nükleer Silahların Adil Savaş Kuramındaki Yeri: Hiroşima ve Nagazaki Örneği”. *Fiscao Economia International Congress on Social Science*. Ankara.

Günay, Eylül-Torgalöz, Alev. (2020). “Covid-19 Sürecinde Türkiye’de Uzaktan Çalışma ve İstihdamdaki Dönüşüm”. *Uluslararası Akademik Araştırmalar Kongresi*. Online.

- Inside the Chinese lab central to the search for the coronavirus' origin (2020). NBC.
<https://www.nbcnews.com/news/world/inside-wuhan-lab-center-coronavirus-storm-n1236254>
- Kaku, Michio (2016). *Geleceğin Fiziği*. çev. Yasemin Oymak, Hüseyin Oymak. Ankara: ODTÜ Geliştirme Vakfı Yayıncılık.
- Karakaş, Mehmet (2020). “Covid-19 Salgınının Çok Boyutlu Sosyolojisi ve Yeni Normal Meselesi”. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 40 (1): 541-573.
- Kartal, A. Birol (2018). “Uluslararası Terörizmin Değişen Yapısı ve Terör Örgütlerinin Sosyal Medyayı Kullanması: Suriye’de DAESH ve YPG Örneği”. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 14 (27): 39-77.
- Kaya, H. Ekber (2020). “Uluslararası Güvenlikte Bir Tehdit unsuru Olarak Biyolojik Silahlar”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13 (71): 245-256.
- Kaya, Melek (2019). “ABD-Çin Ticaret Savaşları ve Türkiye”. *Türkiye Mesleki ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (2): 18-30.
- Kılıç, Selçuk (2006). “Biyolojik Silahlar ve Biyoterörizm”. *Türk Hijyen ve Deneysel Biyoloji Dergisi*, 63 (1): 1-20.
- Kırççek, Ahmet-Arslantaş, Durmuş vd. (2020). “Biyolojik Tehditler, Yeni Koronavirüs Hastalığı ve KBRN İçindeki Yeri.” 5. *Uluslararası Kadın Çocuk Sağlığı ve Eğitimi Kongresi*. Ankara.
- Kiremitçi, İlker (2014). “Küresel Boyutta Biyolojik Terör Tehdidi”. *Savunma Bilimleri Dergisi*, 13 (2): 27-58.
- Özdemir, Çilemcan (2020). “Küresel Kriz: Covid-19 Salgın Sürecine Felsefi Bakış”. *Küllüye Dergisi*, 1 (2): 232-245.
- Passig, David (2010). *2050*. çev. Nita Kurrant. İstanbul: Koton Kitap.
- Sansa, Nuhu U. (2020). “The Impact of the COVID - 19 on the Financial Markets: Evidence from China and USA”. *Electronic Research Journal of Social Sciences and Humanities*, 2 (2): 29-39.
- Saruhan, M. Selim (2005). “Terörün Zihinsel Kökleri”. *Dinî Araştırmalar Dergisi*, 7 (20): 303-314.
- Somay, Bülent (2020). “Koronavirüs Krizi Değil, Neoliberalizmin Krizi”. *Enternasyonal Sosyalizm Dergisi*, 6: 41-45.
- Türköz, Şükrü (2016). “Küresel Terörizm Sorununa Güvenlik Perspektifli Bir Yaklaşım”. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9 (2): 153-162.

Halim TALAY

Üstün, Çağatay-Özçiftçi, Seçil (2020). “COVID-19 Pandemisinin Sosyal Yaşam ve Etik Düzlem Üzerine Etkileri: Bir Değerlendirme Çalışması”. *Anadolu Kliniği Tıp Bilimleri Dergisi*, 25: 142-153.

Yenen, O. Şadi-Doğanay, Mehmet (2008). “Biyoterörizm”. *ANKEM Dergisi*, 22 (2): 95-116.

Yüksel, Oğuzhan-Erdem, Ramazan (2016). “Biyoterörizm ve Sağlık”. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 19 (2): 203-222.

Zafer, Hamide (1999). *Sosyolojik Boyutuyla Terörizm*. İstanbul: Beta Yayınları.

Bir “Örnek Okur” Tahlili Olarak Oğuz Atay’ın “Beyaz Mantolu Adam” Hikâyesi Ferhat YÖNER*

Öz

Umberto Eco’nun sistemleştirip literatüre kazandırdığı önemli kavramlardan birisi de “örnek okur” kavramıdır. Örnek okur, Eco’nun orman eğretilmesi üzerinden özdeşim kurduğu literatürden haberdar olup aynı zamanda entelektüel sermayeye haiz bir okuyucu tipidir. Eco’ya göre metnin amacı da örnek okuru ortaya çıkarmaktır. Modern Türk edebiyatının öncü yazarlarından Oğuz Atay ise gerek kullandığı avangart biçim denemeleri gerek metinlerarası düzlemde gönderme yaptığı eserlerle okuyucusundan entelektüel sermaye bekleyen bir yazardır. Yazarın kaleme almış olduğu “*Beyaz Mantolu Adam*” hikâyesi alt metninde eleştiriler ve önermeler geliştiren bir metindir. Atay’ın bu hikâyesinde toplumla bağdaşmayan kişinin yaşadıkları çarpıcı bir dille anlatılır. Atay metinlerarası düzlemde ancak örnek okurun anlamlandırabileceği şekilde metnini çok katmanlı bir zeminde inşa eder. Oğuz Atay metinlerinde Umberto Eco’nun sistemleştirdiği biçimde “örnek okur”u talep eden yazarlardandır. Çalışmamızda Atay’ın, *Beyaz Mantolu Adam* hikâyesinin, Umberto Eco’nun geliştirmiş olduğu “örnek okur” perspektifinden tahlilinin yapılarak anlamlandırılmasının mümkün olduğu sonucuna vardık.

Anahtar Kelimeler: Örnek Okur, *Beyaz Mantolu Adam*, Oğuz Atay, metin.

As an Analysis of “Model Reader” “Beyaz Mantolu Adam” Story Written by Oğuz Atay

Abstract

One of the essential concepts that Umberto Eco systematized and brought to the literature is the concept of "Model Reader". Model Reader is a type of reader who is aware of the literature that Eco identifies through forest metaphor and at the same time has intellectual capital. According to Eco, the purpose of the text is to reveal the Model Reader. Oğuz Atay, one of the pioneering writers of modern Turkish literature, is a writer who expects intellectual capital from his readers with both his avant-garde style essays and the works he refers to at the intertextual level. The story “*Beyaz Mantolu Adam*”, written by the author, is a text that develops criticisms and propositions in its subtext. In our study, we concluded that it is possible to interpret *Beyaz Mantolu Adam* by Atay from the perspective of “Model Reader” developed by Umberto Eco. In this story of Atay, the person's experiences incompatible with society are told in a striking language. Atay constructs his text on a multi-layered basis in the intertextual plane so that only the model reader can make sense of it. Thus Oğuz Atay is one of the authors who demanded "model reader" in his texts as systematized by Umberto Eco.

Keywords: Model Reader, *Beyaz Mantolu Adam*, Oğuz Atay, text.

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Ankara / Türkiye, e-mail: ferhatyoner@hotmail.com

ORCID : <https://orcid.org/0000-0003-0281-6815>.

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz / To cite this article (APA):

Yöner, Ferhat (2021). “Bir ‘Örnek Okur’ Tahlili Olarak Oğuz Atay’ın ‘Beyaz Mantolu Adam’ Hikâyesi”. *Küllüye*, 2 (1): 59-72. DOI: 10.48139/aybukulluye.870309.

Makale Bilgisi / Article Information

Geliş / Received	Kabul / Accepted	Türü / Type	Sayfa / Page
28 Ocak 2021	30 Mart 2021	Araştırma Makalesi	59-72
28 January 2021	30 March 2021	Research Article	

Extended Abstract

One of the important concepts that Umberto Eco brought to the literature in his work named “Six Walks in the Fictional Woods” is the concept of "Model Reader". The model reader is a competent reader who is aware of many works in the narrative tradition from past to present. Thus, this reader is a reader who capable of penetrating the narrative and at the same time making strong connections in the intertextual plane.

According to Eco, the purpose of the text is to reveal its own model reader. The model reader is the reader who takes place in cooperation. By establishing a similarity between the forest expression and the narrative, Eco discusses the narrative in the context of reader-writer-text through the forest metaphor. The forest expression is an analogy of the narrative tradition from the past to the present. Hence the narrative corresponds to the literature. According to the author, the model reader will become a true model reader when the model writer is discovered and they understand their requests from them. Model reader is a reader that can make sense of the writer's references in the text.

One of the essential concepts that Umberto Eco brought to the literature in his work named “Six Walks in the Fictional Woods” is the concept of “Model Reader”. The model reader is a competent reader who is aware of many works in the narrative tradition from past to present. Thus, this reader is a reader who capable of penetrating the narrative and at the same time making strong connections in the intertextual plane.

According to Eco, the purpose of the text is to reveal its model reader. The model reader is the reader who takes place in cooperation. By establishing a similarity between the forest expression and the narrative, Eco discusses the narrative in reader-writer-text through the forest metaphor. The forest expression is an analogy of the narrative tradition from the past to the present. Hence the narrative corresponds to the literature. According to the author, the model reader will become a proper model reader when the model writer is discovered, and they understand their requests from them. A model reader is a reader that can make sense of the writer's references in the text.

Oğuz Atay, one of the leading writers of modern Turkish literature, also wrote texts demanding his “model reader”. Atay demanded qualified readers with an intellectual background, both with his works in the intertextual plane and how he handled themes. The Man in the White Coat, which is included in the storybook named Waiting for Fear by the author, is among the author's texts on the path of forming his model reader.

The Man in the White Coat is a hero that isolated and alienated from society. We cannot see his consciousness in the story. The white coat that the hero wears appears as a metaphor that separates him from the community he lives in. The Man

in the White Coat does not communicate with the society in which he lived. The story follows the reactions of the people around the hero towards the hero. The story proceeds through the responses of the people around the hero to him. The author builds his text on these reactions.

The story includes loneliness, the tragedy of the individual, social criticism and modernism. Thus, the Man in the White Coat also becomes a prototype of the alien-human being crushed under the clamp of modernity. The writer's text editing and the way of handling the subjects he deals with are aimed at his model reader. The author constructs his story in an intertextual way to create his model reader. The connection and references established among Akakiy Akakiyevich, the protagonist of Gogol's Overcoat, the Archetype of Jesus Christ and his hero, The Man in the White Coat, are related to the story's demand for its model reader.

Oğuz Atay builds his model reader with the story of The Man in the White Coat. The essential characteristics of this reader are “being aware of the narrative tradition”, “being able to make strong connections in the intertextual plane”, “being able to make inferences based on the relationship between individual and society”, “knowing the basic elements of the postmodernist narrative”, “being able to present a critical view towards modernism” and “can develop human-life centred new perspectives”. He approaches the text at the distance of this knowledge, and awareness results in a superficial reading.

As a result, Oğuz Atay is among the authors who demanded his model reader, which Umberto Eco has systematized and brought to the literature. Atay creates his model reader in the text with his in-text references, links, and how his subject is processed. One of the most critical expectations of Atay for his readers is their intellectual knowledge. Atay demands readers who are aware of the narrative tradition and have the necessary competence in interpreting the literary text. Otherwise, an approach to Atay's story will result in a superficial reading. The Man in the White Coat, which is the basis of our work, is one of the author's stories to reveal his own “model reader”. Atay constructs his fiction and message in a way that only the model reader can make sense. This situation is related to the fact that Oğuz Atay is one of the writers who demanded their model reader.

1. Giriş

Umberto Eco'nun anlatı ve yazma edimine önemli önermeler sunan eseri *Anlatı Ormanlarında Altı Gezinti* “örnek okur” ve “örnek anlatıcı” bağlamında süregelen yazılı anlatı geleneğine eleştirel bir bakış sunmaktadır. Eco'nun literatüre kazandırmış olduğu *örnek okur* kavramı, muhtelif yönlerden anlatı geleneğine hâkim olup aynı zamanda metne nüfuz edebilme kabiliyetine de sahip son derece yetkin bir okur tipini ifade eder. Eco, orman ifadesi ile anlatı arasında özdeşim kurarak orman metaforu üzerinden anlatıyı okur-yazar-metin bağlamında ele alır. Akabinde sık sık çeşitli ormanlardan -anlatı- geleneğinden örneklerle ele aldığı

kavramları açıklığa kavuşturur. Orman bütün bir literatürün ve geçmişten günümüze gelen anlatılarını bir eğretilmesidir (Eco 1995: 12). Eco, *anlatı ormanında* özellikle iz bırakmış eserlere yoğunlaşarak bunların literatüre katkılarından hareketle yeni bakış açıları geliştirir.

“Eco daha önceki yapıtlarında ortaya koyduğu *Ampirik Okur*, *Örtük Okur* ve *Örnek Okur* ayrımlarına dayanarak, (...) büyük bir ustalıklarla, metnin amacının *Örnek Okur*’u üretmek olduğunu ima edecek şekilde yorumlar; *Örnek Okur*, metni, bir bakıma okunması tasarlanan -bu tasarı, çoğul yorumlara elverecek şekilde okunma olasılığını içerebilir- biçimde okuyan okurdur” (Eco 2017: 18).

Dolayısıyla metnin amacı kendi örnek okurunu ortaya çıkarmaktır.

Anlatı geleneğinde kırılmalara yol açan deneysel birçok anlatı kaleme almış olan James Joyce, Faulkner, Proust, Virginia Woolf ve yine Türk edebiyatında Yusuf Atılgan, Oğuz Atay, Orhan Pamuk gibi yazarlar ortaya koydukları eserler ile hem kendi örnek okuruna hitap etmiş hem de kendi örnek okurunu oluşturmak adına anlatı geleneğinden haberdar ve son derece yetkin okuyucu -örnek okur- talep eden metinler kaleme almışlardır. Bu yazarlar arasındaki müşterek unsur, kullandıkları öncü roman tekniklerinin yanı sıra aynı zamanda okuyucularından entelektüel bilgi birikimi talep etmeleri ve anlatı geleneğinin bilincine sahip yetkin bir okuyucu zümresine yönelik metinler kaleme almalarıdır. Zira yetkin olmayan ve anlatı geleneğinden bihaber okuyucu için bu yazarların metinleri anlamlandırılmayacaktır. *Don Kişot*’un öncülük ettiği modernist anlatı geleneğinde artık okuyucusu ile iletişim kuran ve göndermeler mozaikinden oluşan çok katmanlı metinler yer alır. Metinlerde yer alan parodi, pastij, ironi, üstkurmaca, bilinçakışı gibi yetkin yazarlarca kullanılan ve modernist romanın başat teknikleri haline gelen anlatı unsurları yine aynı şekilde yetkin bir okuyucuya -örnek okuyucu- yöneliktir.

Modern Türk edebiyatında *Tutunamayanlar* romanı ile bir dönüm noktası oluşturan Oğuz Atay da nitelikli okur bekleyen yazarlar arasında yer alır. Atay modern romanın başat tekniklerini kullanmasının yanı sıra anlatı geleneğindeki metinlere göndermeler yaparak metinlerarası düzlemde okunabilecek eserler kaleme alır. Bu durum kuşkusuz Atay’ın kendi örnek okurunu talep eden metinler vermesiyle sıkı sıkıya bağlıdır.

Atay örnek okur oluşturma yönüyle birçok kez okuyucusunu arayan yazar hüviyetindedir. Onun *Demiryolu hikâyecileri – bir rüya* hikâyesinin sonunda yer alan “*Ben buradayım sevgili okuyucum, sen neredesin acaba?*” (Atay 2018: 196) ifadesi adeta yaşarken okuyucusunu bulamamış bir sanatkârın bilincinin dışavurumudur.

2. Tutunamayan Bir Yabancı: “Beyaz Mantolu Adam”

Oğuz Atay, romanlarının yanı sıra *Korkuyu Beklerken* adlı hikâye kitabında yer alan sekiz öyküsüyle de literatürde yer almıştır. Atay, romanlarında işlediği yalnızlık, yabancılaşma, aydın eleştirisi, modernite açmazı gibi izlekleri hikâyelerinde de işler. Atay’ın *Korkuyu Beklerken* adlı kitabında yer alan ilk hikâyesi olan *Beyaz Mantolu Adam* ele aldığı yabancılaşma, herkesleşme ve modernite eleştirisiyle adeta *Tutunamayanlar* ve *Tehlikeli Oyunlar* adlı romanlarında işlediği izleklerin hikâyeye damıtılmış bir iz düşümüne yer verir. Ancak örnek okur tarafından bütünlüklü bir şekilde anlamlandırılabilir bu hikâye Atay’ın modernizme ve herkesleşen insanlara bir başka deyişle kalabalıklara bakış açısını ifade eder.

“Kalabalık bir topluluk içindeydi. Başarısızdı. Parası yoktu. Dileniyordu.” (Atay 2018: 11) diye başlar *Beyaz Mantolu Adam* hikâyesi, henüz hikâyenin başında Atay kahramanının öne çıkan vasıflarını sıralar. Eco metnin girişinde yer alan ifade için anlatıcının, kendi örnek okuyucusunu seçtiğini şöyle ifade eder:

“Bir metin “Bir varmış bir yokmuş” ile başlıyorsa kendi örnek okurunu hemen seçtiğine dair bir işaret göndermiş olur: Bu okur ya bir çocuk olmalıdır ya da sağduyunun ötesine giden bir öyküyü kabul etmeye hazır birisi” (Eco 1995: 15).

Atay da henüz hikâyenin başında kalabalıklar içerisinde yalnız kalmış, yabancılaşmış, toplumla yaşayan fakat aynı zamanda toplumdaki izole olan bir kahraman görüntüsü çizer. Bu nedenle okuyucusunu ilerde karşılaşacağı metnin temel dinamiklerine hazırlar. Söz konusu hikâye yazarın kendi seçmiş olduğu okur tipine yöneliktir. Bu okur birey ve toplum ilişkisinin temel unsurlarının farkındalığına sahiptir. Dolayısıyla hikâyenin başında çizmiş olduğu kahraman portresiyle kendi örnek okurunu seçerek hikâyesinin temel yapıtaşlarına dikkat çeker.

Modernitenin getirdiği açmazlardan birisi de standartlaşmış bir yaşam etrafında ortaya çıkan “herkesleşme” olgusudur. İnsan kendisine biçilen hayatı ve girmesi beklenen davranış kalıpları etrafında hareket etmek durumundadır. Aksi takdirde öteki durumuna düşecek olan insan içinde bulunduğu toplumun müşterek tavır ve davranışları ile hareket eder. Davranış kalıbını sorgulamaya ihtiyaç duymadan herkes gibi davranır. Gasset, *İnsan ve “Herkes”* adlı eserinde bu duruma yönelik topluluk ruhu diye bir şeyin olmadığını ve modern toplumun koskoca bir ruhsuzluktan ileri geldiğini savunur (1999: 29). Alışveriş merkezleri, lunaparklar ve kitlelerin bir araya geldiği birçok ortamda olaylar karşısında verilen tepkilerden mekanikleşmiş bir durum görüntüsü ortaya çıkar. Tek tiplenen insan kendisine biçilen davranış kalıbını sorgusuz kabul eder. Bu durum ise kitle zihniyetini ortaya çıkarır. Modern hayat ferdiyetçi yaklaşım yerine kitlelerin davranışlarını esas alan bir yaşantıyı meydana getirir. Çizginin dışına çıkan birey ise ötekileştirilme

tehlikesi ile karşı karşıya kaldığı için çoğu zaman herkesleşmeye başlar. Ortak kabulleri benimseyerek içinde yaşadığı topluma uyum sağlar. Benliğe dalma durumu ve çevresi içinde kaybolan insan Gasset tarafından şu şekilde ifade bulur:

“Demek ki insanlık tarihi boyunca dönemsel olarak ve giderek daha karmaşık ve yoğun biçimlerde yinelenen üç ayrı aşama görülür: 1. İnsan kendini yitmiş çevresindeki şeylere gömülüp batmış gibi duyar; ötekileşme’dir bu. 2. İnsan güçlü bir çabayla kendi iç dünyasına çekilerek çevresindeki şeyler ve onlara egemen olma olasılığı üstüne fikirler oluşturur; bu benliğine dalmadır. Romalıların düşünsel yaşam dedikleri, Yunanlılar’ın theoretikós biosu, theoria sı. 3. İnsan yeniden dünyada belirerek önceden tasarlanmış bir plana göre harekete geçer; bu da eylem, aktif yaşam, praxis’tir” (1999: 42-43).

Gasset’in belirttiği aşamalardan yitmiş çevre ve benliğe dalma durumu Beyaz Mantolu Adam hikâyesinde tezahür eder. Nitekim, Beyaz Mantolu Adam hikâyesi içinde bulunduğu topluma yabancılaşan ve bu yabancılaşma etrafında “ötekileştirilmeye” maruz kalan bireyin trajedisidir. Merkezde yer alan kahramanın etrafında gelişen olaylar üzerinden anlatının okuyucuya yönelik mesajı geliştirilir.

Beyaz Mantolu Adam toplumun içinde bulunmakla beraber toplumla herhangi bir iletişim kurmayan kalabalıklardan izole bir kahraman tipi çizer. Kahramanın bilincini hikâye boyunca göremeyiz. Hikâye, Beyaz Mantolu Adam’a gösterilen tepkiler üzerinden ilerler. Beyaz Mantolu Adam da tutunamamıştır, yalnızdır ve içinde yaşadığı toplumun dilini bilmemesi onu herkese yabancılaştırır. Atay kahramanın toplum içindeki konumunu ve başarısızlığını şöyle anlatır: *“Hiçbir hüner göstermediği için ya da acındırıcı bir garipliği olmadığı için ya da kendisini çevreden ayırıp başarısızlığına üzülecek kadar düşünmediği için dilenirken de başarısızdı” (Atay 2018: 11).* Hikâye boyunca ötekileşen ve yabancılaşan kahraman hakkında toplumun yargıları bitip tükenmez. Beyaz Mantolu Adam hakkında ilk yargıyı onun yanına gelen şişman adam verir: *“Sağlam adamsın; utanmıyor musun dilenmeye?” (Atay 2018: 13).* Şişman adam, kahramanın fiziksel durumunu gerekçe göstererek onu sağlıklı olduğu halde çalışmaması sebebiyle suçlar. Atay, bu ilk yargılamayla toplumun bireye yönelik anlık alınan peşin yargılarını vurgular.

Beyaz Mantolu Adam toplumun içinde yaşayan fakat topluma yabancılaşması ve farklı görünümü ile hemen bir çocuğun fark edeceği türden çizginin dışındadır. *“(…) bir kadının kucağındaki çocuk bu kılıksız adama bakarak ağlamağa başlayınca parayı beklemeden yürüdü; hemen karşı kaldırırma geçti” (Atay 2018: 13).* Çocuğun ağlaması Beyaz Mantolu Adam’ın sıra dışı görünümünü ifade etmek adına önemli bir gösterge olarak hikâyede yer alır. Aynı zamanda ağlama durumu çocuğun daha önce gördüğü insanlardan farklı biriyle karşılaştığına yönelik bir anlam alanı oluşturur.

Yer yer kahraman hikâye içerisinde kendi dış görünüşüne bakar. Fiziki portre olarak düşkün bir insan görüntüsü çizer. Başarısızdır, tutunamamıştır ve her şeye yabancılaşır. İçinde yaşadığı toplumun dilini, yaşayışını anlamlandıramaz. Dolayısıyla Beyaz Mantolu Adam aynı zamanda modernitenin kısılcı altında ezilmiş yabancılaşmış insanın da bir prototipi haline gelir. Yıldız Ecevit bu durumu şöyle ifade eder:

“*Beyaz Mantolu Adam*’da yabancılaşmayı, bireyin toplumdaki kopuşu bağlamında ele alan Atay, bu öyküsünde insanın kendisine ve bir parçası olduğu doğaya yabancılaşmasını ön plana alır. Öykü kişisi her şeyi kitaplardan öğrenen, sonraki yıllarda ise elektronik bilgi ağının bir dönüşüne dönüşecek olan 20. yüzyıl insanının prototipidir” (2014: 487).

Merkezde yer alan kahraman karşılaştığı olaylarda hep toplumdaki kopuk bir tavır içindedir. Atay da hikâyeyi bu kopukluk bağlamında kahramana olan tepkiler üzerinden işler. Kahraman sadece tepkileriyle değil aynı zamanda dış görünümü ile de toplumdaki kopuk bir durumdadır.

“*Yorgun ve terli iki hamalın ortasında duran oymalı, yaldızlı büyük bir boy aynasında kendini seyretti: Ceketini yoktu, gömleği parça parçaydı. Sonra aynayı götürdüler; yırtık pantolonunu ve çorapsız ayaklarına geçirmiş olduğu lastikleri seyredemedi*” (2018: 14).

Kahramanı niteleyen en önemli özelliği hikâyede metaforik bir anlam kazanan “beyaz manto” sudur. Kahraman yürürken beyaz manto yüzüne çarpar ve dikkatini çeker. Kahraman cebindeki bütün parasını çıkarıp esnafa uzatır ve etraftaki insanların şaşkın bakışları arasında mantoyu giyen kahraman yürümeye devam eder. Kahramana *beyaz mantolunun* esnaf tarafından giydirilmesiyle beraber hikâyede toplum içinde daha belirgin bir şekilde yabancılaşan ve ötekileşen kahramanı bekleyen olaylar etrafında ilerler. “*Beyaz Mantolu Adam*’ öyküsü ve onun grotesk ana figürü, daha çok ‘birey-insanın topluma yabancılaşmasını alegorize eder: Bu öykünün, çoğul anlamlara çağrı çıkaran bir yapısı yoktur; imlediği başlıca anlam budur. Atay, iki romanının da ana motiflerinden biri olan ‘yabancılaşma’yı, bu öyküsünde tek başına imge düzlemine taşır” (Ecevit 2014: 477). Hikâyenin odağında yer alan yabancılaşma olgusu hikâyede özne konumuna yükselir. Metinlerarası düzlemde de *Gogol*’ün *Palto* adlı eseriyle bağlantı kurulur. *Gogol* da meşhur *Palto* adlı hikâyesinde toplumsal eleştiri ve yabancılaşma olgusu etrafında *Palto*’ya simgesel metaforik anlamlar yükler. “*Öznenin aradığı nesne olarak tez pozisyonunda olan Palto, anti tez olarak nesnenin aradığı özne olarak Beyaz Mantolu Adam’ı karşımıza çıkarır*” (Dilber 2018: 186). Atay’ın birçok eserinde ortaya çıkan metinlerarasılık *Beyaz Mantolu Adam* da *Gogol* ile kurulan bağlantı etrafında şekillenir. Ancak örnek okur tarafından anlamlandırılacak olan bu durum Atay’ın talep ettiği okuyucu ile ilgili ipuçları verir.

Yazarın, Beyaz Mantolu Adam hikâyesi özelinde inşa etmek istediği örnek okur tipinin temel özellikleri altı başlıkta incelenebilir:

1. Anlatı geleneğinden haberdar okur

Yazarın daha önceki eserlerinde de olduğu gibi hikâye özelinde yer yer Gogol'ün *Palto* adlı öyküsüne yaptığı göndermeler. Akabinde Hz. İsa ile kahraman arasında kurulan bağlantılar.

2. Metinlerarası düzlemde güçlü bağlantılar kurabilen okur

İsa arketipi ile Beyaz Mantolu Adam'ın benzetilmesi ve Gogol'ün *Palto* hikâyesinin kahramanı Akakiy Akakiyeviç ile hikâye kahramanının müşterek özellikleri olması.

3. Birey-toplum ilişkisinden hareketle çıkarımlar yapabilen okur

Hikâyenin merkezindeki kahramanın topluma yönelik yabancılaşmış duruşu ve iletişimsiz görüntüsü.

4. Postmodernist anlatının temel unsurlarının bilgisine sahip okur

Postmodern anlatının ironik yapısı ve oyun kavramının bilincinde olabilmek.

5. Modernizme yönelik eleştirel bir bakış sunabilen okur

Hikâyenin merkezinde geliştirilen modernizm eleştirisinin ayıklığında olmak.

6. İnsan-hayat merkezli yeni bakış açıları geliştirebilen okur

Kahramanın hikâye boyunca karşı karşıya kaldığı toplum ile ilişkisinin analizini yapabilmek.

3. Modernite Eleştirisi ve “Herkesleşme”ye Başkaldırı Olarak: Kahraman

Umberto Eco'nun ele aldığı okurun niyeti ve metnin niyeti, anlatıyı anlamlandırma sürecinde önemli bir yer teşkil eder. Anlatı henüz giriş cümlesinden itibaren talep ettiği okuru ifade eder. Dolayısıyla okur karşılaşacağı anlatıya yönelik bir çıkarımda bulunur.

Çalışmamızın konusunu oluşturan *Beyaz Mantolu Adam* hikâyesi ise henüz giriş cümlesinde kahramanın toplumun dışı görünümüyle, okuyucusunun ilerde karşılaşacağı müstakbel izleklerden ve ifadelerden haber verir. “*Beyaz Mantolu Adam*’ öyküsü de ticarethaneye çevrilmiş bir cami avlusu tasviriyle başlar. Protagonist -tıpkı İsa'nunki gibi- suçlamalara, sövgülere, eziyetlere, istismarlarla maruz kalır ve nihayetinde ölüme gönderilir” (Kaplan 2019: 97). Hikâyenin girişinde bulunan mekân kahramanın tasviri, etrafıyla iletişimi, hikâyenin akıbetine yönelik önemli ipuçları verir. Yazar metnin niyetini salt görünenden ziyade söz oyunları, göndermeler ve metaforlarla etrafında şekillendirir. Atay'ın hikâyesinin kurgusu kendi örnek okuruna yönelik olacak şekilde inşa edilir. Söz konusu okur modernizm eleştirisini anlamlandırabilecek yetkinlikte bir okur tipidir.

“Sorun şu ki, insan ‘okurun niyeti’ nin ne anlama geldiğini belki bilse bile, “metnin niyeti” nin ne anlama geldiğini soyut olarak tanımlamak daha güç görünmektedir. Metnin niyeti metnin yüzeyince sergilenmez. Ya da sergileniyorsa, bu çalıntı mektup anlamında bir sergilemedir. İnsanın onu

‘görmeye’ karar vermesi gerekir. Dolayısıyla, metnin niyetinden ancak okurun bir tahmininin sonucu olarak söz edilebilir. Okurun girişimi, temel olarak, metnin niyeti hakkında bir tahminde bulunmaktan ibarettir” (Eco 2017: 72).

Modernitenin en büyük açmazlardan biri bireyin kendine yönelik varoluşsal sorgulamaları ve benliğine yönelik -çoğu zaman- sonuçlandıramadığı çıkarımlarıdır. Bu arayışlar insana dair ve evrendeki konumuna yönelik bir cevap bulmaktan ziyade durumu daha da karmaşıklaştıran bir hal almıştır. Kalabalıklar içinde yaşayan insan uygarlığın bir parçası olmasına rağmen aynı zamanda uygarlığın zoraki huzursuzluğuna da benliğinde taşır. Ortega Gasset, insanın doğası gereği toplumsallaşamayan bir varlık olduğunu vurgular. (1999: 250). Birey tarih boyunca zaman zaman içinde bulunduğu toplumdan uzaklaşarak benliğine yönelmeyi arzulamıştır. İçinde bulunulan toplumdan ve hayattan ayrılma uzaklaşma hali kendini tekrarlayan bir olgu olarak karşımıza çıkar. Söz konusu durum marjinalleşmeyi ve yabancılaşmayı da beraberinde getirir.

Yabancılaşmanın Oğuz Atay’ın hemen her eserinde ortaya çıktığını vurgulayan İbrahim Tüzer’e göre ise yabancılaşma olgusu yaygın kabulün tersine kahramanın kendisine yönelik tutunamaması olarak ortaya çıkmaz. Bunun yerine kendi eksikliklerini bilen ve özeleştirme yapmaya muktedir olan kahramanın toplumsallaşamama sorunu olarak ortaya çıkar (2020: 83). Modernitenin kıskacı altında yer alan insan, nihayet bu bunalım altında kendini izole etmek isteyecek veyahut fildişi kulesine çekilmeyi arzu edecektir. *“Modernitenin fark, dışlama ve marjinalleştirme ürettiği unutulmamalıdır. Özgürleşme imkânına dayalı modern kurumlar, aynı zamanda kendini-gerçekleştirme mekanizmalarından ziyade benliğin bastırılmasıyla ilgili mekanizmalar yaratırlar”* (Giddens 2019: 17). Toplumun ortak kabulleri ve modernizmin getirdiği kurallar birçok yönden kişinin benliğini geri plana atarak mevcut düzene -zoraki- uyumunu gerektirir.

Hikâyede yer alan Beyaz Mantolu Adam ’ın mantoyu bizzat kendi giymemesi ve satıcı tarafından ona giydirilmesi bir başka deyişle yakıştırılması son derece manidardır. Bir metafor olarak beyaz manto toplumun o kişiye bir tür yakıştırmasıdır. Beyaz manto kahramanın ilgisini çeker ve mantonun karşısına geçer. Buna karşılık satıcı alaycı bir şekilde *‘Ne o? Satın mı alacaksın?’* (Atay 2018: 14-15). Diyerek karşılık verir. Bunun üzerine satıcı mantoyu kahramana bizzat giydirir. Akabinde *“Manto vücuduna yapıştı”* (Atay 2018: 15) diye ekler anlatıcı. Kahramana biçilen bir kıyafet vardır ve artık yabancı olduğu toplum tarafından ona yakıştırılmış ve giydirilmiştir. Beyaz Manto bu yönüyle toplumun kişiye yönelik yakıştırımları, kabulleri, kuralları ve ön kabullerini de ifade eden metaforik bir anlam alanını oluşturur.

Kahramanın beyaz mantosu onu yabancılaştığı topluma yakınlaştırmaktan ziyade izole olmuş marjinal tarafını da açıklığa kavuşturur. Toplum tarafından

giydirilen beyaz manto aynı toplum tarafından şaşkınlıkla ve hayretle karşılanacaktır. “*Beyaz mantosuyla kalabalığa karıştı. (...) Mantosunu seyretmek için eğilince, henüz şaşkınlığı geçmemiş ve onu nasıl karşılamak gerektiğini bilemeyen topluluğu gördü suyun içinde*” (Atay 2018: 15). Çizginin dışında yer alan kahraman için anlatıda kullanılan “onu nasıl karşılamak gerektiğini bilemeyen topluluk” ifadesi tek tipleşmiş toplum normlarındaki kişilerin yabancılaşmış bireye bakış açısının dışavurumudur. Atay bu topluluğun niteliklerine yönelik işsiz güçsüz takımından olduğunu ifade eder. (Atay 2018: 17). Çizginin dışına çıkan ve başkaldıran kahramanın metaforik anlam taşıyan mantosu toplum tarafından kabul görmeyecektir. Nitekim bu durum genel kabullerin olduğu ve yalıtılmış bireyin şekil yönünden uyumsuzluğu sebebiyle toplum tarafından ağır tepkiyle karşılanacaktır. “*Bu kılıkta bulunamazsın burada.*’ *Mantosunu çıkarın!*’ diye bağırdı ön sıradan biri vücudu kumlarla sıvanmış gibi kıllı bir karaltı. *‘Belki de içinde bir şey yoktur,’ dedi mahzun görünümlü bir genç yanındakine. ‘Ben buna benzer bir şey okumuştum bir yerde’*” (Atay 2018: 25). ‘Belki de içinde bir şey yoktur’ sözleri Beyazıd-ı Bestami’nin “*Cübbemin içindeki Allah’tan başkası değildir*” (Atay 2018: 23) sözlerini hatırlatmaktadır. Bu ifade Atay’ın talep ettiği örnek okurun, metinlerarası düzlemde bağlantılar kurabilmeye muktedir bir okuyucu olduğunu ifade etmesi yönünden önemlidir. *Örnek okur ancak örnek yazarı keşfettiğinde ve O’nun kendisinden istediklerini anladığında (ya da yalnızca anlamaya başladığında), tam anlamıyla örnek okur haline gelecektir* (1995: 34). Dolayısıyla yazar kurgusunu kendinden önceki metinlere göndermeler yaparak inşa eder ve umduğu yetkin okuyucusuna yönelir.

Kalabalıklar içerisinde yalnızlaşan kahraman toplum tarafından dışlanarak ötekileştirilir. Kahramana yönelik “yabancı”, “esrarkeş”, “sapık”, “cüzzamlı”, “deli”, “manyak” gibi ötekileştirici sıfatlarda ve yakıştırmalarda bulunulur. Beyaz Mantolu Adam içerisinde bulunduğu yaşama ters davranışlar sergilemesi ve uyumsuz görünümü ile aykırı bir şekilde hareket eder. Çizginin dışına çıkan ve başkaldıran kahraman için toplumun görüşü alaycı ve nefret dolu bir hal alır:

“Parktan çıkarken peşine takıldılar. Önce çocuklar. Durağa oldukça kalabalık geldiler. ‘Allah belâsını versin bu pis yabancıların’ dedi birisi; gömleğini pantolonunu üstüne çıkarmış, bütün yüzü bıyık içinde kara bir adam. ‘Bedava yaşıyorlar bu ülkede.’ (...) ‘Paramızın değeri de bu yüzden düşüyor abi’ (...) ‘Ne bakıyorsun?’ dedi, pencereden uzanan kafa. (...) Hepsisi de esrarkeş bunların. Ezersin başına belâ. Şoförle bıyıklı birer sigara yaktılar. ‘Adama bak’ dedi bir kadın kocasına. Baktılar. ‘Çocuklar kağıttan kuyruk takmışlar arkasına.’ Güldüler. (...) ‘Ayakları sargı içinde.’ ‘Cüzzamlı olmasın’ (,,) ‘Sakin tımarhaneden kaçmış olmasın.’ ‘Deli bu, mantonun üstüne taktığı kemere bakın’ ‘Manto mu?’ ‘Kadın mı?’ ‘Ne kadını? Kafadan manyak’ ‘Polis çağırın’” (Atay 2018: 23).

Türlü sıfatlar ve yakıştırmalarla ötekileştirilen, yabancılaştırılan Beyaz Mantolu Adam’a küfür ve hakaretler edilir. Toplumun içinden olmayan bireye karşı tutumu onun kim olduğunu anlamaya çalışan kalabalıkla karşılaştığı sahnede, birkaç dilden yabancı küfürle kahraman yoklanır. Fakat kahraman bu sözlere de karşılık vermez. Kahraman anlatı boyunca yer yer kendini ayna, su birikintisi ve vitrinde seyreder. Toplumun ona yaptığı yakıştırmalardan sonra kendisine bakar. *“Yüksek binaların koruduğu dar bir sokakta bir vitrinin önünde durdu. Kendini seyretti”* (Atay 2018: 17). Marjinal bir şekilde yoluna devam eden kahraman daha sonra bindiği otobüste yalnızca kendisinin anladığı ve kimsenin bilmediği bir müzik dinler. Bu durum kahramanın ferdi duruşunu pekiştirirken içinde bulunduğu toplumla arasındaki çizgileri sembolize eder. Toplum tarafından ötekileştirilen kahraman onun sesini duymayan toplum tarafından deli olarak sıfatlandırılır.

Hikâyede kahramanın bir süreliğine de olsa toplum tarafından horlanmadan kabul gördüğü bir kısım yer alır. Hikâye boyunca kahramanın kendisine bulabildiği tek konfor alanı trende kendisine benzeyen toplulukla yaptığı kısa yolculuğudur. Atay burada yabancılaşmış kimseleri bir araya toplar ve Beyaz Mantolu Adam’a kısıtlı bir konfor alanı oluşturur.

Hikâyenin bu sahnesinde Atay, ironik bir şekilde *“Derli toplu insanlar, dinlenmek için başka yerlere gittiklerinden kimseye garip görünmedi kılığı, kimsenin gözüne çarpmadı”* (Atay 2018: 22-23) diyerek onu dışlayan sınıfın görüntüsünü anlatır. Bir kaçış metaforu olarak tren, toplumdan ve kalabalıklardan kaçışı ifade eden bir anlam kazanır. Atay’ın *Tutunamayanlar* romanında yer alan kahramanlarından Turgut Özben de benzer bir biçimde trene binerek uzaklaşmıştı. Yazar, anlatı geleneğinden haberdar okur tipini bu bölümde de vurgular. Benzer bir biçimde toplum tarafından horlanan Beyaz Mantolu Adam da trenle içinde bulunduğu ortamdaki uzaklaşır.

Kahramanın belki de dışlanmadığı ve yabancılaştırılmadığı tek sahne trende yolculuk ettiği bölümdedir. Orada çeşitli yönlerden kendilerine benzeyen insanlarla beraber sigara içerek yolculuk eder. Bu insanlar onu dışlamaktan ziyade ikramda bulunurlar ve bir anlığına olsun kahraman kabul gördüğü bir topluluk içerisinde yer alır. *“Trende, sarı tahtaların üstünde, kendisi gibi kirli, kendisi gibi yorgun, kendisi gibi çevreye ilgisiz insanlarla birlikte yolculuk etti. Yasak levhasına rağmen onlarla birlikte, onların ikram ettiği sigarayı içti. Pencereden denizin görüldüğü bir istasyonda da trenden indi”* (2018: 24). Kahramanın yolculuktaki konfor alanı idealize edilir. Bu sahnede öne çıkan detay ise yazarın yaptığı “kendisi gibi” vurgusudur. Yazar “kendisi gibi” diyerek yabancılaşan ötekileşen kişileri bir arada ifade eder. Ötekileşmiş kimsenin konfor alanının yine ancak kendisi gibi “ötekileştirilmiş kimselerin” yanında olacağını ifade eder.

Hemen ardından gelen sahnede kadın mantosu giymesi sebebiyle “sapık” olarak nitelendirilir. Diğer yandan onu horlamayan, dışlamayan ve ötekileştirmeyen

bir başka kahraman yine fiziksel özelliğiyle nitelenen uzun bıyıklı gençtir. Uzun bıyıklı genç toplumun onu dışlamasına ve ötekileştirmesine engel olmak istese de bunu kısmen başarır. Beyaz Mantolu Adam'ın denize ilerlemesine de engel olamaz. “‘Halkın huzurunu ihlâl etmeğe hakkınız yok.’ Uzun bıyıklı genç onu savundu: ‘Elbiseyle oturabilir. Buna bir engel yok.’ ‘Kadın mantosu!’ ‘Sapık herif!’ diye bağırانlar oldu. ‘Dışarı!’ diyerek kolundan tutup yerdeki adamı kaldırmaya çalıştı görevli. ‘Kendi gider,’ dedi bıyıklı genç. ‘Bırakın adamın kolunu’” (Atay 2018: 25). Yazar, uzun bıyıklı genç şahsında toplumun ötekileşen ve yabancılaşan kişilerini benimseyen azınlığı sembolize eder. Bu sembolizm ancak bu durumu anlamlandırabilecek kendi örnek okuruna yöneliktir.

4. İsa Arketipi ve Beyaz Mantolu Adam

Oğuz Atay, *Beyaz Mantolu Adam* hikâyesinde, İsa arketipi ile kahramanı arasında özdeşim kurar. Muhtelif yönlerden kahramanın aldığı şekiller onu İsa'ya yaklaştırır. İsa'nın da döneminde yaşadığı toplumca anlaşılamayıp çarmıha gerilmesi ve yine modern toplumda tutunamayan kahramanın benzer şekilde ötekileştirilmesi arasında bağlantı kurar. Ancak örnek okurun anlamlandıracağı türden bir göndermedir bu durum. Kuşkucu bir yaklaşımla anlamlandırılacak bu durumu Umberto Eco, yorum bağlamında şu şekilde açıklar:

“Metni kurtarmak yani, anlam yanılmasını anlamın sonsuz olduğu bilincine dönüştürmek için okur metnin her satırının bir başka gizli anlamı gizlediğinden kuşkulmalıdır; sözcükler, söylenmeyi söylemek yerine onu gizlerler; okurun utkusu, metinlerin her şeyi söyleyebileceğini -yazarın metinlerin söylemesini istediği şey dışında- keşfetmektir; metnin anlamı olduğu öne sürülen şey sözüm ona keşfedilir keşfedilmez, onun gerçek anlam olmadığından eminizdir; gerçek anlam en ötedeki, ondan da, bir sonrakinden de ötedeki anlamdır; hylis'ler -kaybedenler- yorum sürecini ‘anladım’ diyerek bitirenlerdir” (2017: 48).

Beyaz Mantolu Adam'ın esnaf tarafından manken olarak vitrine yerleştirilmesi şekil yönünden Hz. İsa'nın çarmıha gerilmesi sahnesine benzer. Oğuz Atay'ın *Tutunamayanlar* romanında bir *tutunamayan* olan Selim Işık'la sık sık Hz. İsa arasında özdeşim kurması gibi bu hikâyede de Beyaz Mantolu Adam ile Hz. İsa yaşadıkları topluluğa tutunamamış kişilikleriyle birleşirler. Onların müşterek özelliği yaşadıkları toplum tarafından ötekileştirilip, yabancılaştırılmalarıdır.

“Kollarından tutup vitrine çıkardılar. ‘Böyle put gibi durmasın’ dedi tezgâhtar. ‘Güzel bir poz verelim ona’ Gene düşündüler. ‘Kollarını açalım’ dedi patron. ‘Vitrini doldursun’ ‘Yorulur, kollarını oynatıp durur’ Naylon iplerle tavana asmaya karar verdiler sonunda kolları. Bir kolu ileri uzattılar, bağladılar ve ipi vitrinin üstündeki bir çiviye tutturdular. Öteki kolu da duvarda boşalttıkları bir rafa yerleştirdiler” (Atay 2018: 19).

Etrafta bu durumu gözlemleyenler Beyaz Mantolu Adam’ın bu vaziyetini Hz. İsa’ya benzetirler. “*Put gibi olmuş, şuna bak, dedi. ‘Çarmıh,’ diye düzeltti öteki. Güldüler.*” (Atay 2018: 22) Aynı zamanda bir modernizm eleştirisi olarak Beyaz Mantolu Adam kalabalıklar içerisinde benliğini muhafaza etmeye çalışan bireyin yine benzemekten korktuğu toplum tarafından dışlanmasının örneğini oluşturur. Yazar gerek İsa arketipi gerek modernizm eleştirisiyle alt metinde kendi örnek okurunu ortaya çıkarır.

Onu önce dönüştürerek vitrine çıkararak esnaf ardından ona suni bir kimlik kazandırır. Onu ticari menfaatleri için kullanır. Bu durum Atay’ın ironik anlatım tutumundan şu şekilde ortaya çıkar:

“İşte büyük fedakarlıklarla Kuzey Kutbundan getirmiş bulunduğumuz Canlı İsvaç Mankeni bu sıcağa ancak hafif kumaşlarımızı giyerek katlanmaktadır. İşte koca manto onu terletmemektedir. Kumaşlarımızla bir kuş gibi havalarda uçarak sizlere en canlı ve en gerçek reklamı yapmaktadır. ‘Saran Kumaşları’ yalnız mağazamızda. Mallarımızın ve mankenlerimizin taklitlerinden sakınınız. Israrla arayınız!” (Atay 2018: 19).

Toplumun insanı metalaştırmasının ve çürümüşlüğün çarpıcı bir ifadesi olarak ortaya çıkan bölümde kahraman Canlı İsvaç Mankeni olarak sunulur. Örnek okur gözüyle anlamlandırılabilir bu sahnede yazar, toplumun insanı eşyalaştırması ve araçsallaştırmasını ifade eder. Atay için “yabancılaşmış kimseler ve ötekileştirilmişler” toplum nezdinde metalaştırmaya müsait kimseler olarak hikâyede yer alır.

5. Sonuç

Umberto Eco, *Anlatı Ormanlarında Altı Gezinti* adını vermiş olduğu eserinde yer alan *örnek okur* kavramı ile hem örnek okurun vasıflarını hem de örnek anlatıcının, okuyucusundan beklentilerini açıklar. Okur-metin-anlatıcı üçgeninde geliştirilen bu durum kuşkusuz anlatıya nüfuz etme noktasında okuyucuya eleştirel bir bakış açısı da kazandırır. Modern Türk edebiyatının önde gelen yazarlarından Oğuz Atay da okuyucusundan entelektüel birikim talep eden yazarlar arasındadır. İncelememize konu edilen *Beyaz Mantolu Adam* hikâyesinde Atay kendi örnek okurunu inşa eder. Bu okurun temel özellikleri ise “anlatı geleneğinden haberdar”, “metinlerarası düzlemde güçlü bağlantılar kurabilen”, “birey toplum ilişkisinden hareketle çıkarımlar yapabilen”, “postmodernist anlatının temel unsurlarının bilgisine sahip”, “modernizme yönelik eleştirel bakış sunabilen” ve “insan-hayat merkezli yeni bakış açıları geliştirebilen” bir okurdur. Söz konusu bilgi ve donanımın uzaklığında metne yapılacak olan yaklaşım, yüzeysel bir okuma ile sonuçlanır.

Atay da diğer “örnek okurunu” talep eden yazarlar gibi modernist tekniklerle oluşturduğu anlatılarında birçok kez ancak örnek okurun anlamlandıracağı şekilde metinlerarası düzlemde eserler kaleme alır. *Beyaz Mantolu Adam* hikâyesi ise yine

çeşitli arketipler ve göndermeler etrafında ancak örnek okur okuması ile bütünlüklü bir şekilde anlamlandırılması mümkün bir anlatıyı ortaya çıkarır. Yazar hikâye de modernizmin getirdiği yabancılaşma, yalnızlık, tutunamama, toplum eleştirisi, bireyin kalabalıklar içerisindeki varoluşsal sıkıntıları gibi izlekleri ele alır. Atay'ın bu izlekleri işleyiş ve ele alış biçimi de *örnek okur* seviyesindeki bir okuma ile açıklığa kavuşur.

Sonuç olarak Oğuz Atay da Umberto Eco'nun ifade ettiği gibi "*metnin amacının örnek okuru yaratmak*" olduğunu ortaya çıkaracak şekilde anlatı geleneğinden haberdar yetkin bir okuyucu talep eder. Aksi takdirde Atay'ın metnine yapılacak yüzeysel bir okuma okuyucu tarafından anlaşılabilir olarak nitelenecek ve metinler sıhhatli ve derinlikli bir okuma olanağından uzakta kalacaktır. Dolayısıyla Atay'ın metinlerini anlamlandırmaya yönelik yaklaşımlar ancak "*örnek okur*" hüviyetine sahip kişiler tarafından gerçekleştirilecektir.

6. Kaynakça

Atay, Oğuz (2018). *Korkuyu Beklerken*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Ecevit, Yıldız (2014). "*Ben Buradayım*" Oğuz Atay'ın *Biyografik ve Kurmaca Dünyası*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Eco, Umberto (1995). *Anlatı Ormanlarında Altı Gezinti*. çev. Kemal Atakay. İstanbul: Can Yayınları.

Eco, Umberto (2017). *Yorum ve Aşırı Yorum*. çev. Kemal Atakay. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Dilber, Kadir Can (2018). "Gogol'ün 'Palto'sundan 'Beyaz Mantolu Adam'ı Çıkarabilmek -Nesne'nin Özne Simülakra'sı". *Folklor/Edebiyat Dergisi*, 24 (95): 171-186.

Gasset, Ortega (1999). *İnsan ve "Herkes"*. çev. Neyire Gül Işık. İstanbul: Metis Yayınları.

Giddens, Anthony (2019). *Modernite ve Bireysel - Kimlik, Geç Modern Çağda Benlik ve Toplum*. çev. Ümit Tatlıcan. İstanbul: Say Yayınları.

Jung, Carl Gustav (2015). *Dört Arketip*. çev. Zehra Aksu Yılmaz. İstanbul: Metis Yayınları.

Kaplan, Yasir İslam (2019). *Oğuz Atay'ın Eserlerinde Mesihyanik Umutlar: Tutunamayanlar ve "Beyaz Mantolu Adam"da İsa Peygamberin Temsilleri*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tüzer, İbrahim (2020) "Oğuz Atay'da Korku Korku Üstüne Ya Da *Korkuyu Beklerken* Çıkılan Yolculuk: Eve/Kendine Dönüş", *Anlatı/Yorum Roman ve Hikâye Üzerine Yazılar*. Ankara: Hece Yayınları.

Uludağ, Süleyman (1992). "Bâyezîd-i Bistâmî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Cilt V. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 238-241.

KÜLLİYE

ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

İki Dünya Bir Aile ‘Sosyolojik Bir Değerlendirme’

Yusuf YARALIOĞLU*

Öz

Göç olgusu insanlık tarihiyle eş bir olgudur. Dolayısıyla göç olgusuna bağlı olarak bireylerin göç öncesi ve sonrası kültürel kodlarına ilişkin değişimler de sosyolojik anlamda önem arz etmektedir. Bu çerçevede ele alınmış olan *İki Dünya Bir Aile* eseri Amerika Birleşik Devletleri’ne göç eden Türklerin, farklı bir kültür içerisinde yetişmiş yabancılarla evliliklerinin doğurmuş olduğu sosyolojik sonuçları din kurumu bağlamında ele almaktadır. Bu durum eserde ‘karma evlilik’ üst başlığı altında değerlendirilmiştir. Bu vesileyle yapılan değerlendirmelerde din kurumunun aile kurumunun inşasında önemli bir yeri olduğu tespit edilmiştir. Sosyolojik bir birlik olan ailenin sosyalleşme sürecinde ve toplumsal kurumlar bağlamında bireylerin ilişkilerinde yine önem arz ettiği de belirlenmiştir. Eser göç sosyolojisi ve din sosyolojisi disiplinleri bağlamında kültürel kodların dini kurumlar bağlamında göç sonrası nasıl değişim ve dönüşüm gösterdiğini anlama çabasıdır. Bu çerçevede karma evlilik yapan Türklerin başta kültürel, dini ve kişisel farklılıklardan ötürü sorun-lar yaşadığı görülmüştür. Bu bağlamda değerlendirilen sonuçlar incelendiğinde eserin, derinlemesine mülakatlar ve nicel verileri temel alarak oluşturulduğu gözlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Göç sosyolojisi, din sosyolojisi, karma evlilik, ABD, sosyalleşme.

Abstract

The phenomenon of migration is a phenomenon equal to human history. Therefore, changes in the pre-migration and post-migration cultural codes of individuals, depending on the phenomenon of migration, are also of importance in sociological terms. The work "Two Worlds One Family", which has been handled within this framework, deals with the sociological consequences of the marriage of Turks immigrating to the United States with foreigners who have grown up in a different culture, in the context of religious institutions. This situation has been evaluated under the title of "mixed marriage" in the work. In the evaluations made on this occasion, it has been determined that the religious institution has an important place in the construction of the family institution. It has also been determined that the family, which is a sociological union, is also important in the socialization process and in the relationships of individuals within the context of social institutions. In the context of the sociology of migration and sociology of religion disciplines, the work is an effort to understand how cultural codes change and transform after migration within the context of religious institutions. In this context, it has been observed that Turks who have mixed marriages experience problems mainly due to cultural, religious and personal differences. When the results evaluated in this context were examined, it was observed that the work was created based on in-depth interviews and quantitative data.

Keywords: Immigration sociology, religion sociology, mixed marriage, USA, socialization.

* Doktora Öğrencisi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri (Din Sosyolojisi) Bölümü, Ankara / Türkiye, e-mail: yusufyaralioglu@gmail.com

ORCID : <https://orcid.org/0000-0003-0966-5925>.

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz / To cite this article (APA):

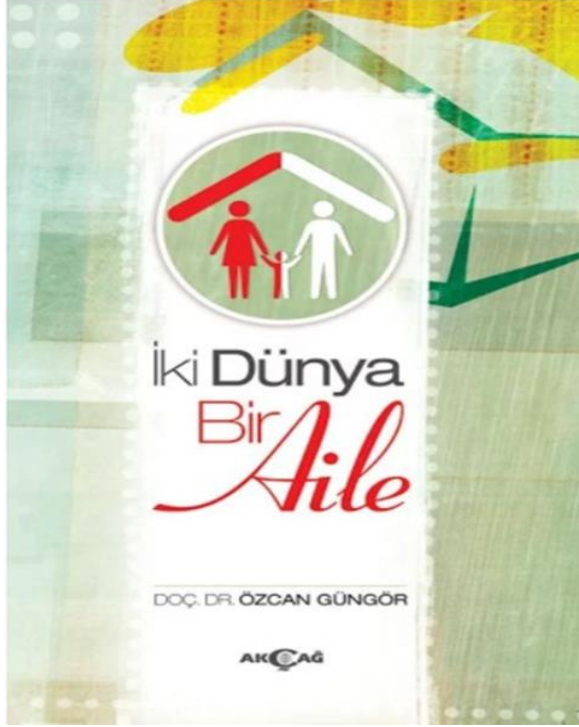
Yaralıoğlu, Yusuf (2021). “İki Dünya Bir Aile ‘Sosyolojik Bir Değerlendirme’”. *Küllüye*, 2 (1): 73-80. DOI: 10.48139/aybukullüye.867245.

Makale Bilgisi / Article Information

Geliş / Received	Kabul / Accepted	Türü / Type	Sayfa / Page
24 Ocak 2021	26 Mart 2021	Kitap İncelemesi	73-80
24 January 2021	26 March 2021	Book Review	

Küllüye

Cilt/Volume: 2 • Sayı/Issue: 1 • 2021

Özcan Güngör (2016). *İki Dünya Bir Aile*. Ankara: Akçağ Yayınları. 364 s.

İki Dünya Bir Aile eserinde Amerika'nın New York, New Jersey ve Connecticut eyaletlerinde yaşayan ve bir tarafı Türk olan karma çiftler, sosyolojik anlamda göç sonrası toplumsal kurumlar bağlamında analiz edilmiştir. Güngör, 'İki Dünya Bir Aile' eserinde nitel ve nicel yöntemleri kullanarak, göç sonrası sosyalleşme sonucu gerçekleştirilen karma evliliklerde oluşan dinin yapısal konumunu çözümlemeye çalışmıştır.

Sosyolojik bağlamda değerlendirilen göç olgusu ve buna bağlı gelişen olaylar son yıllarda en popüler sosyolojik konulardan biri olmakla birlikte, akademik eserlerde yakından ilgi görmeye başlamıştır. Ancak *İki Dünya Bir Aile* eseri göç sonrası dini yaşantı, kültürel değişimler ve aile entegrasyonu bağlamında değerlendirilen sosyolojik kurumların araştırılmış olması bakımından alanında sosyolojik anlamda bir boşluğu doldurmayı iddia etmektedir (Güngör 2016: 20-21). Eserde Türkiye kökenli bireylerin göç sonrası dini sosyalleşmeleriyle oluşan yeni sosyo-psikolojik ortam çözümlenmeye çalışılmıştır. Bu çerçevede eser, sosyolojik göç araştırmalarını, göç sonrası bireylerin din fenomeniyle kurumsal anlamda yaşadığı gelişimi, değişimleri ve dönüşümleri bağlamında ele almasından dolayı önem arz etmektedir. Sosyoloji sözlüğünde göç araştırmaları; sosyolojik göç araştırmaları çeşit çeşittir ve genel anlamda 'akrabalık, toplumsal ağlar ya da iktisadi konulara yönelik incelemeler' gibi daha büyük problemlerin parçasını oluşturur şeklinde tanımlanmaktadır (Marshall 1999: 685). Bu anlamda göç sonrası ve öncesine dair birçok teori ortaya atılmış ve özellikle göç edilen yerin itici ve çekici yönleri, iç ve dış göçler, kırsaldan kente göç vb. konularda çalışmalar ve tanımlamalar yapıldığı anlaşılmıştır. Ancak göç sonrası dini yaşantıya ilişkin akademik literatürde pek az çalışmanın olduğu da bilinmektedir (Adıgüzel 2018: 6; Yaralıoğlu-Güngör 2020: 151-152). Bu çerçevede 'İki Dünya Bir Aile' kitabında esasen sosyolojik anlamda ABD'ye olan göç sonrası Türk bireylerin dini yaşantılarına ilişkin detaylı bilgi verilmektedir.

Araştırmanın probleminde ABD'de gerçekleşen karma evlilikler ve bu sosyolojik olguya bağlı olarak sonuçları bakımından kavramsallaştırmalara başvurulmuştur. Bununla birlikte toplumsal yapının temel unsuru olan 'aile' kurumu değerlendirilmiştir (Güngör 2016: 27). Bu anlamda ifade edilen

kavramsallaştırma, genel anlamda sosyoloji disiplininin tarihsel süreç içerisinde bizzat sosyologlar tarafından toplumsal yaşamı çözümlenmek adına, kavramsallaştırma yoluna başvurduğu şeklinde tezahür etmiştir. Karma evlilik tabirinin sosyolojik literatürde pek çok yönlü olarak değerlendirildiği görülmektedir. Örneğin bu kavramsal tanımlamalar; *dinler arası aile, iki inançlı aile, çift dinli aile, reforme edilmiş aile, karma aile, dinler arası evlilik, kültürler arası evlilik, karma ebeveyn çiftler vb.* şeklinde ifade edilmektedir (Güngör 2016: 27).

Aile olgusundan yola çıkılarak Amerika Birleşik Devletleri’ne göç eden Türk bireylerin karma evliliklerinin doğurduğu sosyolojik sonuçlar üzerine yoğunlaşan çalışma, alanında bir ilki gerçekleştirmektedir.¹ Sosyolojik bir birlik olan ailenin, ABD’ye göç sonrası sosyo-kültürel, yaşamsal anlamda karma evlilikten doğan değişim, dönüşüm ve gelişimler eserde bölümlere ayrılarak sistematik olarak değerlendirilmiştir.

Eser, tanımlayıcı çerçeveye başlayıp, konu, amaç, önem ve araştırmanın metodolojisine ilişkin bilgiler verdikten sonra, kavramsal çerçeve ile dış göç, Türk aile yapısı ve dinlerde yabancılarla evlilik ve ABD’de Türk varlığı başlıklarıyla detaylı ve sosyolojik anlamda açıklamasını içermektedir. Ardından uygulamalı araştırmaların bulgularının değerlendirilmesine geçilmektedir. Bu başlık altında aile kurumunun içerdiği, çocuk, evlilik, akraba, komşu, kültür, gelenek ve sorunların din ile olan ilişkisini sosyolojik bir perspektiften ele almaktadır.

Eserde tanımlayıcı kısımdan hemen sonra gelen kavramsal çerçeve bölümünde, dış göçe dair teorik bir açıklamada bulunulmuştur. Bu açıklama sosyolojik anlamda göçün bireyler üzerindeki etkilerinin değerlendirildiği bölümler için bir ön anlama planı şeklinde sunulmuş olmalıdır. Bu çerçevede yine aynı bölümde Türk aile yapısı ve dinlerde (İbrahim-i dinler kastedilmektedir) olan yabancılar ile olan evlilikler teorik anlamda ele alınmış ve son olarak Amerika’da bulunan Türk varlığına ilişkin somut deliller verilmiştir. Bu bağlamda sosyo demografik özellikler içerisinde verilen oranlar göz önüne alındığında göç sonrası evlilikte eşlerin ağırlıklı olarak Müslüman, (Hristiyanlık) Katolik ve Protestan mezheplerine tabi oldukları görülmektedir. Hristiyanlar arasında Protestanlıktan oransal anlamda bir adım önde bulunan Katoliklerin (Roma Katolik Kilisesine bağlı) Hristiyanlık açısından en fazla cemaate sahip olduğu göz önüne alınmalıdır. Diğer bir mezhep olan Protestanlığın oranının yüksek olması ise Hristiyanlığın üç büyük mezhebenden biri olmakla birlikte, tarihine bakıldığında Kuzey AB ve ABD’de yayıldığı ve genişlediği şeklindeki görüşü destekler nitelikte sunulmuş olmasının bir göstergesi olmalıdır (Yıldırım 2015: 93).

¹ Eserde, yapılan başvuru neticesinde, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilmiş ‘yabancılarla evlilik konusuna yönelik’ herhangi bir araştırma projesinin yer almadığı resmi olarak bildirilmiştir.

Dini ve mezhebi anlamda ailelerin çocuk sayılarının değerlendirildiği bölüm içerisinde, çocuk sayısının ekonomik kaygı ve sosyolojik farklılıklara bağlı olarak değişim gösterdiği görülmektedir. Bu durum klasik sosyoloji kuramcılarının modern döneme işaret ettikleri bireyselleşmenin boyutunu kanıtlar nitelikte bir bilgi olarak değerlendirilebilir. Diğer yandan eşlerin karşılıklı olarak dini pratikler noktasında hayat boyu bir kriz aşaması eşiği yaşadıklarına işaret edilmiştir. Ancak, eserde bu duruma ilişkin verilen bilgilerde, özellikle 60'lı yıllar sonrasında göç eden Türklerde, nikâhın kilisede kıyılmasına razı olunmuş ise de çocukların (yabancı eşin çocukları açısından) Protestan kilisesi geleneklerine göre yetiştirilmesine karşı çıkmıştır. Ayrıca Katolik bir eşle evli olan bireylerin hem dini nikâhı kabul etmiş olması hem de çocukların kilise yönetiminde yetiştirilmesine razı oldukları sonucu ortaya çıkmıştır. Bu durum mezhepsel olarak 'her şeyi kucaklayan' anlamına gelen Katoliklerin, İncil'e olduğu kadar Kilise geleneklerine olan bağlılıklarıyla, Protestan anlayıştan daha dindar bir anlayışla hareket ettiğinden kaynaklanmış olabileceğine işaret etmektedir. Her halükârda son dönem din sosyologları tarafından yapılan araştırmalarda dinin önem derecesi artmış olduğu ifade edilmiş olsa da geçmişten gelen iki husumetli mezhep olan Protestan ve Katolik kilisesinin anlayış farklılıklarının göçmenlerin psikolojileri üzerinde de etkili olduğuna işaret etmektedir.

Eserde, nikâh görevi icra edebilen izinli Türk Camilerinde yapılan karma evliliklerin, Türk kızı- yabancı erkek veya Türk erkek-yabancı kız ve din değiştirmedeği halde yabancı kadınla evlenmiş Türk erkeği ve son olarak din değiştirme şartıyla evlenmiş Türk kızı oranının hatırı sayılır derecede olması da sosyolojik anlamda bölgesel sosyalleşme yaşayan Türklerin, kültürel ve dini uyum bakımından yeni yerleşim yerlerinde yeni meydan okumalarla karşı karşıya olduğuna işaret etmektedir. Bu çerçevede ele alınmış olan ve derinlemesine mülakatlar yoluyla eşin, din değiştirme durumu tespitinde 3 ana akım bulunmuştur. Bunlardan ilki olan *aile isteği ile din* değiştirmede ailenin çocuklarının kültürel anlamda bir baskı hissedip karşı muhatabı iknaya giriştiği şeklindeki görüş ağır basmıştır. *Kendi araştırarak din değiştirme* başlığında ise muhatap olan yabancı eşin bu tecrübeyi evlenme öncesi gerçekleştirdiğine dair görüşler yoğunlaşmakta (zamansal açıdan) ve bireysel eğilimlerin etkili olduğuna dair şüpheler kuvvetlenmektedir. *Eşin veya toplumun istekleri sonucu din değiştirme* ise, din değiştiren bireylerin çevresi sosyolojik anlamda irdelendiğinde ortak nokta olarak ailelerin evlilik sonrası sistematik baskı araçlarının yer aldığı sonucuna ulaşılmaktadır (Güngör 2016: 121-127). Bu durum sosyolojik bir tabir olan 'mahalle baskısının' bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çalışmada dini tecrübenin ifade ediliş şekillerinden biri olan ibadetler kısmını içeren namaz kıılma sıklığı sorusuna verilen cevaplarda, düzenli kıılanların oranıyla, kıılmayanların veya sıklık derecesine göre farklılık arz eden kıılma oranıyla neredeyse eşit durumdadır. Bu durum ABD'de özellikle Türkler açısından dışsal

anlamda seküler, içsel yani manevi anlamda dindar bir yaşantının varlığına işaret etmektedir. Dini tecrübenin ibadetler kısmında namazın önemli olduğunu vurgulamalarına rağmen namaz kılma oranındaki bu oranın muhafaza edilemeyişi de bu durumu destekler nitelikte durmaktadır. Kuranı Kerim okuma sıklığı da bu çerçevede benzer bir tablo sunmakla beraber, az okunma durumuyla ilgili olarak değerlendirilen kısmın yoğunlukta olduğu görülmüştür. Yine bu durum sosyolojik anlamda yüzeysel ve seküler bir din anlayışına işaret ettiği şeklinde değerlendirilebilir. Hac ibadetinin de büyük oranda gerekliliğini kabul tutumu olduğu gözden kaçmamaktadır. Esasen Hac ibadetinin hem mal hem de bedenen yapılan ve bütün Müslümanlar tarafından kutsal belde sayılan bölgelerde yapıyor olması göçmen bireylerde kutsala olan kalbi bir bağlantının olduğuna işaret etmektedir. Dolayısıyla ibadetlerde görülen seküler davranışların ve kutsal bölgelerdeki ibadet anlayışında ve oranlarında farklılık içermesinin temel sebebinin, kutsala olan bağlılıkla ilişkisi olduğu düşünülmektedir. Bu durum yapılan birçok göç çalışmasında da teyit edilmiştir. Diğer yandan göçmen bireyler kendilerini, refah içerisinde yaşamlarını sürdürdükleri için Kutsala olan minnetlerini her daim bir borç olarak görmektedirler.

Dindarlık konusunda yapılan mülakat sonuçları ise göçmen dindarlığı çerçevesinde temellendirilmiş görünmektedir. Göçmen dindarlığı, hangi ideolojik yapıya sahip olursa olsun göçmenlerin, göç sonrası bizatihi dinsel duyguların uyanışına vesile olabildiğini göstermektedir. ABD’de yaşayan Türkler açısından evlilik sürecine ilişkin müdahil tutumlarda değerlendirilmiş ve sonuç olarak Türklerin, sosyolojik anlamda modern tavır olarak değerlendirilen bireysel tanışma ile evlilik, aile müdahalesi yoluyla evlilik ‘*geleneksel tavır*’ ayrıca aile müdahalesinin de bireysel bir çabanın da etkisi altında gerçekleşmeyen tamamen özgür bir ortamda bireylerin tercih yetkilerinin olduğu evlilik ‘*küreselci tavır*’ bağlamında değerlendirildiği görülmektedir. Evlilik süreciyle alakalı olarak ise özellikle Türk bayanların kültürel farklılıklardan dolayı babalarından çekindiği ve bundan dolayı sosyolojik anlamda bir mahalle baskısından sakındığı şeklinde karşı çıkışların mümkün olduğu düşündürülmüştür. Dininden dolayı, ailevi kültür farklılığı ve ‘millet ne der’ şeklindeki karşı çıkışların temelinde de ‘mahalle baskısının’ olduğu tespit edilmektedir. Dolayısıyla Türk aile yapısı özelliklerinin, sosyolojik anlamda göç sonrası toplumsal kabullerini devam ettirdiği gözlenmiştir. Bu durum Türk aile sosyalleşmesinin de kurumsal yapısı dinamiklerine bir örneklik oluşturmaktadır.

Eserde eşlerin tanışma durumuna ilişkin verilen bilgilerde son dönemlerde yeni bir dini sosyalleşme aracı olarak karşımıza çıkan sosyal medya (internet)’ın oranı ve bireysel tanışmalar ile olan tanışmaların büyük bir orana tekabül ettiği gözlenmiştir. Bu durum göz önüne alındığında yine sosyolojik anlamda modern bir toplumda yaşanıldığının bir kanıtı olarak karşımıza çıkmıştır. Ayrıca dini sosyalleşme bağlamında aile içerisinde önemli bir parçayı oluşturan çocukların da

kültürel kodların aktarımı, dil ve diğer rollere ilişkin sosyolojik bir değerlendirmeyi hak ettiği görülmektedir. Bu bağlamda dini sosyalleşme, sosyal etmenler aracılığıyla bireylerin dini inanç ve anlayışlarını etkileyen etkileşimli bir süreç olarak ifade edilmektedir (Sherkat 2013: 280). Bu çerçevede çocukların sosyalleşmesinde dini eğitim ve dini sosyalleşmenin rolüne ilişkin verilen bilgilerin de yine ailenin dindarlığına ilişkin verilere paralel olduğu gözlenmiştir. Ayrıca çocukların, herhangi bir dini kurum ve kuruluşa katılmadıkları veya daha az katılım gösterdiklerine ilişkin göstergeler bir sonraki neslin, sahip olunan değer yargıları ve kültürel kodlarını devam ettiremeyeceği bağlamında değerlendirilebilir. Diğer yandan çocuklar üzerinde eğitim ve kültürel hâkimiyet konusunda Türk aile yapısı ve kültürel kodları çerçevesinden uzak, İslami ve Hristiyan sosyalleşmesi arasında sıkışıp kalmış bir '*dini kimlik krizi*' olgusunun öngörüsü yapılabilmektedir.

Ayrıca akraba, komşu ve Türk topluluk ile ilişkiler bağlamında gerçekleşen sosyalleşmeye ilişkin bulgularda dikkat çekici sosyolojik verilerin temelde göçmen ve ev sahibi toplumda bulunan birey çerçevesinde birincil ilişkiden uzak, resmi ve sınırlı bir etkileşim söz konusu olduğu tahmin edilebilmektedir. Zira elde edilen verilerde göçmen taraf olan Türk bireyin ailesinden ve akrabalarından uzak oluşu ailevi sosyalleşme unsurunu sorunlu hale getirmektedir. Bu vesileyle çiftler akraba sosyalleşmesi yerine, veriler ışığında görüleceği üzere dostluk ve arkadaşlık sosyalleşmesine yönelmektedirler (Güngör 2016: 217).

Sosyolojik anlamda aile kurumu, bütün toplumlarda varlık gösteren bir kurum olmasına rağmen, aile yapıları, toplumlar arasında kültürel özelliklere bağlı olarak birtakım farklılıklar gösterebilmektedir. Bu çerçevede aileye ilişkin kültürel kodların aktarımında çocuklar açısından 'bir kriz' yaşandığı ifade edilebilse de aynı durum ebeveynler açısından tam olarak net değildir. Zira ABD de gerçekleşen bu evlilikler, temelde sosyolojik bir evliliğe hazırlık sürecinde tartışılıp, anlayış çerçevesinde orta yol şeklinde sonuçlanmaktadır (Güngör 2016: 230). Dolayısıyla evlilik sonrası kültürel, dinsel veya politik anlamda sorun yaşanmasını frenleyici ve engelleyici bir durum göz önüne gelmektedir. Ancak ifade edilen durumların olumsuz bağlamda gerçekleşen ve sorun alanı oluşturan 'temizlik, misafir olgusu, otorite mücadelesi, yeme içme 'helal-haram' durumu, vb. kültürel davranış içeren sosyal olgular için söylenebilmesi mümkün görünmemektedir. Yukarıdaki başlıkta ifade edilen çocukların 'bir kriz' aşaması geçirdiklerine ilişkin ifade bu başlık altında da dil konusunda karşımıza çıkmıştır. Dil konusunda göçmen yetişkin Türkler, İngilizce öğrenmede sıkıntı yaşarken, karma evlilik sonucu doğmuş olan çocuklar ise Türkçe öğrenmede sorun yaşamaktadırlar. Bundan dolayı bir 'kültürel kriz' aşamasına geçecek olan bu neslin kültürel anlamda bir boşluğa düşeceğini düşündürmektedir.

Aynı dini paylaşan fakat farklı kültürden olan karma evliliklerde de din aynı olsa bile uyum anlamında bir düşme söz konusu olmakta ve kültürel farklılıkların dini kimliğin önüne geçerek davranışlarda etkili olduğu görülmüştür. Zira bireysel

farklılık bağlamında karı/kocanın birbirlerinin kültür ve geleneklerine uyum sağlayamadıkları tespit edilmiştir.

Bu kültürel kriz durumunun temelde orta yol bulma mekanizması ise sosyo-ekonomik durum ve toplumsal statüden kaynaklandığı yorumu kısmen olabilir. Zira katılımcıların mesleki ve ekonomik durumları incelendiğinde genel anlamda işyeri sahibi kişiler olarak tespit edilmektedir.

Eserde katılımcıların verdikleri cevaplar göz önüne alındığında, göç konusunda özellikle *The Laws of Migration (Göç Kanunları)*, olarak literatürde göç çalışmalarının önünü açan veya en azından kendisinden sonra gelen göç çalışmalarında bir başlangıç teşkil eden Ravenstein’ın İngiltere merkezli iç göçü açıklamaya yönelik bir çalışma olarak yaptığı ve 7 kanun olarak kodladığı çalışmasındaki (Ravenstein 1885: 198) göç kanunlarının 5. maddesinde bulunan; “uzun mesafelere göç eden göçmenler genellikle büyük endüstri veya ticaret merkezlerini tercih etmektedirler” ifadesine paralel olarak, göç nedenlerine ilişkin ABD’ye olan göçlerinde iş ve ticaret merkezleri fikri yattığı görülmektedir. Ardından göç edilen bir bölgedeki çekici nedenlerine ilişkin Everet Lee’nin İtme ve Çekme teorisini hatırlatan ve göçmen Türkler açısından *eğitim ve ticaret* alanına yoğunlaşmaktadır. Bu bağlamda Lee’ye göre bulunulan yerleşim yerlerinde bireyleri oraya çeken ve iten sayısız faktör bulunmaktadır (Lee 1966:50).

Özetle eser, göç sosyolojisi ve din sosyolojisi disiplinlerini içeren kültürel ve dini bağlamda farklı bir ülke olan ABD’ye göç etmiş Türk bireylerin göç sonrası yapmış oldukları yabancı bir eş adayıyla karma evliliklerinde dinin önem derecesini dini sosyalleşme kurumları çerçevesinde ele almaktadır. Bu bağlamda değerlendirilen sonuçlar incelendiğinde eserin, derinlemesine mülakatlar ve nicel verileri temel alarak oluşturulduğu gözlenmiştir. Karma evlilik yapan Türklerin sosyolojik olarak ‘ailevi baskısı’na rağmen sosyal çevrelerinde sosyalleşme kurumları aracılığıyla tanışmış oldukları bireylerle evlenme kararı aldıkları görülmüştür. Ancak aynı bireylerin kendi çocuklarının başka bir din veya milletten evlenmesine müsaade etmedikleri de anlaşılmıştır (Güngör 2016: 321). Bu çerçevede karma evlilik yapan Türklerin başta kültürel, dini ve kişisel farklılıklardan ötürü sorun yaşadığı görülmüştür. Göçmen evliliklerinde yani karma evliliklerde bir sonraki nesli oluşturan çocukların dil konusunda bir ikileme kaldığı ve İngilizce merkezli bir hayat anlayışına evrildiği belirlenmiştir. Zira bu durum tam ters bir anlayışla okunduğunda ise bir önceki nesil olan göçmen bireylerinde aile içerisinde yoğunlukla İngilizce kullandıkları bağlamında değerlendirildiğinde sosyolojik anlamda, çocukların içerisinde bulunduğu bu ikileme neden olduğu yorumu yapılabilmektedir. Diğer yandan karma evlilik yapan bireylerin akrabalık ilişkilerinin zayıf olması da yaşanan sorunların bir sonucudur. Karma evlilik dolayısıyla eşler arasındaki dini konulara ilişkin mesafenin boyutu, evlilikteki mutluluk, başarı ve çatışma gibi nedenlere ilişkili durmakta ve bundan

dolayı aynı din din ve kültürden olan kişilerin evliliğinin daha uyumlu bir tabloyla karşılaşılmasına sebebiyet vereceği belirtilmiştir.

Bu anlamda esere bir bütün olarak bakıldığında klasik sosyologların ifade ettikleri modernizm süreci ile alakalı olarak, bireyselleşme ve çok kültürcülük, iş bölümü ve uzmanlaşma, ikincil ilişkiler ağırlıklı toplumsal ilişkiler ve temelde modernizmin toplumsal sonuçlarının göçmenler üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir. Eser dini sosyalleşme kurumları olan aile, akraba, komşu, sosyal çevre, eğitim vb. sosyolojik kurumlar bağlamında sistematik olarak karma evliliklerin doğurduğu sonuçlar çerçevesinde ele alınmıştır. Eser göç ve din sosyolojisi alanında göçmen Türk bireylerin yabancı bir milletten bireyle evliliklerini ABD merkezli incelemesi bakımından önemli bir konumdadır.

Kaynakça

- Güngör, Özcan (2016). *İki Dünya Bir Aile*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Lee, Everett, S. (1966). "A Theory of Migration". *Demography*, 3 (1): 47-57. file:///C:/Users/PC/Downloads/Definitionofmigration.pdf [18.12.2018].
- Marshall, Gordon (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. Çev. Osman Akınhay-Derya Kömürcü. Ankara: Bilim Sanat Vakfı Yayınları.
- Petersen, William (1958). "A General Typology of Migration". *American Sociological Review*, Published by: American Sociological Association, 23 (3): 256-266.
- Ravenstein, Ernest G. (1885). "The Laws of Migration". *Journal of the Statistical Society of London. Blackwell Publishing for the Royal Statistical Society*, 48 (2): 167-235.
- Sherkat, Darren E. (2013). "Dini Sosyalleşme: Etki Kaynakları ve Araçların Etkileri". Çev. Özcan Güngör. *International Periodical For The Languages. Literature and History of Turkish or Turkic*, 8 (3): 279-297.
- Yaralıoğlu, Yusuf-Güngör, Özcan (2020). "Suriyeli Sığınmacılarda Yapısal Uyum. Dini Sosyalleşme Bağlamında Sosyolojik Bir Değerlendirme: Kilis Örneği". *Dini Araştırmalar*. 23 (57): 143-172.
- Yıldırım, Onur (2015). "Amerika'da Dinin Siyaset Üzerindeki Etkisi. Ekonomi". *İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 1 (2): 91-108.

KÜLLİYE

Yayın İlkeleri

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi tarafından yayımlanan *Külliye*, sosyal bilimler alanında makalelere yer veren, hakemli bir uluslararası dergidir. Mart ve Eylül aylarında olmak üzere yılda iki sayı yayımlanır. Yayımlanacak yazılarda bilimsel araştırma ölçütlerine uygunluk, alana bir yenilik getirme ve başka yerde yayımlanmamış olma şartı aranır. Bilimsel bir toplantıda sunulmuş bildiriler, yayımlanmamış olmak şartıyla kabul edilebilir. Soru, görüş ve önerileriniz için editörlerimizle iletişime geçebilirsiniz.

1. Kör Hakemlik ve Değerlendirme Süreci

Kör hakemlik, bilimsel yayınların en yüksek kalite ile yayınlanması için uygulanan bir yöntemdir. Bu yöntem, bilimsel çalışmaların nesnel (objektif) bir şekilde değerlendirilme sürecinin temelini oluşturmaktadır ve birçok bilimsel dergi tarafından tercih edilmektedir. Hakem görüşleri, *Külliye Dergisi*'nin yayın kalitesinde belirleyici bir yere sahiptir.

Külliye'ye gönderilen tüm çalışmalar aşağıda belirtilen aşamalara göre **çift-körleme yoluyla değerlendirilmektedir**. Çift-körleme yönteminde çalışmaların *yazar ve hakem kimlikleri gizlenmektedir*. **Bu sebeple yazarlardan sisteme makalelerini yüklerken isimlerini silmeleri talep edilir.**

1.1. İlk Değerlendirme Süreci

Külliye'ye gönderilen çalışmalar ilk olarak editör tarafından değerlendirilir. Bu aşamada, derginin amaç ve kapsamına uymayan, Türkçe, İngilizce ve diğer dillerde dil ve anlatım kuralları açısından zayıf, bilimsel açıdan kritik hatalar içeren, özgün değeri olmayan ve yayın politikalarını karşılamayan çalışmalar reddedilir.

Reddedilen çalışmaların yazarları, gönderim tarihinden itibaren en geç bir ay içerisinde bilgilendirilir. Yayın Kurulu tarafından uygun bulunan çalışmalar için ön değerlendirme süreci başlatılır.

1.2. Ön Değerlendirme Süreci

Ön değerlendirme sürecinde editör çalışmaların, giriş ve literatür, yöntem, bulgular, sonuç, değerlendirme ve tartışma bölümlerini dergi yayın politikaları ve kapsamı ile özgünlük açısından ayrıntılı bir şekilde inceler. Ayrıca *Külliye*, yazar rehberine göre makaleyi şekil açısından inceler. Düzeltmesi gerekenler için makale yazarı ile iletişim kurarak talep edilen düzeltmeleri en geç 7 gün içerisinde göndermesini ister. Verilen sürede gönderilmeyen çalışmalar sistemden silinir. Uygun bulunan çalışmalar ise hakem atama sürecine alınır.

1.3. Hakem Atama Süreci

Çalışmalara içeriğine ve hakemlerin uzmanlık alanlarına göre hakem ataması yapılır. Çalışmayı inceleyen editör ve yayın kurulu, *Külliye* Bilim Kurulu veyahut Hakem havuzundan uzmanlık alanlarına göre en az iki hakem önerisinde bulunur veya çalışmanın alanına uygun yeni hakem önerilebilir.

Alanına uygun hakem önerileri editör tarafından değerlendirilir ve çalışmalar hakemlere iletilir. Hakemler değerlendirdikleri çalışmalar hakkındaki hiçbir süreci ve belgeyi paylaşmayacakları hakkında garanti vermektedir.

1.4. Hakem Değerlendirme Süreci

Hakem değerlendirme süreci için hakemlere verilen süre **6 haftadır**. Hakemlerden veya editörlerden gelen düzeltme önerilerinin yazarlar tarafından “düzeltme önergesi” doğrultusunda 10 gün

içerisinde tamamlanması zorunludur. Hakemler bir çalışmanın düzeltmelerini inceleyerek uygunluğuna karar verebilecekleri gibi gerekliyse birden çok defa düzeltme talep edebilir

2.Yazar Rehberi:

a. Külliye (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi) Dergisi uluslararası hakemli bir dergi olup, özel sayılar dışında yılda 2 sayı yayınlanır.

b. Külliye, sosyal bilimler araştırmaları üzerine yazı yayınlayan bir dergidir.

c. Çalışmalarda özgünlük ve alana katkı sağlama ölçütleri aranır.

d. Dergimize makale gönderen/gönderecek üyelerin, kullanıcı kimlik bilgilerine **Orcid Numarası'nı** da eklemeleri gerekmektedir.

e. Külliye Dergisi'ne gönderilen makaleler, daha önce hiçbir yerde yayımlanmamış ya da yayımlanmak üzere kabul edilmemiş olmalıdır.

f. Külliye Dergisi'ne yayımlanması için makale göndermek isteyenlerin, çalışmalarını <https://dergipark.org.tr/tr/pub/aybukulliye> adresinde yer alan Makale Takip Sistemi'ne üye olarak, buradan göndermeleri gerekir.

g. Editör Kurulu'nun özel kararı dışında, özetleri 130 kelimedenden az, 200 kelimedenden fazla; ana metni 2200 kelimedenden az, 5000 kelimedenden fazla olan makaleler değerlendirmeye alınmaz.

h. Makalelerle birlikte <http://www.ithenticate.com/> sitesinden alınacak benzerlik raporu (hiçbir filtreleme yapılmamalı) da ek dosya olarak yüklenmelidir. (Yüksek Lisans / Doktora öğrencileri danışmanları aracılığıyla veya herhangi bir öğretim üyesinin hesabı ile benzerlik raporu alabilirler. Bağlı bulunulan üniversitenin iThenticate aboneliği varsa söz konusu siteden ücretsiz olarak benzerlik raporu alınabilir).

i. Herhangi bir yazının **Külliye** Dergisi'nin elektronik sistemine eklenmesi, yazının yayımlanması için başvuru olarak kabul edilir ve yazının değerlendirilme süreci başlar. Yazılar için telif ücreti ödenmez.

j. Külliye elektronik bir dergidir. Bu yüzden başvurunun yapılmasından yazının yayımlanması aşamasına kadar uzanan süreçteki tüm işlemler elektronik ortamda DergiPark sistemi içerisinde gerçekleşir.

k. Yayımlanması için **Külliye** Dergisi'ne gönderilen yazıların basım ve yayın hakları dergiye devredilmiş olur. Bu yazılar dergi yönetiminden izin alınmaksızın bir başka yayın organında yayımlanamaz, çoğaltılamaz ve kaynak gösterilmeden kullanılamaz. Bunun için talep edilen telif hakkı formunun da sisteme ek dosya olarak yüklenmesi gerekmektedir.

l. Külliye Dergisi'ne gönderilmiş yazılardan kaynaklanması muhtemel herhangi bir yasal, hukuksal, ekonomik ve etik sorumluluk, söz konusu yazı yayımlanmış olsa bile yazarlarına aittir. Dergi herhangi bir yükümlülük kabul etmez.

m. Külliye Dergisi'nin yayın dili Türkçedir. Ancak İngilizce, Rusça, Almanca, Fransızca, Arapça, Farsça dillerinden gelen yazılar da değerlendirmeye tabi tutulur. Hakemler ve yayın kurulu tarafından yayımlanması uygun görüldüğü takdirde yayımlanır.

n. Makale takip sistemine yüklenecek olan makalenin başında **en fazla 200 kelimedenden** oluşan **Türkçe ve İngilizce özet**, 3-5 kelimelik anahtar kelime / keywords; **Türkçe ve İngilizce başlığa** yer verilmelidir. Türkçe ve İngilizce öz çalışmanın amacını, kapsamını ve sonuçlarını yansıtmalı, okuyucunun makalenin içeriğini kısa zamanda belirlemesine imkân vermelidir. Yabancı dilde yazılan makalelerde – Türkçe ve İngilizceye ek olarak – makale dilinde başlık, öz ve anahtar kelimeler yer almalıdır. Yabancı dildeki özetlerde dil yanlışları olmamasına özen gösterilmelidir. Özet içinde, yararlanılan kaynaklara, şekil ve çizelge numaralarına değinilmemelidir. Özet, 10 punto olarak yazılmalıdır. Öz ve Anahtar Kelimeler uluslararası standartlara uygun olmalıdır. Bu noktada örnek olarak “TR Dizin Anahtar Terimler Listesi, Medical Subject Headings, CAB Thesaurus, JISCT, ERIC v.b.” gibi kaynaklar kullanılabilir.

- o.** İçerikle uyumlu, onu en iyi ifade eden bir **başlık** olmalı, büyük harflerle 12 punto **koyu** yazı karakteriyle ortadan hizalanarak ve **paragraf başı** ve **girinti** olmadan yazılmalıdır. Başlığın mümkün olduğunca kısa olmasına özen gösterilmelidir.
- p.** Makale içerisindeki başlıklar koyu, her bir kelimesinin sadece ilk harfi büyük, sola dayalı olmalı, başka hiçbir biçimlendirmeye yer verilmemelidir.
- q.** Ana metin, IBM uyumlu bilgisayar ve Microsoft Word yazılım programı kullanılarak **beş bin** kelimeyi geçmeyecek şekilde yazılmalıdır.
- r.** Bir makalede sıra ile öz, İngilizce özeti, İngilizce genişletilmiş özet (Extended Abstract), ana metnin bölümleri, kaynakça ve (varsa) ekler bulunmalıdır. “Giriş” ve “Sonuç” bölümleri mutlaka bulunmalıdır. “Sonuç”, araştırmanın amaç ve kapsamına uygun olmalı; ana çizgileriyle ve öz olarak verilmelidir. Makalenin hazırlanmasında geçerli bilimsel yöntemlere uyulmalı, çalışmanın konusu, amacı, kapsamı, hazırlanma gerekçesi vb. bilgiler yeterli ölçüde ve belirli bir düzen içinde verilmelidir. Metinde sözü edilmeyen hususlara “Sonuç”ta yer verilmemelidir. Belli bir düzen sağlamak amacıyla ana, ara ve alt başlıklar kullanılabilir.
- s.** Makale **yayıma kabul edildikten sonra**, çalışmanın sonuç bölümünden sonra makalenin yaklaşık %5-15’i (500-750 kelimedenden oluşan) kadar İngilizce genişletilmiş özet (extended abstract) bulunmalıdır. Genişletilmiş özet, “öz”de olduğu gibi araştırma ile ilgili amaç, problem, yöntem, bulgular ve sonuç bilgilerini içermelidir. Yayımlanan makalelerin yurt dışında atıf alabilmesi için bu önemlidir. Araştırma metninde yer almayan herhangi bir bulgu veya sonuç bulundurmamalıdır. Genişletilmiş özetle metin içindeki bilgilere göndermede (Örn. Sayfa 2’de belirtildiği gibi; giriş kısmında da dile getirdiğimiz gibi vs.) bulunulmamalıdır. İngilizce yazılan makalelerde Extended Abstract (Genişletilmiş İngilizce Özet) bulunmasına gerek yoktur.
- t.** Bir araştırma kurumu/kuruluşu tarafından desteklenen çalışmalarda (BAP, TÜBİTAK, Kalkınma Bakanlığı vb.), söz konusu kurumun/kuruluşun ve projenin adı, varsa, tarihi ve sayısı dipnotla belirtilmelidir.
- u.** Kongre ve sempozyum bildirimlerinde toplantının adı, yeri ve tarihi belirtilmelidir.
- v.** **Kitap tanıtımı** ve **çevirilerde** “başlık, anahtar kelimeler ve öz”ün İngilizcesi mutlaka bulunmalıdır. Kitap tanıtımlarında yazının başında, tanıtılacak kitabın kapak resmi ve künyesi (basım tarihi, kaçınıcı baskı olduğu, basım yeri bilgileri) bulunmalıdır. Çevirilerde çeviri yapılan kitabın/yayımların künyesi dipnotla belirtilmelidir.
- w.** Atıf ve kaynakça yazımında dergimizin kurallarına göre hazırlanmayan makaleler düzeltilmedikçe **kabul edilmeyecektir.**

3. Yazım Kuralları

a. Yazılar, Microsoft Word programında yazılmalı ve sayfa yapıları aşağıdaki gibi düzenlenmelidir: Kaynak göstermede kullanılan format, APA (American Psychological Association) Style 6th Edition’dır. Gerek alıntılamaalarda gerekse de kaynakça kısmında yazarlar, Amerikan Psikoloji Derneği’nin yayımladığı Amerikan Psikoloji Derneği Yayım Kılavuzu’nda belirtilen yazım kurallarını ve formatını takip etmelidir. Ayrıntılı bilgi için lütfen aşağıdaki internet adresine bakınız: <http://www.apastyle.org/learn/tutorials/basics-tutorial.aspx>. APA 6’nın Türkçe tercümesi için lütfen tıklayınız.

Kâğıt Boyutu	A4 Dikey
Üst Kenar Boşluk	3 cm
Alt Kenar Boşluk	3 cm
Sol Kenar Boşluk	4 cm
Sağ Kenar Boşluk	3 cm
Yazı Tipi	Times News Roman
Yazı Tipi Stili	Normal

Yazı Boyutu (normal metin)	12
Yazı Boyutu (dipnot metni)	10
Tablo-grafik	10
Paragraf Girintisi (İlk Satır)	1 cm
Paragraf Aralığı	Önce 6 nk, sonra 0 nk (Tablo ve grafiklerde önce ve sonra 0 nk)
Satır Aralığı	(1,15)
Kaynakça	Asılı ve girinti 0,63 cm, Hizalama: Her iki yana yasla, Aralık önce 6 nk, sonra 0 nk, satır aralığı 1,15 cm.

b. Özel bir yazı tipi (font) kullanılmış yazılarda, kullanılan yazı tipi de, yazıyla birlikte gönderilmelidir.

c. Satır sonunda heceleme yapılmamalıdır. Paragraf başlarında “TAB” tuşu yerine “ENTER” veya “RETURN” tuşu kullanılmalıdır. Noktalama işaretleri kendilerinden önceki kelimelere bitişik yazılmalıdır. Söz konusu işaretlerden sonra bir harflik boşluk bırakılmalıdır.

d. Yazılarda sayfa numarası, üst bilgi ve alt bilgi gibi ayrıntılara yer verilmemelidir. Dipnotlar, sadece yapılması zorunlu açıklamalar için kullanılır ve “DİPNOT” komutuyla otomatik olarak verilir. Buradaki atıflar da parantez içinde yazarın soyadı, eserin yayım yılı ve sayfa numarası gelecek şekilde düzenlenmelidir. **Örnek:** (Kaya 2000: 15). Dipnotta kullanılan eser kaynakçaya mutlaka konulmalıdır.

e. Alıntılar: Makalede birebir yapılan alıntılar tırnak içinde verilmeli ve alıntının sonunda kaynağı parantez içinde APA kurallarına göre belirtilmelidir. **Beş** satırdan az alıntılar cümle arasında italik olarak, **beş** satırdan uzun alıntılar ise sayfanın solundan 1 cm içeride ve satır başı girintisi 0,5 cm olacak şekilde blok hâlinde **italik** olarak verilmelidir. Birebir olmayan alıntılarının sonunda sadece parantez içerisinde kaynak gösterilmelidir.

f. Resimler parlak, sert (yüksek kontrastlı) olmalıdır. Ayrıca şekiller için verilen kurallara uyulmalıdır. **Şekil, tablo ve fotoğraflar** yazım alanı dışına taşmamalı, gerekiyorsa her biri ayrı bir sayfada yer almalıdır. Şekil ve tablolar numaralandırılmalı ve içeriğine göre adlandırılmalıdır. Numara ve başlıklar, şekillerin altına ve tabloların üstüne gelecek biçimde yazılmalıdır. Tablo ve şekillerin başlıklarının yalnızca ilk harfleri büyük olarak yazılmalıdır. Tablolar, “Microsoft WORD” programındaki tablo komutuyla yapılmalıdır. Zorunlu durumlarda ise “Microsoft EXCEL” tabloları kullanılabilir. Gerektiğinde açıklayıcı dipnotlar veya kısaltmalar, şekil ve tabloların hemen altında verilmelidir. Şekil, tablo ve resimler **on sayfayı** aşmamalıdır.

g. Kısaltma kullanılacaksa Türk Dil Kurumu Yazım Kılavuzu’nda belirtilen kısaltmalar esas alınmalıdır.

h. Makalede atıf sistemi olarak APA kullanılmalıdır. Makalenin sonunda mutlaka kaynakça bulunmak zorundadır.

4. Kaynak Gösterme

Metin içi göndermelerde (atıflarda) ve kaynakçada **APA sistemi** esas alınmıştır.

1. Metin içi Kaynak Gösterme (Atıf)

Makalede yapılacak atıflar, ilgili yerden hemen sonra, parantez içinde yazarın soyadı, eserin yayım yılı ve sayfa numarası sırasıyla verilmelidir. Cümle sonunda verilen atıflarda nokta, atıf parantezinden sonra konulmalıdır.

Tek Yazar, Tek Çalışma

* İlgili yerden hemen sonra parantez içinde yazarın soyadı, eserin/çalışmanın yayım yılı ve sayfa numarası verilmelidir.

Örnek: (Karahan 1996: 37)

* Yazarın adı ilgili cümle içinde geçiyorsa parantez içinde tarih ve sayfanın belirtilmesi yeterlidir.

Örnek: Karahan'a (1996: 37) göre...

* Metin içinde, cümlede yazar ve yayım yılı belirtiliyor ise ayrıca parantez içinde yazar ve tarih verilmez.

* Kaynağın tamamına yapılan atıflarda parantez içinde yazar soyadı ve yayım yılı yazılır.

Örnek: (Karahan 1996)

* Atıfta bulunulan kaynak ciltlerden oluşuyorsa cilt numarası, sayfa numarasından önce ve Romen rakamlarıyla yazılır.

Örnek: (Dal 1955: II/30)

* Bir kaynaktan birbirini izleyen sayfalara atıfta bulunuluyorsa sayfa numaraları arasına kısa çizgi (-), farklı sayfalara atıf söz konusu ise virgül (,) konur.

Örnek: (Karahan 1996: 37-45), (Karahan 1996: 103, 106, 124)

İki Yazarlı Çalışma

* İki yazar varsa her ikisinin de soyadı yazılır ve araya kısa çizgi (-) konur.

Örnek: (Kubryakova-Klobukov 1998: 15)

İkiden Fazla Yazarlı Çalışma

* İkiden fazla yazarlı çalışmalarda ilk iki yazarın soyadı araya kısa çizgi (-) konarak yazılır, ikinci yazarın soyadından sonra "vd." kısaltması eklenir.

Örnek: (Şvedova-Uluhanov vd. 1980: 157)

Bir Yazarın Aynı Yıl Yaptığı Çalışmalar

* Bir yazarın aynı yıl yaptığı çalışmalar, yıldan sonra a, b, c... harfleri eklenmek suretiyle ayırt edilir.

Örnek: (Klobukov 2016a: 25), (Klobukov 2016b: 78)

Soyadları Aynı Yazarların Çalışmaları

* Soyadları aynı olan iki yazarın aynı yılda veya farklı yıllarda yaptığı çalışmalar yazarların soyadları yazıldıktan sonra adlarının ilk harflerinin kısaltılması yoluyla belirtilir.

Örnek: (Çelik, A. 2007: 46), (Çelik, H. 2003: 27)

Birden Fazla Çalışma

* Birden fazla çalışma kaynak gösterilecekse çalışmalar aynı parantez içinde, yayım yılı en eski tarihten olana doğru, birbirinden noktalı virgülle ayrılarak sıralanır.

Örnek: (Korkmaz 1982: 120; Karahan 1996: 15)

Alıntılanan ya da Aktaran Kaynak

* Çalışmalarda birincil kaynaklara ulaşmak esastır, ama bazı güçlükler nedeniyle ulaşılamamışsa, göndermede alıntılanan ya da aktarılan kaynak belirtilir.

Örnek: (İnalçık 1955: 74'ten aktaran; Çelik 2007: 25)

Tüzel Kişi Yazarlı Kitaplar

Örnek: (TDK 2012: 35), (TTK 2006: 30)

Yazar veya Kurum Adı Belirtilmeyen Kitaplar

* Yazar veya kurum adı belirtilmemişse doğrudan kaynağın adı veya kısaltması (italik) yazılır. Kısaltma yapılmışsa "Kaynakça"da mutlaka açılımıyla birlikte verilmelidir.

Örnek: (*Büyük Kültür Ansiklopedisi: I/59*) veya (BKA: I/59)

Elektronik Kaynaklar

* Yayım yılı biliniyorsa: (Bucak 2000: 7)

* Yayım yılı bilinmiyorsa belgeye erişim yılı yazılır: (Demir 2018: 14)

Yayım Yılı Bulunmayan Basılı Kaynaklar

* Bir basılı kaynaktan yayım tarihi kaydı yoksa yerine köşeli parantez içinde "t.y." kısaltması kullanılır.

Örnek: (Demir [t.y.]: 14)

Yasa ve Yönetmelikler

* Yasa veya yönetmeliğin adı ve kabul edildiği yıl parantez içinde verilir. Kısaltma da yapılabilir.
Örnek: (Milli Eğitim Kanunu 1991) veya (MEK 1991).

5. Kaynakça

Makalede kullanılan bütün kaynaklar “Kaynakça”ya alınmalı, makalenin konusu ile ilgili olsa dahi, yazıda değinilmeyen belge ve eserler kaynakçaya dâhil edilmemelidir. Kaynaklar ana metnin sonunda yazar soyadlarına göre (Soyadı Kanunundan öncekiler için yazar adı esas alınır.) alfabetik olarak verilmelidir. Eser adları italik yazılmalıdır. Kaynaklar, mutlaka Latin alfabesi ile yazılmış olmalıdır.

5.1. Kitaplar ve Kitap Niteliğindeki Kaynaklar

Tek Yazarlı Kitaplar

Yazarın Soyadı, Adı (Basım Yılı). *Kitabın Adı (İtalik)*. Basıldığı Şehir: Yayınevi.

Örnek: Karahan, Leyla (1996). *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

İki Yazarlı Kitaplar

İki yazarlı eserlerde her iki yazar da verilir ve araya kısa çizgi (-) konur.

Örnek: Taner, Refika-Bezirci, Asım (1981). *Edebiyatımızda Seçme Hikâyeler*. İstanbul: Gözlem Yayınları.

* İngilizce yazılan makalelerde kısa çizgi (-) yerine *and* bağlacı veya & işareti kullanılır.

İkiden Fazla Yazarlı Kitaplar

İkiden fazla yazarlı eserlerde yalnızca ilk iki yazar belirtilir, diğerleri için “vd.” kısaltması kullanılır.

Örnek: Şvedova, Natalya-Uluhanov, İgor vd. (1980). *Russkaya grammatika*. Moskova: Nauka.

Bir Yazarın Aynı Yıl Yayımlanmış Kitapları

Bir yazarın aynı yıl yayımlanan eserlerini ayırt etmek için harfler kullanılır.

Örnek: Bondarko, Aleksandr (1976a). *Slav ve Balkan Dil Bilimi*. Moskova: Nauka.

Bondarko, Aleksandr (1976b). *Morfolojik Kategoriler Teorisi*. Leningrad: Nauka.

Bir Yazara Ait Birden Fazla Kitap

Aynı yazara ait birden çok eser yayım yılına göre kronolojik olarak sıralanır.

Tüzel Kişi (Kurum) Yazarlı Kitaplar

Tüzel Kişi (Yayım Yılı). *Kitap Adı*. Basıldığı Şehir: Yayınevi.

Örnek: Türk Dil Kurumu (2012). *Yazım Kılavuzu*. Ankara: TDK Yay.

Yazar veya Kurum Adı Belirtilmeyen Kitaplar

Örnek: *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi (8 Cilt)* (1977). İstanbul: Dergâh Yay.

Çeviri Kitap

Çeviri bir kitap söz konusuysa çevirenin/çevirenlerin adı eser adından sonra “çev.” kısaltmasıyla belirtilir.

Örnek: Fischer, Steven Roger (1999). *Dilin Tarihi*. çev. Muhtesim Güvenç. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Kitap İçinde Bölüm

Yazarın Soyadı, Adı (Basım Yılı). “Bölüm Adı”. *Kitap Adı (İtalik)*. ed. Adı Soyadı. Basıldığı Şehir: Yayınevi. Sayfa Aralığı.

Örnek: Klobukov, Evgeniy (2009). “Morfoloji”. *Çağdaş Rus Dili*. ed. Pavel Lekant. Moskova: Nauka. 402-585.

5.2. Süreli Yayınlar

Dergi Makaleleri

Yazarın Soyadı, Adı (Yıl). “Makalenin Başlığı”. *Derginin Adı* (Varsa) Cilt No (Sayısı): Sayfa Aralığı.

Örnek: Ergün, Mustafa (2009). “Rus Eğitiminde Batılılaşma Çabaları Ve Reformlar”. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 2 (1): 31-56.

Gazeteler

Yazarın Soyadı, Adı (Yıl. Ay. Gün). “Yazının Başlığı”. *Gazetenin Adı*. (varsa) Sayfa numarası.

Örnek: Köse, Pınar (2017.11.16). “İdam sehvasından edebiyatın zirvesine: Dostoyevski”. *Yeni Şafak*.

Mülakat ve Röportajlar

Mülakat ve röportajlarda yazar adı olarak bunları yapan kişiler verilir.

Örnek: Yağmur, Özge (2019.01.21). “Tek kişilik oyunda 11 karaktere hayat vermek: Güle Güle Diva ile Selen Uçer Kampüs’te”. *Hürriyet*.

5.3. Tezler

Yazarın Soyadı, Adı (Tarih). *Tez Başlığı*. Tez Tipi. Üniversitenin Bulunduğu Şehir: Üniversite Adı.

Örnek: Uğurlu, Mesut (2018). *Âşık Tarzı Şiir Geleneğinde Aruzlu Şiirler Üzerine Bir Araştırma*. Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

5.4. Bildiriler

Yayımlanmış Bildiriler

Yazar Soyadı, Adı (Tarih). “Bildiri Adı”. *Kitabın Adı* (Varsa editör/hazırlayan). Etkinliğin Tarihi. Yayın yeri: Yayınevi. Sayfa Aralığı.

Örnek: Güllüdağ, Nesrin (2009). Artvin ağızındaki Gürcüce kelimeler. *Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştayı Bildirileri*. 25-30 Mart 2008. Ankara: Türk Dil Kurumu yay. 237-249.

Yayımlanmamış Bildiriler

Yazarın Soyadı, Adı (Tarih). “Bildiri Adı”. *Etkinliğin Adı*. Etkinliğin Yapıldığı Şehir.

Örnek: Santhanam, E.-Martin, K. vd. (2001). “Bottom-up steps towards closing the loop in feedback on teaching: A CUTSD project”. *Teaching and Learning Forum – Expanding horizons in teaching and learning*. Perth, Australia.

5.5. Elektronik Kaynaklar

DOI Numarası Olan Elektronik Kaynaklar

Eğer yayım ile eşleştirilmiş DOI numarası varsa künyede verilmelidir.

Örnek: Yaylalı, Yasemin (2018). “Emîrî Divan’ında Geçen Şahsiyetler”. *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* (63): 117-134. <http://dx.doi.org/10.14222/Turkiyat3967>.

DOI Numarası Olmayan Elektronik Kaynaklar

Web ortamında yayımlanmış dergilerden yapılan alıntılarda yayımın künyesi, erişim adresi ve tarihi yazılır.

Yazar Soyadı, Adı (Yayım Yılı). “Makale Adı”. *Dergi Adı* Cilt No (Sayı): Sayfa Aralığı. Elektronik adres [Erişim Tarihi].

Örnek: Özdemir, Çağatay (2018). “Rusya’nın Doğu Akdeniz Stratejisi”. *Seta Analiz* (230): 1-20. http://setav.org/assets/uploads/2018/01/Analiz_230Rusya.pdf. [20.04.2018].

E-kitaplar

Yazarın Soyadı, Adı (Yayım yılı). *İnternet Belgesinin Başlığı*. Elektronik adres [Erişim Tarihi].

Örnek: Akkuş, Metin (2018). *Nefî Divanı*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/57741,nefi-divanipdf.pdf?0> [23.01.2019].

* Yayım yılı yoksa siteye erişim tarihi yıl ay ve gün olarak parantez içinde yazılır.

Örnek: Berkutova, Veronika (2018). “Feminitivı v russkom yazıke: lingvisticheskiy aspekt”. *Svobodnoye psihoanalitičeskoye partnerstvo*. <https://www.psympart.com/feminitiv-lingvisticheskii-aspect>. [18.12.2018]

KÜLLİYE

Publishing Principles

Külliye, published by Faculty of Humanities and Social Sciences at Ankara Yıldırım Beyazıt University, is a double peer-reviewed international journal that publishes articles on humanities and social sciences. The articles to be published are required to fulfil with scientific research criteria, to bring contribution to the field and not to be published elsewhere. Papers presented at a scientific meeting/conference can be accepted if they are not published before. It is published twice a year in March and September. For questions, comments and suggestions you may contact with our editors.

1. Blind Referee and Evaluation Process

Blind referee is a method applied for the publication of scientific publications with the highest quality. This method forms the basis of the objective evaluation process of scientific studies and is preferred by many scientific journals.

Referee opinions have a decisive place in the publication quality of Kulliyeye Journal.

All works sent to the complex are evaluated by **double-blind** according to the following stages. In the double-blind method, the author and referee identities of the studies are hidden. **For this reason, the authors are asked to delete their names when uploading their articles to the system.**

1.1. Initial Evaluation Process

The works sent to Kulliyeye are first evaluated by the editor. At this stage, works that do not comply with the purpose and scope of the journal, which are weak in terms of language and expression rules in Turkish, English and other languages, contain scientifically critical errors, have no original value and do not meet publication policies.

The authors of the rejected works are informed within one month at the latest from the date of submission. Preliminary evaluation process is initiated for the studies approved by the Editorial Board.

1.2. Pre-Evaluation Process

In the pre-evaluation process, the editor examines the sections of the studies, introduction and literature, method, findings, conclusion, evaluation and discussion in detail in terms of journal publication policies and scope and originality. In addition, Kulliyeye examines the article in terms of form according to the writer's guide. For those who need correction, they contact the author of the article and ask that they send the requested corrections within 7 days at the latest. Works that are not sent within the given time are deleted from the system. The studies deemed appropriate are included in the process of appointing referees.

1.3. Referee Appointment Process

Referees are assigned to the works according to their content and the areas of expertise of the referees. The editor and editorial board reviewing the study suggests at least two referees from the Complex of Scientific Committee or Referee Pool according to their area of expertise or may suggest new referees suitable for the field of study.

Arbitrator suggestions appropriate to the field are evaluated by the editor and the works are sent to the referees. Referees are obliged to guarantee that they will not share any processes and documents about the work they evaluate.

1.4. Reviewer Evaluation Process

The period given to the referees for the referee evaluation process is **6 weeks**. The correction suggestions from the referees or editors are required to be completed by the authors within 10 days in accordance with the "correction directive". Referees can decide the suitability of a study by examining its corrections, and may request corrections more than once if necessary.

2. Author Guide

- a.** Journal of *Kulliye* (Ankara Yildirim Beyazit University International Journal of Social Sciences) is an international double peer-reviewed journal, and two issues are published annually except for special issues.
- b.** Journal of *Kulliye* publishes research articles on social science field.
- c.** Criteria of originality and contribution to the field are requested in studies.
- d.** Members who submit/will submit articles to our journal should also add the Orcid Number to their user credentials.
- e.** Articles submitted to *Kulliye* should not have been published anywhere or accepted for publication.
- f.** Those who want to submit an article for the publication to the Journal of *Kulliye* (Ankara Yildirim Beyazit University International Journal of Social Sciences) have to submit their work as a member of the Article Tracking System at <https://dergipark.org.tr/en/pub/aybukulliye>.
- g.** Except for the special decision of the Editorial Board, the abstracts of articles less than 130 words or more than 200 words and the main text less than 2200 words or more than 5000 words are not taken into consideration.
- h.** Along with the articles, the similarity report (no filtering should be done) from <http://www.ithenticate.com/> have to uploaded as an additional file. (M.Sc. / Ph.D. students can get a similarity report through their supervisors or the account of any faculty member. If the affiliated university has an iThenticate subscription, a similarity report can be obtained free of charge from this website).
- i.** The uploading of any article to the electronic system of the Journal of *Kulliye* (Ankara Yildirim Beyazit University International Journal of Social Sciences) is accepted as an application for the publication of the article. At the same time, the evaluation process of the article begins. No copyright fee is paid for the articles.
- j.** *Kulliye* is an electronic journal. For this reason, all the processes from the application to the publishing stage of the article take place electronically.
- k.** The printing and publishing rights of the articles sent to *Kulliye* (Ankara Yildirim Beyazit University International Journal of Social Sciences) for publication are transferred to the journal. These articles cannot be published, reproduced and used without showing the source without permission from the journal administration.
- l.** Any legal, economic and ethical responsibility that may arise from the articles sent to *Kulliye* (Ankara Yildirim Beyazit University International Journal of Social Sciences) belongs to their authors even if the article is published. The journal does not accept any liability.
- m.** The publication language of *Kulliye* Journal is Turkish. However, articles from English, Russian, German, French, Arabic and Persian languages are also evaluated. It is published by the referees and the editorial board, if deemed appropriate.
- n.** At the beginning of the article, which will be uploaded to the article tracking system, Turkish and English abstracts consisting of maximum 200 words, 3-5 words keywords; Turkish and English titles should be included. Turkish and English abstracts should reflect the purpose, scope and results of the study and allow the reader to determine the content of the article quickly. Articles written in a different language - except Turkish and English - should include title, abstract and keywords in the article language. Attention should be paid to avoid language mistakes in abstracts in a different language. In the abstract, the sources used, figures and table numbers should not be mentioned. The abstract should be written in 10 font size. Abstract and Keywords must be following international standards. At this point, sources such as "TR İntex Key Terms List, Medical Subject Headings, CAB Thesaurus, JISCT, ERIC etc." can be used.
- o.** It should be a title that is compatible with the content and expresses it best. It should be written in capital letters with a font size of 12 and bold, no heading and indent. Care should be taken that the title is as short as possible.

- p.** The titles in the article should be bright, only the first letter of each word should be capitalized, left-aligned, and no other formatting should be included.
- q.** The main text should be written not exceeding 5000 words by using an IBM compatible computer and Microsoft Word software program.
- r.** An article should include abstract in Turkish and English, an extended abstract in English, subsections of the main text, bibliography, and if applicable appendix. "Introduction" and "Conclusion" sections must be found. The "conclusion" should be in line with the purpose and scope of the research; it should be given in outline and essence. In the preparation of the article, valid scientific methods should be followed. Information such as the subject of the study, its purpose, scope, the reason for its preparation etc. should be provided in a sufficient and orderly manner. Issues not mentioned in the text should not be included in the "Conclusion". Primary and intermediate titles and subheadings can be used to provide a specific order.
- s.** After the article is accepted for publication, an extended abstract in English approximately 5-15% (consisting of 500-750 words) of the article should be added following the conclusion of the study. The extended abstract should include the purpose, problem, method, findings and conclusion information related to the research, as in "abstract". This is important for your article to be cited abroad. It should not contain any findings or results that are not included in the research text. In the extended abstract, reference should not be made to the information contained in the text (e.g. as stated on page 2; as mentioned in the introduction part, etc.). There is no need extended abstract for articles written in English.
- t.** In the studies supported by a research institution/organisation (BAP, TÜBİTAK, Ministry of Development, etc.), the name, date and number of the institution/organisation and the project, if any, should be indicated in footnotes.
- u.** The name, place and date of the meeting should be specified in the congress and symposium papers.
- v.** The English of "title, keywords and abstract" must be present in book introduction and translations. The cover image and identity of the book (date of publication, number of prints, and place of publishing information) to be introduced and it should be at the beginning of the article. The identity of the translated book/publication should be indicated in the footnotes.
- w.** Articles that are not prepared according to the rules of our journal in citation and bibliography will not be accepted unless they are corrected.

3. The Writing Rules

- a.** The papers should be written in Microsoft Word program, and page structures should be arranged as follows: The format used for citing is APA (American Psychological Association) Style 6th Edition. Both in quotations and the bibliography, the authors should follow the rules and format specified in the American Psychological Society Publication Guide published by the American Psychological Association. For detailed information, please see <http://www.apastyle.org/learn/tutorials/basics-tutorial.aspx>.

Paper Size	A4 Vertical
Top Margin	3 cm
Bottom Margin	3 cm
Left Margin	4 cm
Right Margin	3 cm
Font	Times News Roman
Font Style	Normal
Font Size (regular text)	12

Font Size (footnote text)	10
Table-Chart	10
Paragraph Indent (First Line)	1 cm
Paragraph Spacing	6 pt, then 0 pt (0 pt before and after in tables and charts)
Line Gap	(1,15)
References	Hanging and indentation 0.63 cm, Alignment: Snap to both sides, 6 pt before spacing, then 0 pt, line spacing 1.15 cm.

- b.** For articles that use a special font, the used font should be sent with the paper.
- c.** Spelling should not be done at the end of the line. "ENTER" or "RETURN" keys should be used at the beginning of the paragraph instead of the "TAB" key. Punctuation marks should be written adjacent to the words before them. One letter space should be left after the signs.
- d.** Details such as page number, header and footer should not be included in the articles. Footnotes are used only for explanations that are required and are given automatically with the "NOTE" command. Citations here should be arranged in brackets with the surname of the author, the year of publication of the work and the page number. For example: (Kaya 2000: 15). The study used in the footnote must be stated in the bibliography.
- e.** Quotations: Direct quotations in the article should be given in quotation marks, and the source should be stated in parentheses at the end of the quotation according to APA rules. Citations less than five lines should be given in italics between the sentence, and citations longer than five lines should be given in italics with 1 cm inside the left of the page and with a line break indent of 0.5 cm. When you are in text citation and it is not a direct quote, all that is required in parentheses is a reference to the author and year of publication.
- f.** Pictures should be bright and in high quality. Besides, the rules given for the figures must be followed. Figures, tables and photographs should not extend beyond the writing area; if necessary, each should be on a separate page. Figures and tables should be numbered and named according to their content. Numbers and titles should be written below the figures and above the tables. Only the first letters of the titles of the tables and figures should be written in capital letters. Tables should be made with the table command in the "Microsoft WORD" program. In compulsory situations, "Microsoft EXCEL" tables can be used. If necessary, explanatory footnotes or abbreviations should be given just below the figures and tables. Figures, tables and pictures should not exceed ten pages.
- g.** If the abbreviation is used, the abbreviations specified in the Turkish Language Institution Writing Guide should be taken as the basis.
- h.** APA must be used as a citation system in the article. There must be a bibliography at the end of the article.

4. Citation

APA system is taken as a basis in text references (citations) and bibliography.

1. Citation in Text (Reference)

References to the article should be given in parentheses immediately after the proper place, in the order of the author's surname, the publication year of the work and the page number, respectively. In the citations given at the end of the sentence, the dot should be placed after the citation parenthesis.

Single Author, Single Study

* Immediately after the proper place, the surname of the author, the publication year of the work/study and the page number should be given in parentheses.

For example: (Karahan 1996: 37)

* If the author's name is mentioned in the relevant sentence, it is sufficient to specify the date and page in parentheses.

For example: According to Karahan (1996: 37),

* If the author and publication year are specified in the text, the author and the date are not given in parentheses.

* In the references made to the whole source, the surname of the author and the year of publication must be written in parentheses.

For example: (Karahana 1996)

* If the cited source consists of volumes, the volume number is written before the page number and in Roman numerals.

For example: (Branch 1955: II / 30)

* If reference is made to consecutive pages in a source, a dash (-) should be inserted between the page numbers, and a comma (,) if reference is made to different pages.

For example: (Karahana 1996: 37-45), (Karahana 1996: 103, 106, 124)

A Study with Two Authors

* If there are two authors, the surname of both must be written, and a dash (-) must be inserted.

For example: (Kubryakova-Klobukov 1998: 15)

Referencing a Resource with More Than Two Authors

* In studies with more than two authors, the surname of the first two authors is written by placing a dash (-) between them, and the abbreviation "et al." is added after the surname of the second author.

For example: (Şvedova-Uluhanov et al. 1980: 157)

Studies of an Author in the Same Year

* The works of an author in the same year are distinguished by adding the letters a, b, c... after the year.

For example: (Klobukov 2016a: 25), (Klobukov 2016b: 78)

Studies of Authors who have Same Surnames

* The work done by two authors with the same surname in the same year or in different years is indicated by shortening the first letters of their names after the surnames of the authors are written.

For example: (Çelik, A. 2007: 46), (Çelik, H. 2003: 27)

Multiple Studies

* If more than one study will be cited, the studies are listed in the same parenthesis, separated from each other with the semicolon from the oldest one to the new one.

For example: (Korkmaz 1982: 120; Karahana 1996: 15)

Citing or Transmitting Source

* It is essential to reach primary sources in the studies, but if it is not reached due to some difficulties, the source quoted or transmitted in the reference is indicated.

For example: (Transfer from İnalçık 1955: 74; Çelik 2007: 25)

Legal Entity Writer Books

For example: (TDK 2012: 35), (TTK 2006: 30)

Books without Author or Institution Name

* If the name of the author or institution is not specified, the name or abbreviation (italic) of the source is written directly. If an abbreviation has been made, it must be given in "Bibliography" with its full version.

For example: (Large Culture Encyclopedia: I / 59) or (BKA: I / 59)

Electronic Resources

* If the publication year is known: (Bucak 2000: 7)

* If the publication year is unknown, the year of access to the document is written: (Demir 2018: 14)

Printed Resources with No Publishing Year

* If there is no record of the publication date in a printed source, "t.y." in square brackets abbreviation is used.

For example: (Demir [t.y.]: 14)

Laws and Regulations

* The name of the law or regulation and the year of acceptance are given in parentheses. Abbreviation can also be use.

For example: (National Education Law 1991) or (NEL 1991).

5. Bibliography

All the sources used in the article should be included in the "Bibliography". Even if it is related to the subject of the article, the documents and works not mentioned in the article should not be included in the bibliography. References should be given in alphabetical order at the end of the main text according to the surnames of the authors (only author name based on before the Surname Law). The name of studies should be written in italics. References must be written in Latin alphabet.

2.1. Books and Resources in Book Quality

Books with Single Author

Author's Surname, Name (Publication Year). Title of the Book (Italic). City of Publishing: Publishing House.

For example: Karahan, Leyla (1996). Classification of Anatolian Dialects. Ankara: Turkish Language Association Publications.

Books with Two Authors

In the works with two authors, both authors are given and a dash (-) is put together.

For example: Taner, Refika-Bezirci, Asım (1981). Selected Stories in Our Literature. Istanbul: Gözlem Publications.

* In articles written in English, the and conjunction or & sign should be used instead of the hyphen (-).

Books with More Than Two Authors

Studies with more than two authors, only the first two authors are specified, for others, "et al." abbreviation should be used.

For example: Şvedova, Natalya-Uluhanov, Igor et al. (1980). Russkaya grammatika. Moscow: Nauka.

Books of an Author Published in the Same Year

* Letters should be used to differentiate an author's books published in the same year.

For example: Bondarko, Aleksandr (1976a). Slav ve Balkan Dil Bilimi. Moskova: Nauka.

Bondarko, Aleksandr (1976b). Morfolojik Kategoriler Teorisi. Leningrad: Nauka.

Multiple Books by One Author

Multiple books of the same author must be listed in chronological order according to their publication year.

Legal Entity (Institution) Writer Books

Legal Entity (Year of Publication). Title of the Book. City of Publishing: Publishing House.

For example: The Turkish Language Association (2012). Spelling Guide. Ankara: TDK Publishing House.

Books without Author or Institution Name

For example: Encyclopedia of Turkish Language and Literature (8 Volumes) (1977). Istanbul: Dergâh Publishing house.

Translation Book

If the translation is a book, the name of the translator(s) is indicated with the abbreviation "trans." after the work title.

For example: Fischer, Steven Roger (1999). History of Language. Translator. Muhtesim Güvenç. Istanbul: Turkey Is Bank Cultural Publications.

Book Chapter

Author's Surname, Name (Publication Year). "Section name". Book Name (Italic). ed. Name and Surname. City of Publishing: Publishing House. Page Range.

For example: Klobukov, Evgeniy (2009). "Morphology". Contemporary Russian Language. ed. Pavel Lekant. Moscow: Nauka. 402-585.

2.2. Periodicals

Journal Articles

Author's Surname, Name (Year). "Title of the Article". Name of Journal (If any) Volume No (Number): Page Range.

For example: Ergün, Mustafa (2009). "Westernization Efforts And Reforms In Russian Education". Journal of Theoretical Educational Science, 2 (1): 31-56.

Newspapers

Author's Surname, Name (Year. Month. Day). "The Title of the Article". Name of the Newspaper. Page number (if any).

For example: Köse, Pınar (2017.11.16). "From the bench of execution to the top of literature: Dostoevsky". Yeni Şafak.

Interviews and Reportage

In the interviews and reportage, the authors should be given as the name of the author.

For example: Yağmur, Özge (2019.01.21). "To give life to 11 characters in a single-player game: Gule Güle Diva and Selen Uçer at the Campus". Hürriyet.

2.3. Theses

Author's Surname, Name (Date). Thesis Title. Thesis Type. University's City: University Name.

For example: Uğurlu, Mesut (2018). A Research on Aruzlu Poems in Minstrel Style Poetry Tradition. Doctoral Thesis. Ankara: Hacettepe University, Institute of Social Sciences.

2.4. Conference Proceedings

Published Proceedings

Author Surname, Name (Date). "Name of the Proceedings". Title of the Book (Editor/author, if any). Date of the Event. Place of Publication: Publisher. Page Range.

For example: Güllüdağ, Nesrin (2009). "Georgian words in Artvin mouth". Turkish Oral Research Workshop Proceedings Turkey. 25-30 March 2008. Ankara: Turkish Language Institution Publishing House. 237-249.

Unpublished Proceedings

Author's Surname, Name (Date). "Name of the Paper". Name of the Event. City in which the event was held.

For example: Santhanam, E.-Martin, K. et al. (2001). "Bottom-up steps towards closing the loop in feedback on teaching: A CUTSD project". Teaching and Learning Forum - Expanding horizons in teaching and learning. Perth, Australia.

2.5. Electronic Resources

Electronic Resources with DOI Number

If there is a DOI number matched to the publication, it must be given in the tag.

For example: Yaylalı, Yasemin (2018). "Persons Passed in the Emîrî Divan". Journal of Turkish Studies Institute (63): 117-134. <http://dx.doi.org/10.14222/turkiyat3967>.

Electronic Resources without DOI Number

In quotations from magazines published on the web, the publication's identity, access address and date must be written.

Author Surname, Name (Publication Year). "Article Name". Journal Name Volume No (Number): Page Range. Electronic address [Access Date].

For example: Özdemir, Çağatay (2018). "Russia's Eastern Mediterranean Strategy". Seta Analysis (230): 1-20. http://setav.org/assets/uploads/2018/01/analiz_230rusya.pdf. [20.04.2018].

E-books

Author's Surname, Name (Publication year). Title of the Internet Document. Electronic address [Access Date].

For example: Akkus, Metin (2018). Nefi Divanı. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/57741,nefi-divanipdf.pdf?0> [23.01.2019].

* If there is no publication year, the date of access to the site must be written in parentheses in years, months and days.

For example: Berkutova, Veronika (2018). "Feminivty v russkom pity: lingvistiçeskiy aspekt". Svobodnoye psihoanalitiçeskoye partnerstvo. <https://www.psypart.com/feminitivy-lingvisticheski-aspekt> [18.12.2018].